

ARKEOL. OS. 91/16-3.2007

M

METSÄHALLITUS

SOTKAMO

Hiidenportin kansallispuiston arkeologinen inventointi 2006

Jouni Aarnio, erikoissuunnittelija, Metsähallitus
Pirjo Rautiainen, arkeologi, Metsähallitus
Esa Suominen, maakunta-arkeologi, Kainuun Museo

*nähty 7.5.2007
Päivi Karkkunen*

KUVAILULEHTI

JULKAISIJA		JULKAISUAIKA	
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	3.1.2007
LUOTTAMUKSELISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	3496/43/2006
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	kansallispuisto, Natura 2000, vanhojen metsien suojeluohjelma		
ALUEEN NIMI	Hiidenportin kansallispuisto		
NATURA 2000-ALUEEN NIMI JA KOODI	Hiidenportin alueet FI1200625		
ALUEYKSIKKÖ	Pohjanmaan luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Jouni Aarnio, Pirjo Rautiainen, Esa Suominen		
JULKAISUN NIMI	Hiidenportin kansallispuiston arkeologinen inventointi 2006		
TIIVISTELMÄ	<p>Hiidenportin alueelta löytyi 41 esihistoriallisen ja historiallisen ajan kohdetta. Yhdeksän on esihistorialliselta ajalta ja loput historialliselta ajalta. Esihistorialliset kohteet sisältävät 19 erillistä muinaisjäännettä. Ne ovat enimmäkseen pyyntikuoppia ja muunlaisia kuoppajäännöksiä, joiden tarkoitus jää hämäräksi. Kivikautisia irtolöytöpaikkoja löytyi kaksi. Esihistorialliset löydökset sijaitsevat pääsääntöisesti Porttijokilaaksossa muinaisen Sotkamon jääjärven purkautumisalueella, jonne on syntynyt hienojakoisen maa-aineksen muodostumia.</p> <p>Historiallisen ajan jäänteet liittyvät enimmäkseen savotta- ja uittokulttuuriin, piilopirttiperinteseen sekä tervanpolttoon. Savottatoiminta alkoi Hiidenportissa 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, jolloin alueelle rakennettiin kaksi savottakämpää. Näitä käytettiin myöhemminkin 1900-luvun alkupuolen savotoissa. Sahatukit uitettiin pääosin Porttijokea myöten etelän suuntaan. Uittotoiminnasta on jäänyt runsaasti merkkejä mm. lukuisten kivettyjen uittoväylien ja uittopatojen jäänteiden muodossa. Pääosa savotta- ja uittokauden jäänteistä on helposti saavutettavissa merkityiltä polkureiteiltä. Tervatalouden kukoistuskausi Kainuussa ei ulottunut Hiidenportin saloille erityisen voimakkaana. Kansallispuiston alueelta löytyy kylläkin muutamia tervahautoja, mutta vaikeat kulkuyhteydet ja pitkät etäisyydet eivät houkuttelleet aktiivista tervanpolttoimintaa alueelle. Toki syynä on myös se, että alueella ei ole laajoja mäntykankaita kovinkaan paljon. Hiidenportin saloilla piileksi jatkosodan aikana lukuisia käpykaartilaisia, joiden väliaikaiset ahtaat piilopaikat sulautuivat maastoon lähes näkymättömiksi. Hiidenportin kansallispuiston alueella on varmuudella ainakin kahden piilopirtin jäänteet. Piilopirttiperinne on jatkunut sotien jälkeenkin, koska alueelta löytyy useita laavumaisten rakenteiden jäänteitä. Nämä on rakennettu metsästyksen ja kalastuksen tukikohdiksi, ja ne sijaitsevat poikkeuksetta lähellä järveä tai lampea.</p> <p>Hiidenportin alueen ainoa pysyvä asuinpaikka oli 1700-luvun loppupuolella perustettu Kovasin-niminen erämaatalo, joka autioitui vuonna 1949. Talo oli kuuluisa kesäjuhlistaan eli Hiidentansseista, jotka kokosivat suuren määrän lähiseudun väkeä pariksi kolmeksi päiväksi heinäkuun ensimmäisen viikonlopun aikoihin. Tänä päivänä Kovasimen vanha asuinpaikka on valtakunnallisesti merkittävä perinnemaisema.</p> <p>Kaskihistoriaan ja vanhakantaiseen niittykulttuuriin liittyvät kiinteät muinaisjäännökset ovat vähälukuisia, vaikka kaskia ja suoniittyjä on alueella ollut historiallisten karttalähteiden perusteella runsaasti.</p>		
AVAINSANAT	esihistoria, kivikausi, savotta- ja uittoperinne, piilopirtit		
MUUT TIEDOT			
SARJAN NIMI JA NUMERO			
ISSN		ISBN (NIDOTTU)	
		ISBN (PDF)	
SIVUMÄÄRÄ	118 s.	KIELI	Suomi
KUSTANTAJA		PAINOPAikka	
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	

SISÄLLYS

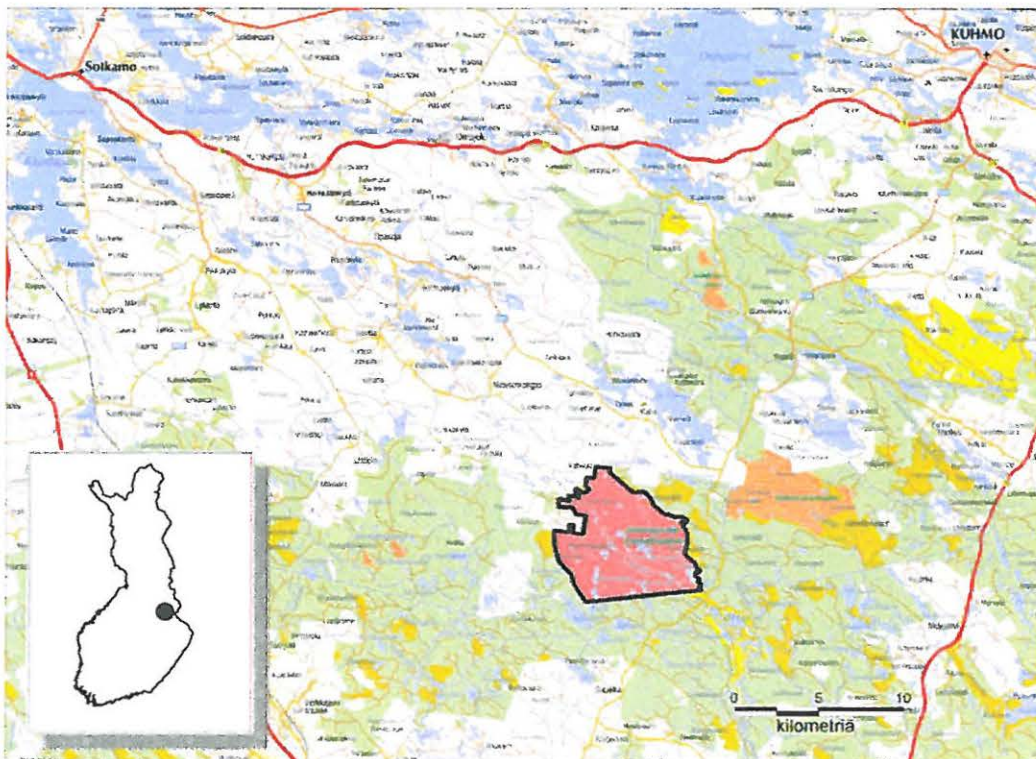
1 JOHDANTO	4
2 KOHTEET	7
2.1 Esihistoriallisen ajan kohteet.....	7
1. SOTKAMO, PITKÄ-PORTTI E	7
2. SOTKAMO, PALOLAMPI SE	10
3. SOTKAMO, PALOLAMPI W	12
4. SOTKAMO, PALOKANGAS	14
5. SOTKAMO, ALA-AUTIO SE	17
6. SOTKAMO, PALOLAMPI NE	20
7. SOTKAMO, KITULANLAMMEN LAAVU	23
8. SOTKAMO, JÄKÄLÄSUO N.....	25
9. SOTKAMO, LAPAMÄKI	27
2.2 Historiallisen ajan kohteet	29
10. SOTKAMO, URPOLAMMEN POHJOISPUOLEINEN VAARA.....	29
11. SOTKAMO, URPOSUONNIITTY 1	32
12. SOTKAMO, URPOSUONNIITTY 2	34
13. SOTKAMO, URPOSUONNIITTY 3	36
14. SOTKAMO, PORKKAVAARA.....	38
15. SOTKAMO, URPOSUONNIITYN REUNA	41
16. SOTKAMO, PORTTIJOKI RAJALAMMEN ETELÄPUOLELLA	44
17. SOTKAMO, PORTTIJOKI PITKÄ-PORTIN JA PIENI-PORTIN VÄLISSÄ	46
18. SOTKAMO, PITKÄ-PORTTI 1.....	49
19. SOTKAMO, PITKÄ-PORTTI 2.....	52
20. SOTKAMO, PORTTIJOKI PITKÄ-PORTIN JA KITULANLAMMEN VÄLISSÄ	55
21. SOTKAMO, PORTTIJOKI ORAVIVAARAN ETELÄPUOLELLA...57	
22. SOTKAMO, RAJALAMMEN JA PIENI-PORTIN VÄLINEN KANGAS.....	60
23. SOTKAMO, RAJALAMPI SE	62
24. SOTKAMO, PALOLAMPI E	64
25. SOTKAMO, HIIDENPORTTI W.....	66
26. SOTKAMO, KOVASINVAARA SE.....	69
27. SOTKAMO, KOVASINVAARA NE.....	71
28. SOTKAMO, KOVASINVAARA	73
29. SOTKAMO, LEHTOVAARA	76
30. SOTKAMO, KITULANLAMPI.....	78

31. SOTKAMO, KITULANLAMPI SE	81
32. SOTKAMO, SYRJÄLAMPI.....	83
33. SOTKAMO, AHVENLAMPI	85
34. SOTKAMO, RISTILAMPI N 2	87
35. SOTKAMO, RISTILAMPI N 3	89
36. SOTKAMO, RISTIKANGAS S	92
37. SOTKAMO, RISTILAMPI N 4	94
38. SOTKAMO, MUSTALAMMINSUO	96
39. SOTKAMO, RISTILAMPI NE	98
40. SOTKAMO, PORKKAJÄRVI.....	101
41. SOTKAMO, JOUTENLAMPI.....	103
2.3 Epävarmat kohteet.....	105
SOTKAMO, HIIDENPORTIN JYRKÄNNE.....	105
SOTKAMO, RISTILAMPI N 1	108
4 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET	110
5 LÄHTEET	112
Liite 1: Kovasinvaaran pihapiiri	113
Liite 2: luettelo kohteista.....	114
Liite 3: luettelo valokuvista	116
Liite 4: Hiidenportin kansallispuiston arkeologiset kohteet	118

1 JOHDANTO

Inventointialueen kuvaus. Sotkamon kunnan eteläosassa valtion maalla sijaitseva Hiidenportin kansallispuisto perustettiin vuonna 1982 suojelemaan kainuulaista erämaaluontoa. Puiston pinta-ala laajennusalueineen on yli 5000 hehtaaria, ja se on Kainuun laajimpia yhtenäisiä suojelualueita. Vedenjakaja-alueella sijaitseva Hiidenportti on matalaa vaaraseutua, jonka maisemassa vaihtelevat suot ja vanhaa mänty- ja kuusimetsää kasvavat kankaat. Puuston ikä on keskimäärin 150 vuotta, mutta yli 200-vuotiaitakin puuyksilöitä tavataan yleisesti. Puiston keski-osassa sijaitsee Hiidenportin syvä ja jyrkkäreunainen rotkolaakso.

Viimeisen jääkauden aikaisen mannerjäätikön sulamisvedet muodostivat 10 000 vuotta sitten Sotkamon jääjärven, joka purkautui osin Hiidenportin rotkon kautta kaakkoon synnyttäen Porttijokilaakson molempiin päihin harjujaksot (Maaperäkartta 2005). Luode-kaakko -suuntainen Porttijoki on Hiidenportin merkittävin vesistö, mutta sen lisäksi puistossa sijaitsee kymmeniä pieniä ja karuja järviä ja lampia. Hiidenportissa vierailee vuosittain 10 000 kävijää. Puiston suosituin käyntikohde on Hiidenportin rotkolaakso.

Kuva 1. Hiidenportin kansallispuisto (© Metsähallitus 2006, © Maanmittauslaitos 1/MYY/06).

Inventointiprosessi. Inventoinnin ensimmäisessä vaiheessa käytiin läpi Hiidenportin historiaa koskevat teokset, kirjoitukset ja Metsähallituksen vanhat suunnitelmat sekä Museoviraston inventointiaineisto. Lisäksi haastateltiin paikallisia Hiidenportin historian tuntijoita sekä alueen hoidosta vastaavaa Metsähallituksen henkilökuntaa. Inventoinnin tausta-aineistoksi seulottiin myös aluetta koskevaa vanhaa kartta-aineistoa Maanmittauslaitoksen arkistossa Jyväskylässä sekä GTK:n maaperäkartastoa.

Inventoinnin toinen vaihe muodostui kenttätöistä, jotka toteutettiin 1.6.–30.9.2006 välisenä aikana. Kenttätöiden aikana tarkistettiin maastossa tausta-aineiston selvitysvaiheessa ilmi tulleita historiallisen ajan kohteita ja käytiin läpi potentiaaliset esihistoriallisen ajan kohdealueet, jotka sijaitsivat pääsääntöisesti hienojakoisen maa-aineuksen esiintymillä Porttijokilaaksossa. Inventointiprosessin kolmas vaihe käsitti raportin laatimisen sekä löydettyjen kohteiden siirtämisen Metsähallituksen tietojärjestelmiin.

Aiemmin tunnetut kiinteät muinaisjäännökset. Museoviraston ylläpitämän muinaisjäännösrekisterin mukaan Hiidenportin kansallispuistossa sijaitsee yksi kiinteä muinaisjäännös, Hiidenportti. Rotkolaaksoa tarkoittava kohde on merkitty muinaisjäännösrekisteriin ajoittamattomaksi kulttipaikaksi, jonka tarkenne on tarinapaikat.

Jylhä kallionrotko on herättänyt kautta aikain paikallisissa pelonsekaisia tunteuksia, eikä siellä ennen vanhaan uskallettu yöpyä. Rotkon alueelta kerrotaan kuullun viulunsoittoa ja muita ääniä. Tarinan mukaan muinoin Vuokatinvaaralla asunut Hiisi kuunteli vihaisena kristinopin mukana tullutta kirkonkellojen soittoa. Hiisi heitti Sotkamon kirkkoa kahdesti isolla kivellä, mutta ei jaksanut toimittaa terveisiään perille asti. Pettyneenä se keräsi karjansa – sudet, ahmat, ilvekset ja karhut – ja asettui Hiidenportin saloille, minne kirkonkellojen kumina ei ulottunut.

Vanhan kansan mukaan rotkonpohjan tummat pyöreät lammet ovat pelottavasti mulkoilevia Hiiden silmiä. Hiisi tarkoittaa palvontapaikkaa, pyhää lehtoa, jossa ennen kristinuskon leviämistä palvottiin metsän jumalia. Hiisi-sanan merkitys muuttui 1600-luvulla, kun kristinuskon mukaan kaikki muut uskonnot olivat pakanallisia ja peräisin paholaisesta. Tällöin Hiisikin sai merkityksen pahana paikkana tai paholaisena.

Kohdekuvaukset. Kohdekuvaukset sisältävät Museoviraston edellyttämät tiedot kiinteistä muinaisjäännöksistä. Maanomistus- ja suojelutietoja ei ole erikseen merkitty, koska koko alue on valtion maata ja suojeltua. Historiallisen ajan kohteisiin muinaisjäännöstyypin ja tarkenteen perään on sulkuihin merkitty toinen tyyppitys ja tarkenteet, jotka perustuvat Museoviraston Marianna Niukkasen

(2006) käsikirjoitukseen "Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset – ohje määrittelyyn ja suojeluun".

2 KOHTEET

2.1 Esihistoriallisen ajan kohteet

1. SOTKAMO, PITKÄ-PORTTI E *mjrknro = 1000007895* *järjestysno = 124*

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat
Tyyppin tarkenne:	pyyntikuopat
Ajoitus:	esihistoriallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 c
Koordinaatit:	x= 7085 707, y= 3603 676, z= 169 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 46 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	1.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	Hiidenportti kuoppa 001 ja 002 (1.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää maakuopan Hiidenportin kansallispuistossa Pitkä-Portin itäranalla.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Pitkä-Portin äärellä vanhan polun varrella pienellä kumpareella. Polku on nykyisin Hiidenportin kansallispuiston retkeilypolkuna. Kohteen ympäristössä kasvaa lähes 200-vuotiasta mäntyä ja kuusta sekä nuorempaa koivua. Paikan kasvillisuustyyppejä on puolukka-mustikkatyyppejä ja maalaji hienoainesmoreeni.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää yhden maakuopan, joka on soikean muotoinen ja mitoiltaan 3,5 m x 2 m. Kuopan syvyys on 0,8 m. Lapiolla kuopan pohjaan tehdyssä tarkistuspis-

tossa havaittiin huuhtoutumiskerros. Kuopan koko, muoto ja sijainti viittaavat siihen, että kyseessä on vanha pyyntikuoppa.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

1. SOTKAMO, PITKÄ-PORTTI E

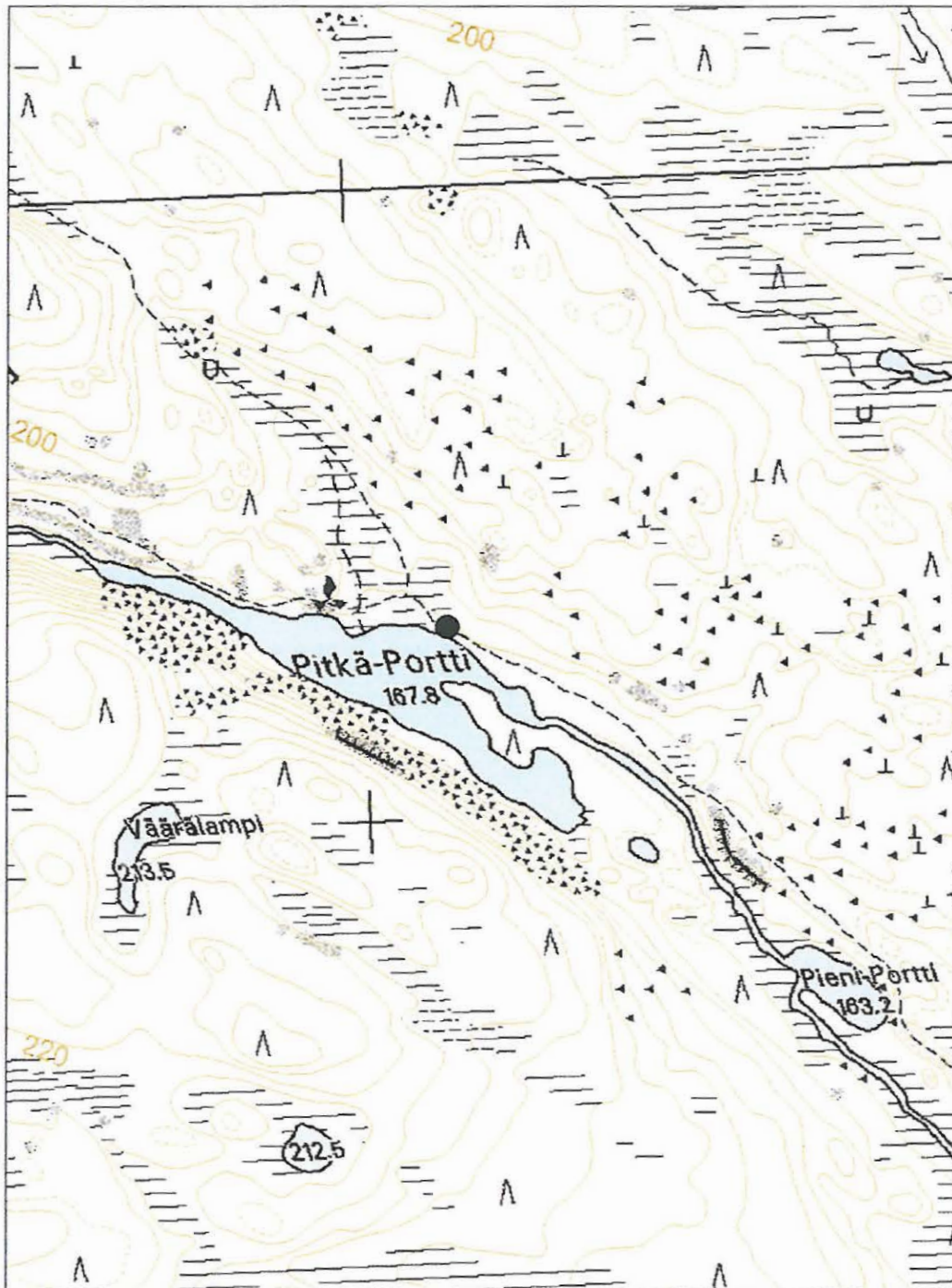
Ote maastokartasta 4322 11 c

Mittakaava 1:10 000

x= 7085 707, y= 3603 676, z= 169

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

2. SOTKAMO, PALOLAMPI SE

mjreki: 1000007896, järjestysno = 125

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat
Tyypin tarkenne:	pyyntikuopat
Ajoitus:	esihistoriallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7090 056, y= 3598 425, z= 205 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 38 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	25.7.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0100 (25.7.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää yhden maakuopan Hiidenportin kansallispuistossa 150 m Palolammesta kaakkoon.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee itään viettävän rinteiden kumpareella, jonka lähellä kulkee Hiidenportin kansallispuiston merkitty retkeilypolku. Paikan maalaji on hienoainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi tuore kangas. Metsäkuviolla kasvaa yli 100-vuotiasta mänty-koivu-kuusi -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää yhden sammaloituneen pyyntikuopan, jonka muoto on pyöreä. Kuopan halkaisija on 1,7 m ja syvyys 0,8 m. Kuopan pohjaan lapiolla tehdyssä tarkistuspistossa havaittiin huuhtoutumiskerros.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

2. SOTKAMO, PALOLAMPI SE

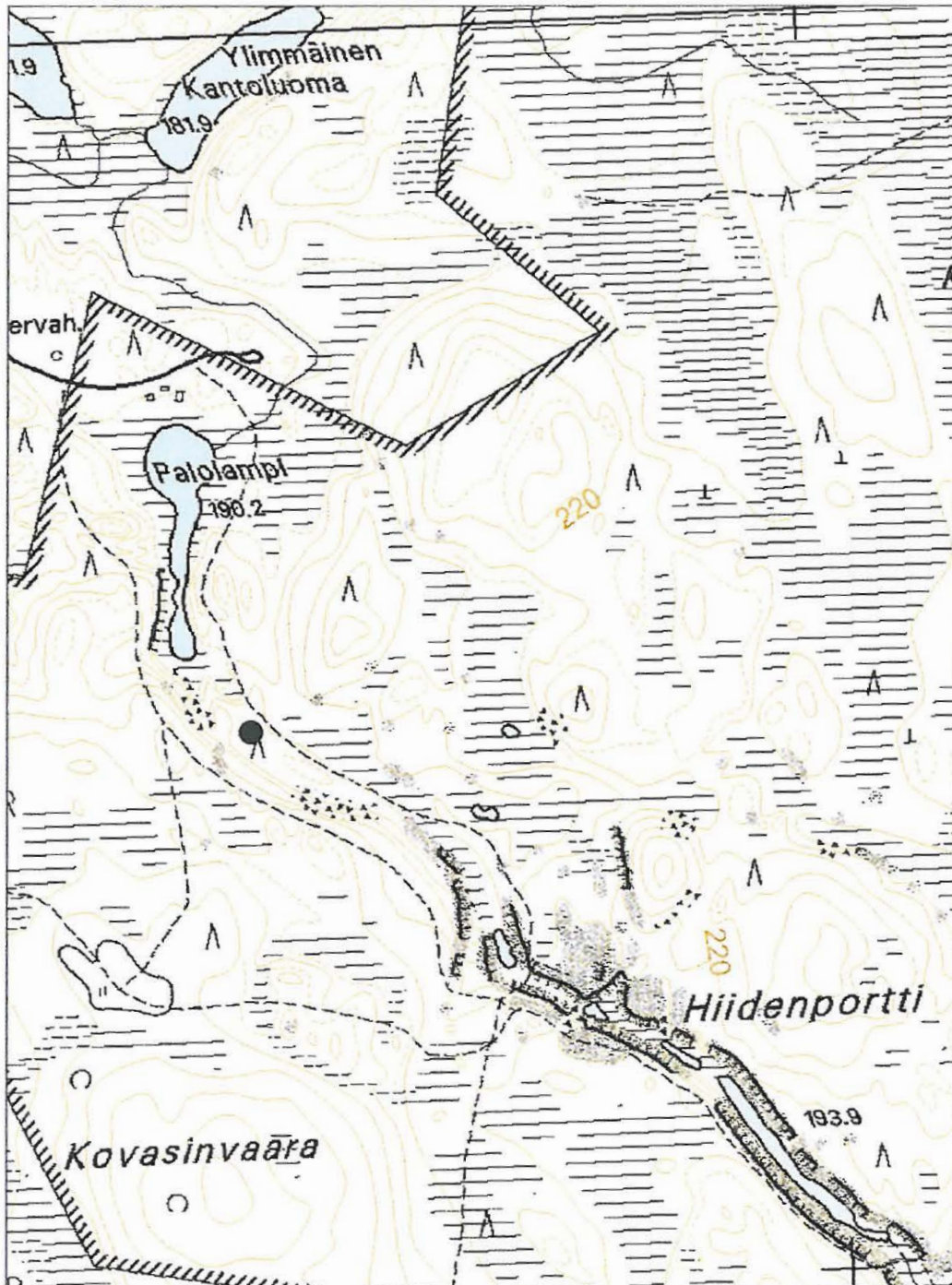
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7090 056, y= 3598 425, z= 205

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

3. SOTKAMO, PALOLAMPI W

mjrek. 1006007897 // järjestysero = 126

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	maarakenteet
Tyypin tarkenne:	kuopat
Ajoitus:	esihistoriallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7090 413, y= 3598 238, z= 195 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 38 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	25.7.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0118 (1.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää yhden maakuopan Hiidenportin kansallispuistossa 50 m Palolammesta länteen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee itään viettävällä rinteellä harjumaisen muodostuman pohjoispuolella. Kohteen lähellä kulkee Hiidenportin kansallispuiston merkitty retkeilypolku. Paikan maalaji on karkea-ainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi tuore kangas. Metsäkuviolla kasvaa yli 100-vuotiasta mänty-koivu-kuusi -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää yhden sammaloituneen maakuopan, jonka muoto on soikio. Kuoppa sijaitsee rinteeseen nähden vinottain. Sen pituus on 1,5 m, leveys 0,5 m ja syvyys 0,5 m. Kuopan pohjaan lapiolla tehdyssä tarkistuspistossa havaittiin huuhtoutumiskerros. Kuopan käyttötarkoitus on tuntematon.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

3. SOTKAMO, PALOLAMPI W

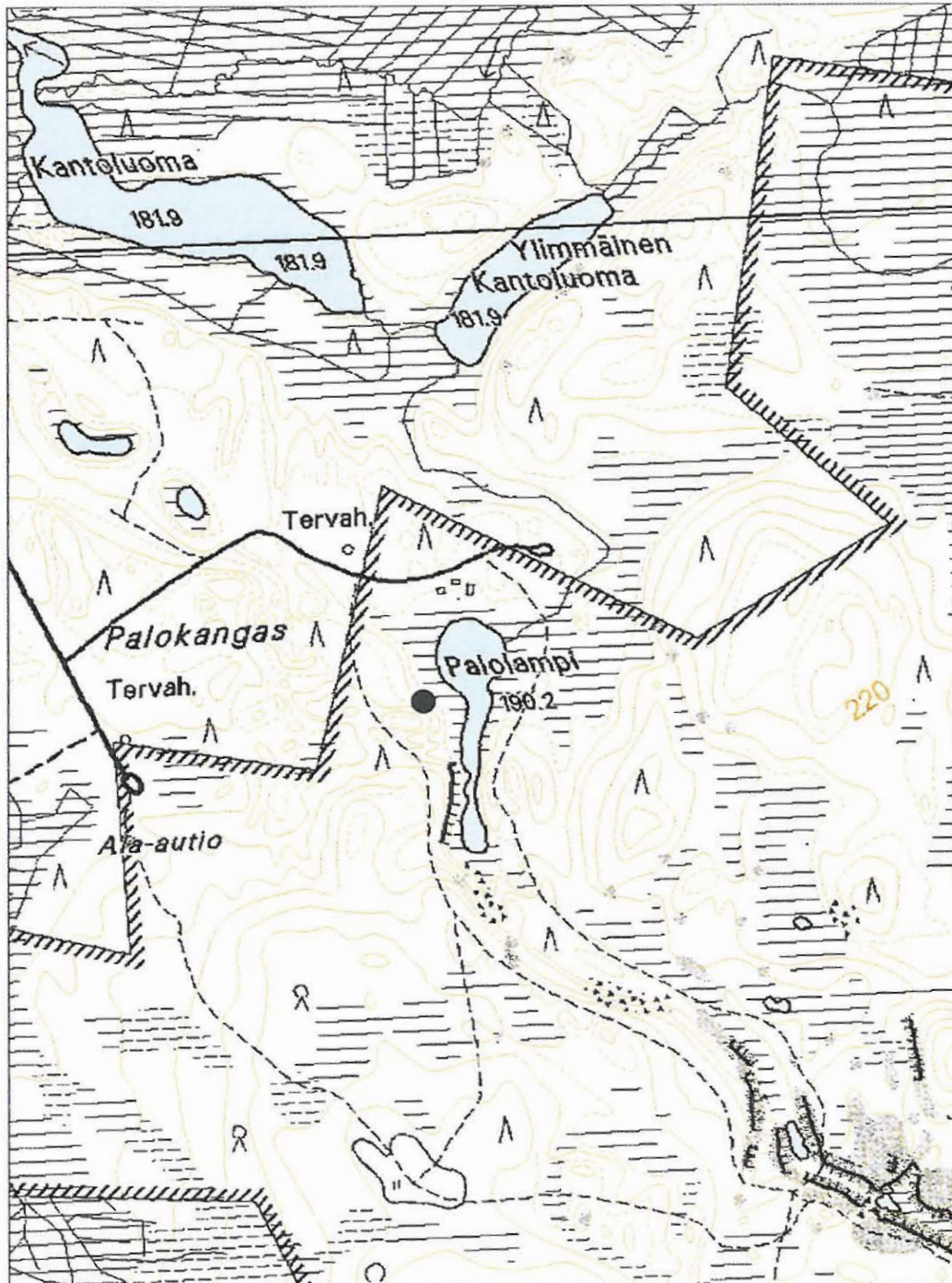
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7090 413, y= 3598 238, z= 195

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

4. SOTKAMO, PALOKANGAS

mjok. 1000007898, järjelysno = 127

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	maarakenteet
Tyyppin tarkenne:	kuopat
Ajoitus:	esihistoriallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	3
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7090 287, y= 3597 994, z= 197,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkinä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 100 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 38 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	25.7.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0102, 0104, 0105 (25.7.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää kolme maakuoppaa Hiidenportin kansallispuistossa 400 m Palolammen opastuspisteestä lounaaseen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee harjumaisen muodostuman itään viettävällä rinteellä. Paikan maalaji on hienoainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi tuore kangas. Metsäkuviolla kasvaa yli 100-vuotiasta mänty-koivu-kuusi -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää kolme lähekkäistä maakuoppaa. Kuoppien pohjaan lapiolla tehdyissä tarkistuspistoissa havaittiin huuhtoutumiskerros. Kuoppien käyttötarkoitus on tuntematon.

- Kuoppa 1: x= 7090 292, y= 3597 991; pituus 2 m, leveys 1,5 m ja syvyys 0,5 m; kuoppa on soikio, maatunut ja loivareunainen.
- Kuoppa 2: x= 7090 287, y= 3597 994; pituus 1,2 m, leveys 0,7 m ja syvyys 0,5 m; kuoppa on soikio ja jyrkkäreunainen.
- Kuoppa 3: x= 7090 282, y=3597 998; kuopan halkaisija 3 m ja syvyys 0,5 m; kuoppa on pyöreä, maatunut ja matalareunainen.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

4. SOTKAMO, PALOKANGAS

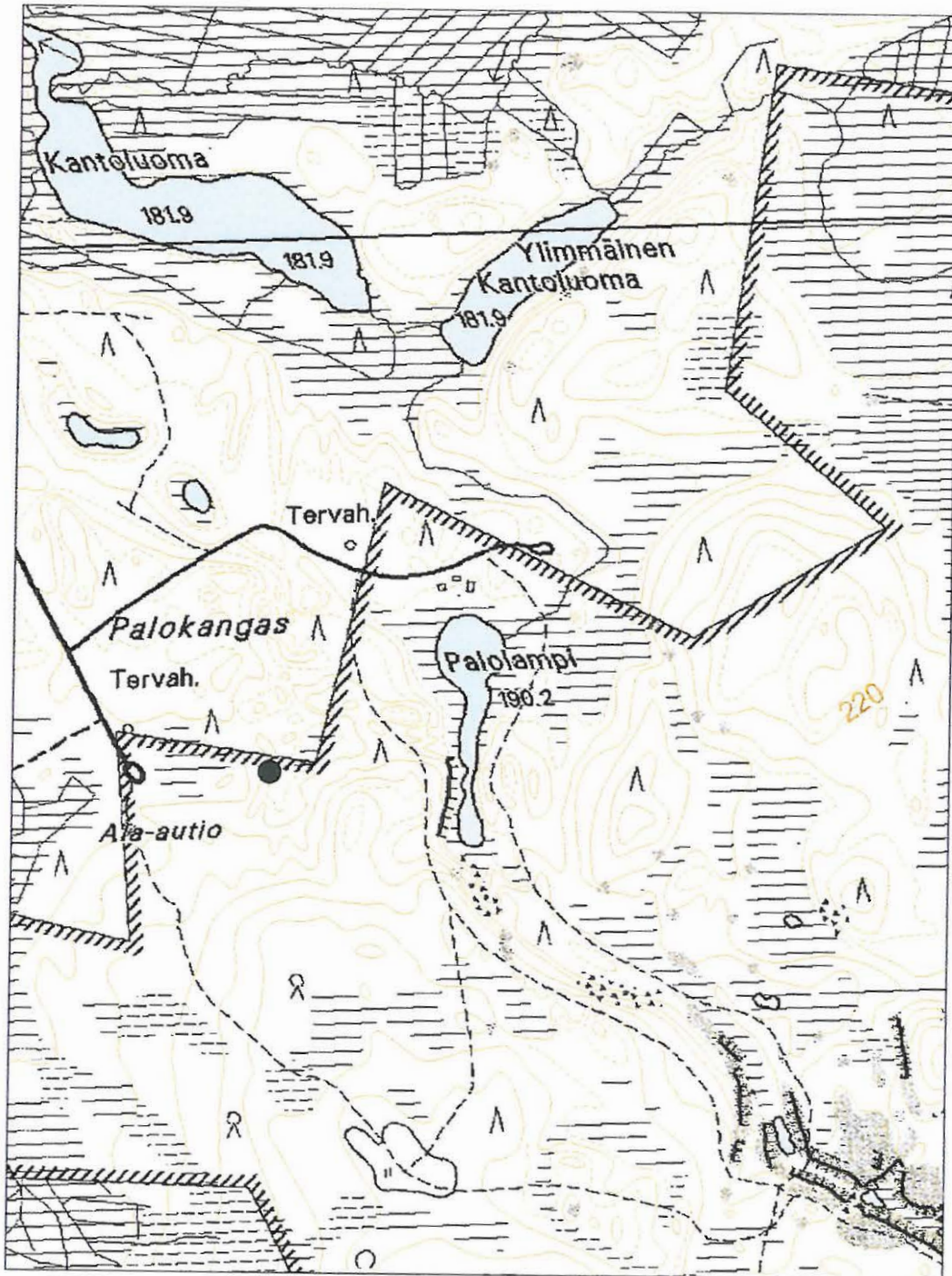
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7090 287, y= 3597 994, z= 197,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

5. SOTKAMO, ALA-AUTIO SE

PERUSTIEDOT

mjrek 1000007899
järjestysno = 128

MJ-tyyppi:	maarakenteet
Tyyppin tarkenne:	kuopat
Ajoitus:	esihistoriallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	3
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7090 100, y= 3598 002, z= 215 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkinä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 50 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 38 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	25.7.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0119, 0120, 0121 (1.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää kolme maakuoppaa Hiidenportin kansallispuistossa 600 m Palolammen opastuspisteestä lounaaseen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee harjumaisen muodostuman koilliseen viettävällä rinteellä. Paikan maalaji on hienoainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi tuore kangas. Metsäkuviolla kasvaa yli 100-vuotiasta kuusi-mänty-koivu -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää kolme vierekkäistä maakuoppaa, joiden muoto on soikio. Kuopat sijaitsevat poikittain rinteeseen nähden. Alarinteen puolella on selvä maavalli. Kuoppien pohjaan lapiolla tehdyissä tarkistuspistoissa havaittiin huuhtoutumis-kerros. Kuoppien pohjalla maan peitossa oli kiviä, joten ne voivat olla keitto-kuoppia. Tarkistuspistoissa ei kuitenkaan päästy kivien takia niin syväälle, että olisi voitu havaita hiiltä.

Kuoppa 1:	x= 7090 098, y= 3598 009; pituus 2 m, leveys 1 m ja syvyys 0,5 m.
Kuoppa 2:	x= 7090 100, y= 3598 002; pituus 3 m, leveys 2 m ja syvyys 0,7 m.
Kuoppa 3:	x= 7090 101, y= 3597 999; pituus 2,5 m, leveys 1,5 m ja syvyys 0,5 m.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

5. SOTKAMO, ALA-AUTIO SE

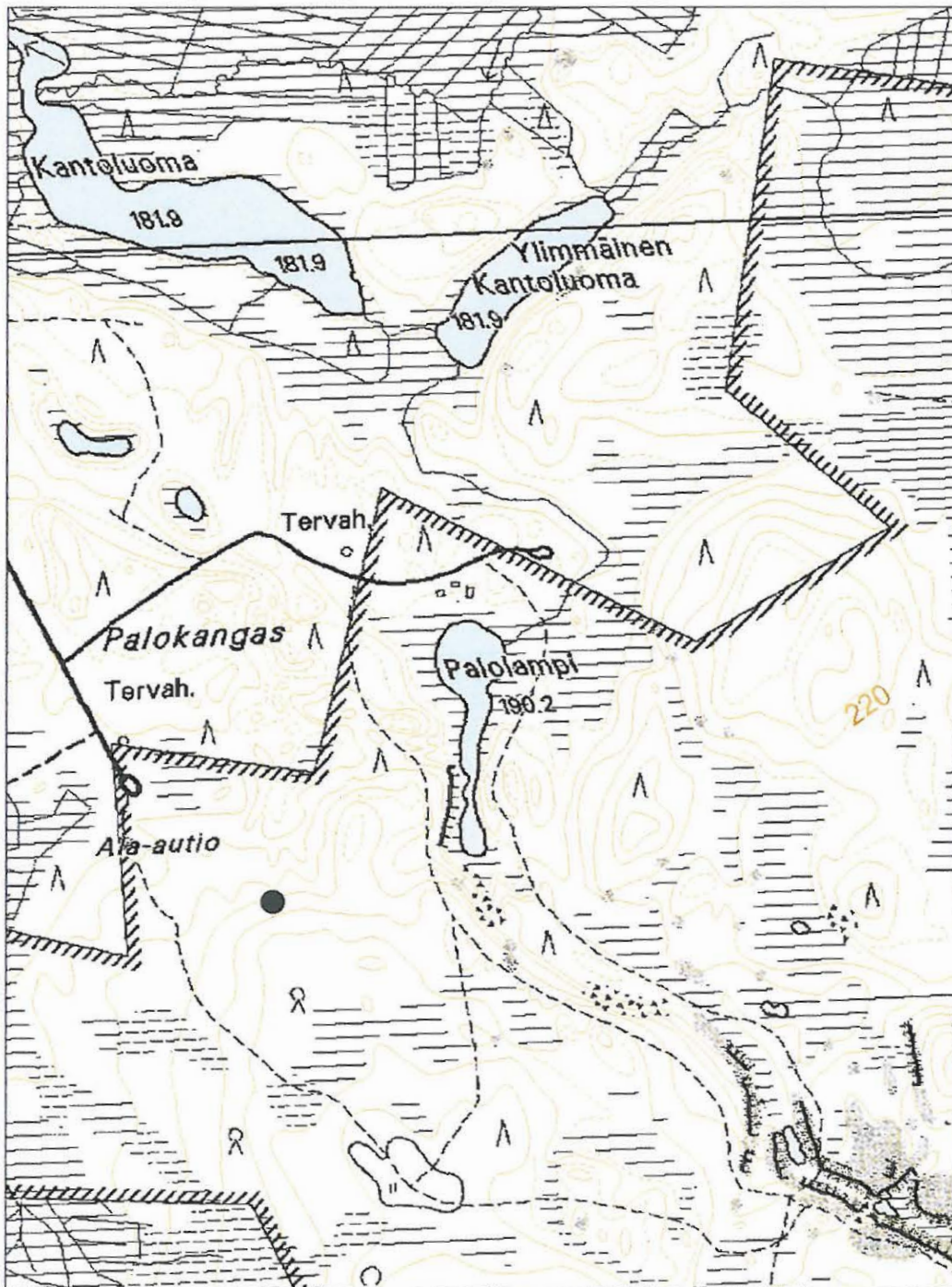
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7090 100, y= 3598 002, z= 215

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

6. SOTKAMO, PALOLAMPI NE

mjietno = 100007900, järjestysno = 129

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	maarakenteet
Tyypin rakenne:	kuopat
Ajoitus:	esihistoriallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	7
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7090 647, y= 3598 438, z= 192,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 5000 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 38 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	31.7.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0111, 0112, 0113, 0114, 0115, 0116 (31.7.2006), 0117 (1.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää seitsemän maakuoppaa Hiidenportin Natura-alueella ja osin Hiidenportin kansallispuistossa 130 m Palolammen opastuspisteestä itään.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee pääosin pienellä kumpareella, jonka pohjoispuolella on vanha soranottoaika ja kansallispuiston varastopaikka. Paikan maalaji on hyvin hie-noaineksista ja kasvillisuustyyppeiksi kuivahko kangas. Metsäkuviolla kasvaa yli 100-vuotiasta mäntymetsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää seitsemän maakuoppaa, joista osa on muodoltaan soikeita ja osa pyöreitä. Kuopat sijaitsevat rinteessä tai tasamaalla rinteiden reunan läheisyydessä. Kuoppien pohjaan lapiolla tehdyissä tarkistuspistoissa havaittiin huuhtoutumiskerros.

- Kuoppa 1: x= 7090 615, y= 3598 423, halkaisija 1,5 m ja syvyys 0,6 m. Kuopan reunoilla pieni valli. Kyseessä voi olla pyyntikuoppa.
- Kuoppa 2: x= 7090 644, y= 3598 435, pituus 2 m, leveys 1,2 m ja syvyys 0,2 m.
- Kuoppa 3: x= 7090 646, y= 3598 464, halkaisija 1,6 m ja syvyys 0,5 m.
- Kuoppa 4: x= 7090 668, y= 3598 473, halkaisija 1,7 m ja syvyys 0,5 m.

Kuoppa 5: $x=7090\ 675$, $y=3598\ 468$, halkaisija 1,5 m ja syvyys 0,5 m.

Kuoppa 6: $x=7090\ 635$, $y=3598\ 482$, halkaisija 2,2 m ja syvyys 0,5 m. Kyseessä on pyyntikuoppa.

Kuoppa 7: $x=7090\ 720$, $y=3598\ 413$, halkaisija 1,5 m ja syvyys 0,5 m.

Lisäksi samalla kumpareella sijaitsee kuusi kuoppajäännöstä, joiden pohjaan lapiolla tehdyissä tarkistuspistoissa ei havaittu huuhtoutumiskerrosta ja jotka eivät muutenkaan vaikuttaneet kovin vanhoilta. Nämä kuopat ovat ilmeisesti soranottoa silmälläpitäen kaivettuja koekuoppia.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

6. SOTKAMO, PALOLAMPI NE

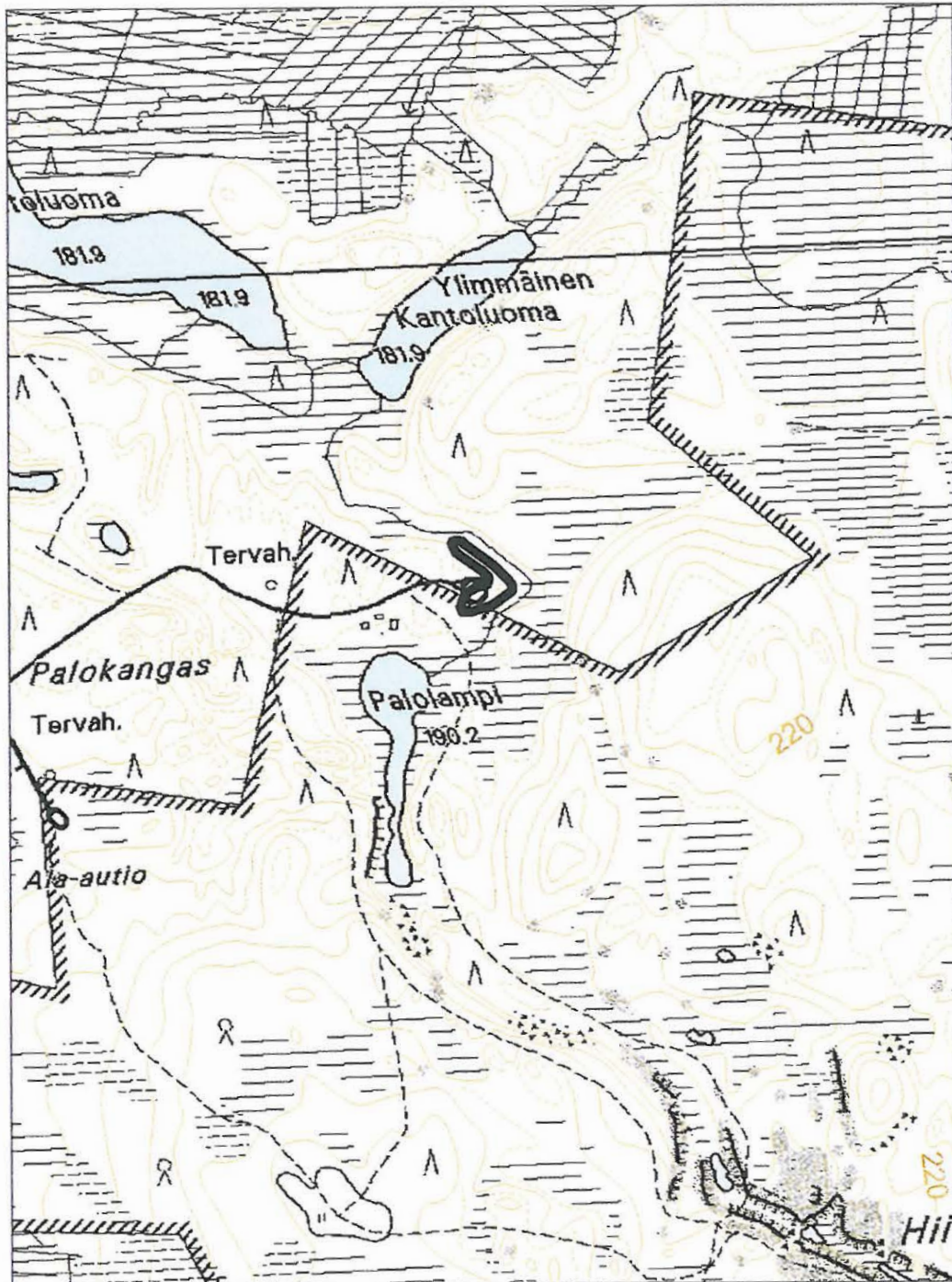
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7090 647, y= 3598 438, z= 192,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

7. SOTKAMO, KITULANLAMMEN LAAVU

mjrek. 1000007901, järjestysno=130

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	löytöpaikat / asuinpaikka
Tyyppin tarkenne:	irtolöytöpaikat / kiinteä maanaisjäätös
Ajoitus:	esihistoriallinen kirkkotiinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	n. 10 kpl
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7087 307, y= 3600 462, z= 180 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 1000 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 42 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	1.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0147 (1.8.2006), 0102, 0103 (5.10.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää kivilautisia irtolöytöjä Hiidenportin kansallispuistossa Kitulanlammen laavun alueella.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Kitulanlampeen luoteesta työntyvän niemekkeen kärjessä, jossa sijaitsee myös laavu, puuliiteri ja wc. Paikan maalaji on hienoainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi kuivahko kangas. Metsäkuviolla kasvaa yli 100-vuotiasta mäntymetsää.

Kohteen kuvaus

Kohteelta löytyi 10 kpl kvartsi-iskoksia sekä yksi kaavin.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

7. SOTKAMO, KITULANLAMMEN LAAVU

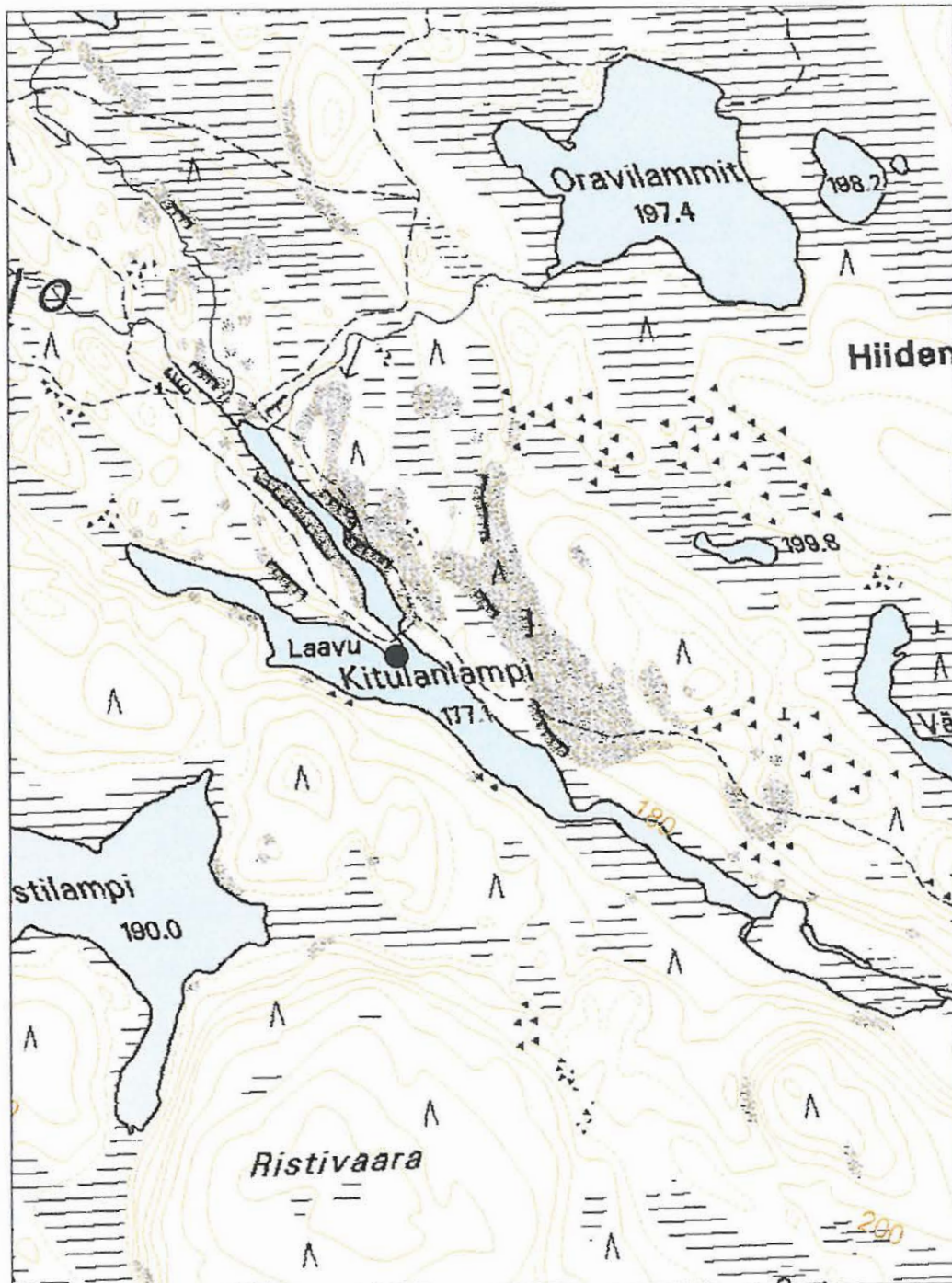
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 307, y= 3600 462, z= 180

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

8. SOTKAMO, JÄKÄLÄSUO N

mjtek. 1000057902 // järjestyksen = 131

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	löytöpaikat
Tyyppin tarkenne:	irtolöytöpaikat / asuinpaikka
Ajoitus:	esihistoriallinen / kirkkotiinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	n. 10 kpl
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7088 907, y= 3598 709, z= 235 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 7000 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 40 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	31.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0059 (21.9.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää kivikautisia irtolöytöjä Hiidenportin kansallispuistossa Kovasinvaaran kaakkoisrinteessä.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee kansallispuiston rajalla olevalla merkityllä polkureitillä Kovasinvaaran kaakkoisrinteessä Porttilammesta 650 m länteen. Paikan maalaji on hie-noainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi tuore kangas. Kohteen itäpuolella kasvaa yli 150-vuotiasta mänty-kuusi-koivu sekametsää. Kohteen länsipuolella sijaitsee vanha hakkuuaukko, jossa kasvaa mäntytaimikko.

Kohteen kuvaus

Kohteelta löytyi 10 kpl kvartsi-iskoksia sekä yksi kaavin.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

8. SOTKAMO, JÄKÄLÄSUO N

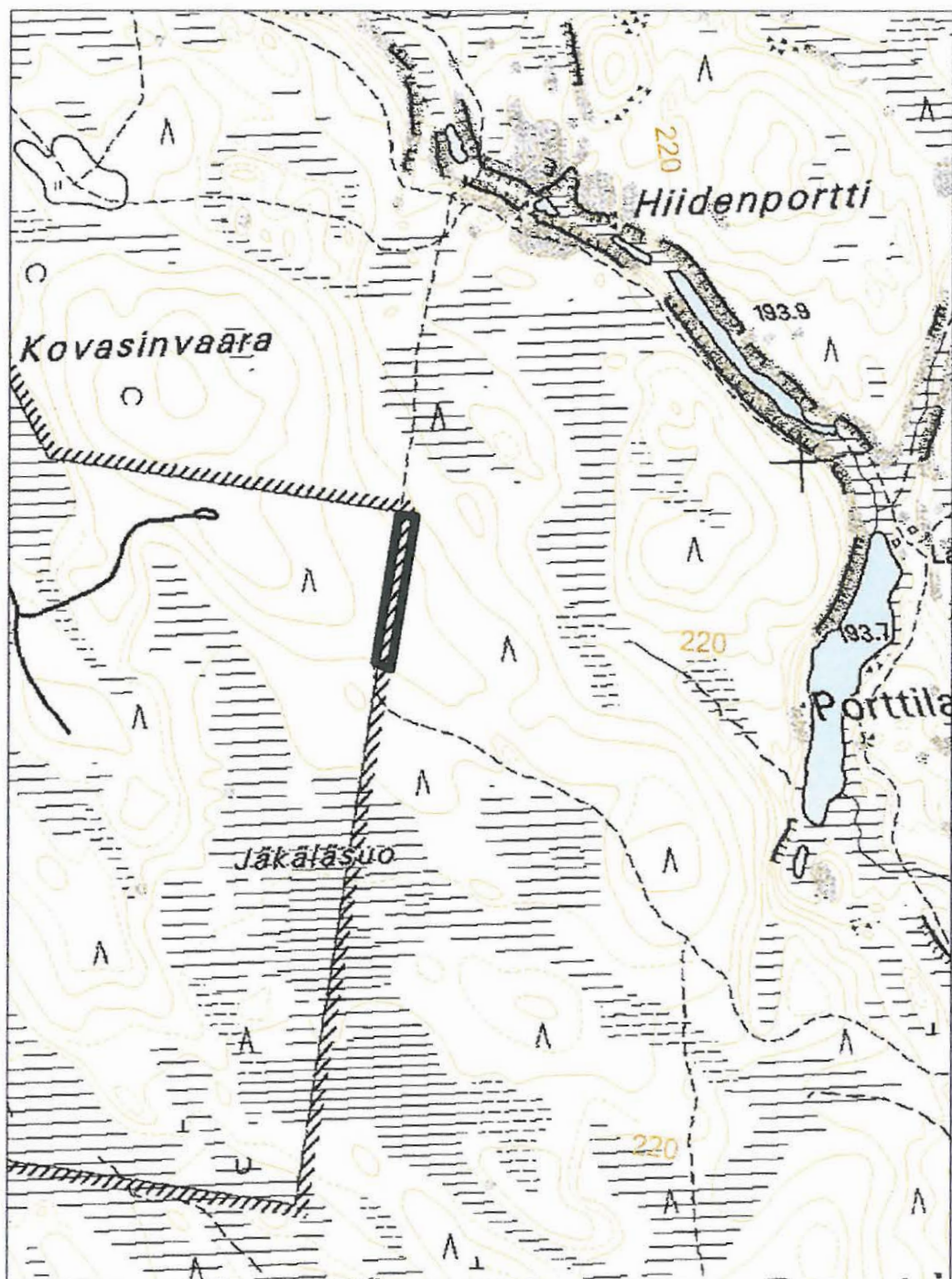
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7088 907, y= 3598 709, z= 235

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

9. SOTKAMO, LAPAMÄKI

mjrek. 1000067903, järjestysno = 132

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	maarakenteet
Tyypin tarkenne:	kuopat
Ajoitus:	esihistoriallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 08 d
Koordinaatit:	x= 7087 779, y= 3597 043, z= 232,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 39 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	13.9.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0060 (21.9.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää yhden maakuopan Hiidenportin kansallispuistossa Lapamäessä 2700 m Ristilammesta länteen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee pienen kumpareen kaakkoon viettävässä ylärinteessä. Paikan maalaji on hienoainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi puolukka-mustikkatyyppi. Metsäkuviolla kasvaa yli 150-vuotiasta kuusi-mänty-koivu-haapa -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää yhden sammaloituneen maakuopan, jonka muoto on soikio. Kuoppa sijaitsee rinteeseen nähden pitkittäin. Sen pituus on 2 m, leveys 1,5 m ja syvyys 0,5 m. Kuopan pohjaan lapiolla tehdyssä tarkistuspistossa havaittiin huuhtoutumiskerros. Kuopan käyttötarkoitus on tuntematon. Kuoppa sijaitsee vanhalla kaskiaholla (Tipasojan jakokunnan kartta 1857–58, Sotkamo 1^oA-VII, 1^oB-VII, MMLA Jyväskylä). Voi hyvinkin olla, että maakuoppa on tehty kaskiviljelyn tarpeisiin esimerkiksi kaskiviljan säilytystä varten. Kuopan muoto, koko ja sijainti ylärinteessä puoltavat tätä näkemystä.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

9. SOTKAMO, LAPAMÄKI

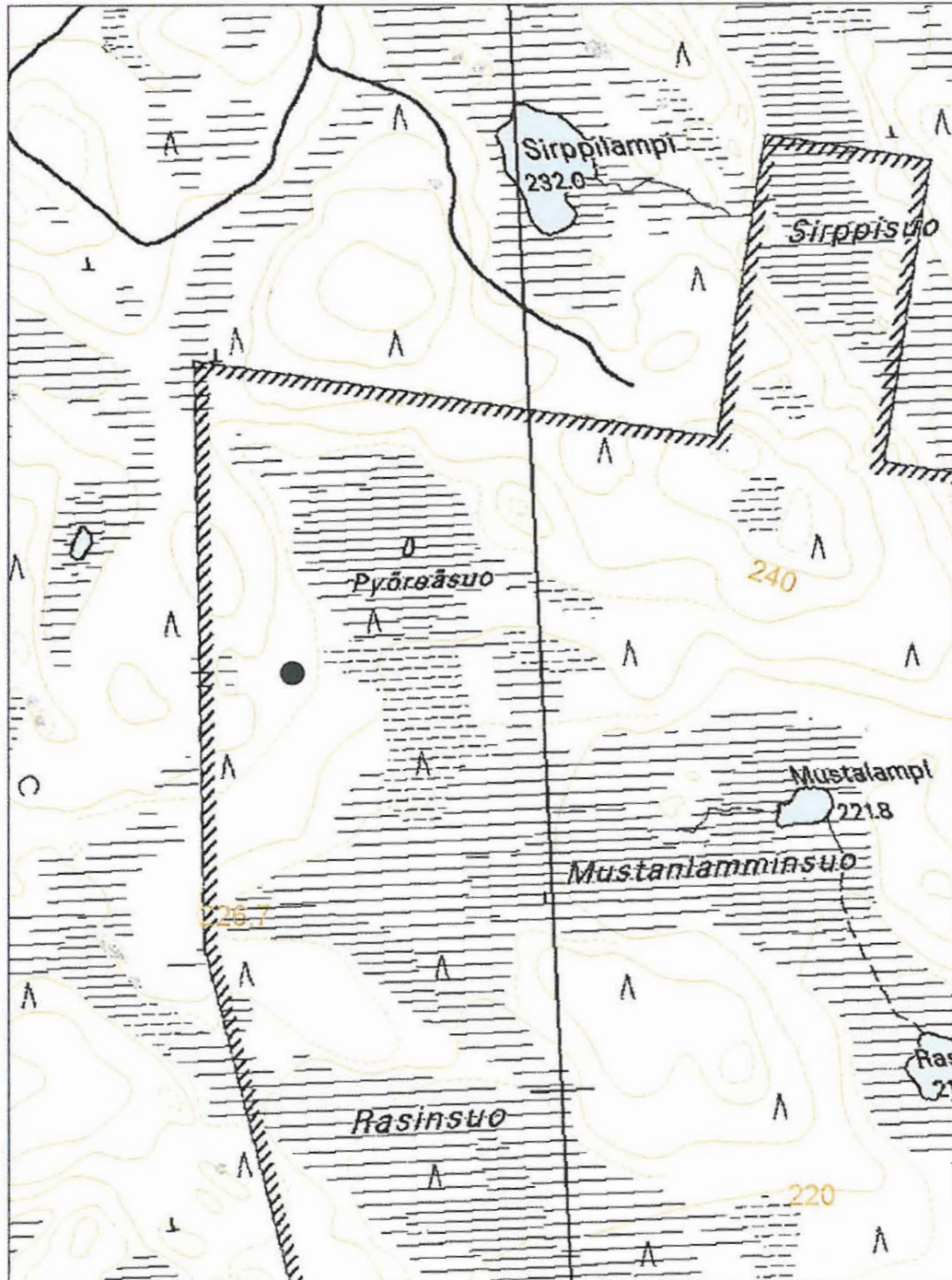
Ote maastokartasta 4322 08 d

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 779, y= 3597043, z= 232,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

2.2 Historiallisen ajan kohteet

10. SOTKAMO, URPOLAMMEN POHJOISPUOLEINEN VAARA

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	maarakenteet (elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	kuopat (kaski- ja muut viljelyröykkiöt, nauriskuopat ja aumat)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7090 705, y= 3601 746, z= 237,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 40 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	12.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0009, 0010, 0012 (12.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Yhden kuoppajäännöksen sisältävä kohde Hiidenportin Natura 2000 -alueella Urpolammesta 600 m pohjoiseen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Hiidenportin kansallispuiston rajan läheisyydessä Natura 2000 -alueella itään viettävän rinteän yläosassa. Paikan maalaji on karkea-aineista moreenia ja kasvillisuustyyppi tuore kangas. Metsä on 150-vuotiasta kuusi-mäntykoivu -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kuoppajäännös on muodoltaan soikea ja sijaitsee pohjois-etelä -suuntaisesti ylärinteessä. Kuopan leveys ja pituus on 0,5 m x 1,5 m ja syvyys 0,5 m. Kuopan pohjaan lapiolla tehdyssä tarkistuspistossa ei havaittu huuhtoutumiskerrosta. Kuopan läheisyyteen tehdyssä tarkistuspistossa huuhtoutumiskerros havaittiin.

Vuosina 1857–58 laaditussa Tipasojan jakokunnan kartassa kyseinen alue on merkitty kaskimaaksi (Tipasojan jakokunnan kartta 1857–58, Sotkamo 1^oA-VII, 1^oB-VII, MMLA Jyväskylä). Kaskenviljelyä todistavat myös runsas lehtipuusto ja palon merkit kankaan laidalla sijaitsevissa puissa. Kuopan muoto ja sijainti rinteessä vanhalla kaskimaalla antavat aiheen olettaa, että kyseessä on kaskenviljelyyn liittyvä säilytyskuoppa; nauriskuoppa tai ruisauma.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

10. SOTKAMO, URPOLAMMEN POHJOISPUOLEINEN VAARA

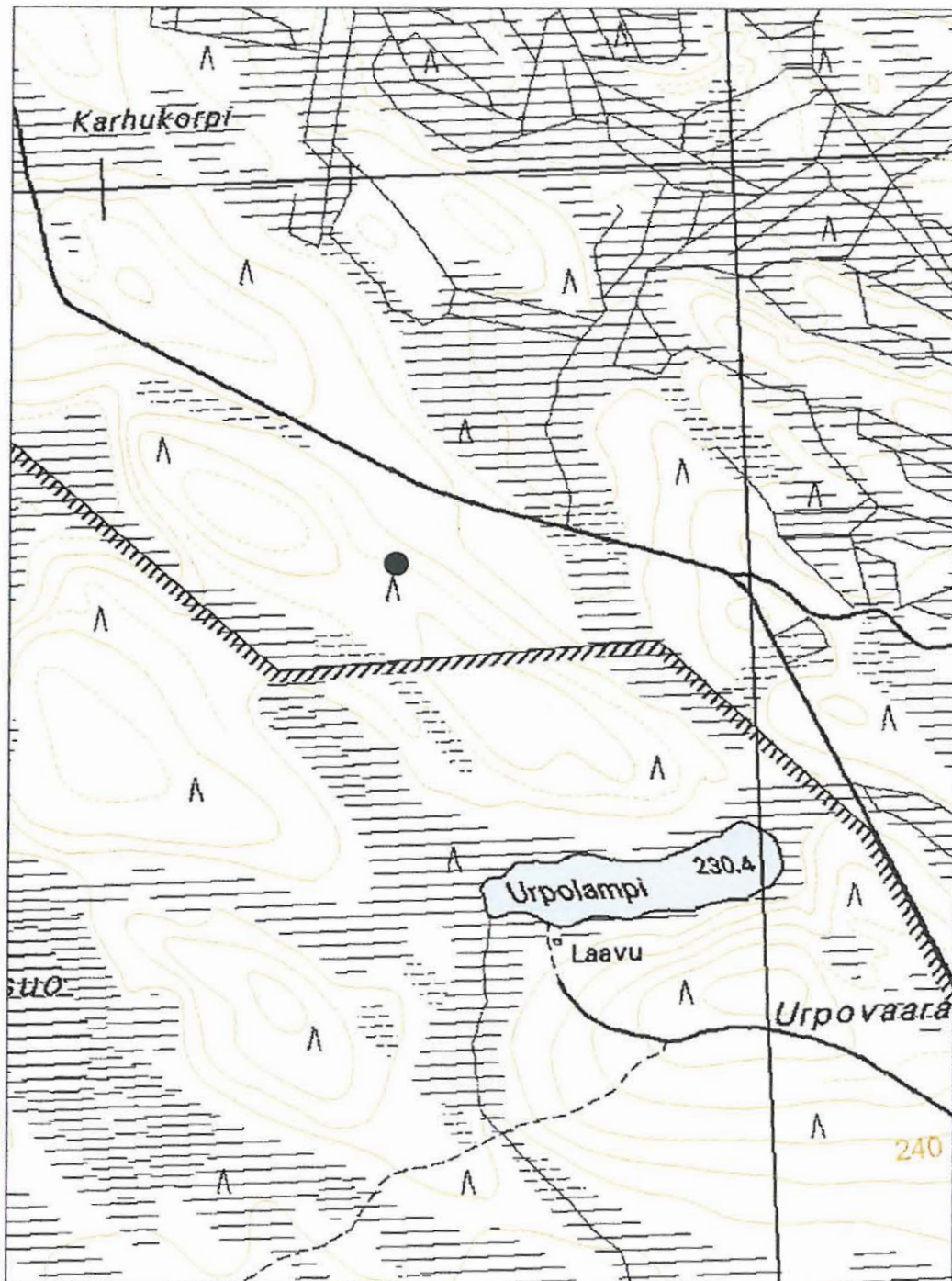
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7090 705, y= 3601 746, z= 237,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

11. SOTKAMO, URPOSUONNIITTY 1

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	karjanhoitokohteet (-)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7089 395, y= 3601 496, z= 217,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 20 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 41 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	12.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0013, 0014, 0015 (12.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Yhdet heinäsuovan rakenteet sisältävä kohde Hiidenportin kansallispuistossa Urpolammesta 850 m lounaaseen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee ojittamattomalla suolla Hiidenportin kansallispuistossa Urpolammelta lähtevän merkityn polkureitin läheisyydessä. Suo on kasvillisuustyyppiltään rimpineva. Suon reunamilla kasvaa harvaa ja kituliasta mäntyä.

Kohteen kuvaus

Heinäsuovan rakenteista on jäljellä kaksi 3 m korkeaa pystysalkoa ja yksi suonpintaan kaatunut pystysalko. Heinäsuova on 5 m pitkä ja tyyppiltään saurasuova, joka on siis usean peräkkäisen pystysalon sisältävä suovarakenne. Vuosina 1857–58 laaditussa Tipasojan jakokunnan kartassa kyseinen alue on merkitty suonii-tyksi (Tipasojan jakokunnan kartta 1857–58, Sotkamo 1^aA-VII, 1^aB-VII, MMLA Jyväskylä).

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännökseen tunnusmerkkejä.

11. SOTKAMO, URPOSUONNIITY 1

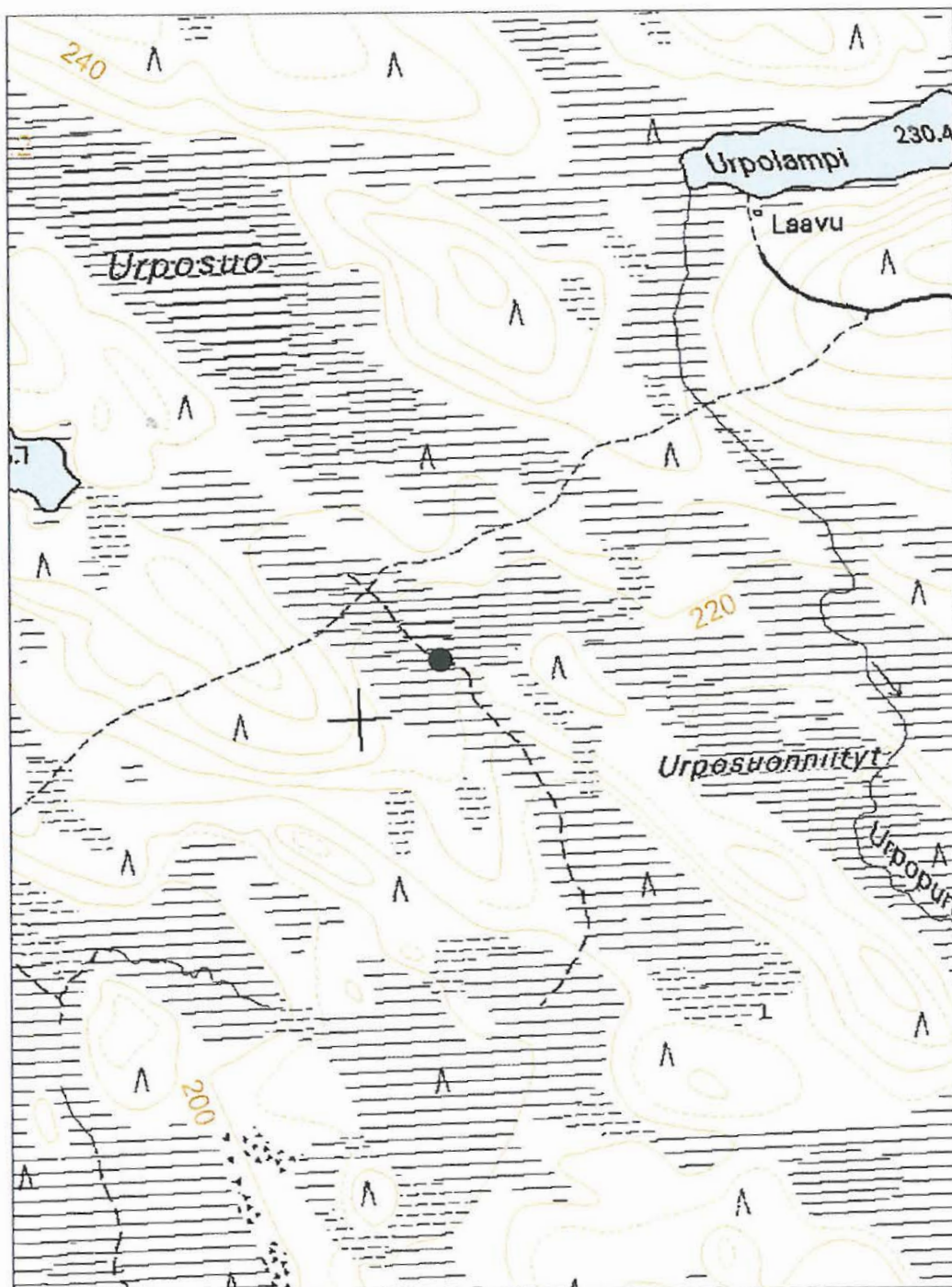
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7089 395, y= 3601 496, z= 217,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

12. SOTKAMO, URPOSUONNIITTY 2

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	karjanhoitokohteet (-)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7089 196, y= 3602 159, z= 215 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 20 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 42 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	12.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0020 (12.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Heinäsuovan rakennepuita sisältävä kohde Hiidenportin kansallispuistossa Urpolammesta 950 m etelään.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee suolla Hiidenportin kansallispuistossa. Suo on kasvillisuustyypiltään saranevakorpi, jossa kasvaa harvakseltaan kuusta ja koivua.

Kohteen kuvaus

Heinäsuovan puurakenteet on aseteltu koivua ja kuusta vasten nojaamaan ikään kuin odottamaan suovan rakentamista. Puita vasten nojaa viisi seivästä. Vuosina 1857–58 laaditussa Tipasojan jakokunnan kartassa kohdealue on merkitty suonii-tyksi (Tipasojan jakokunnan kartta 1857–58, Sotkamo 1^oA-VII, 1^oB-VII, MMLA Jyväskylä).

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännökseen tunnusmerkkejä.

12. SOTKAMO, URPOSUONNIITTY 2

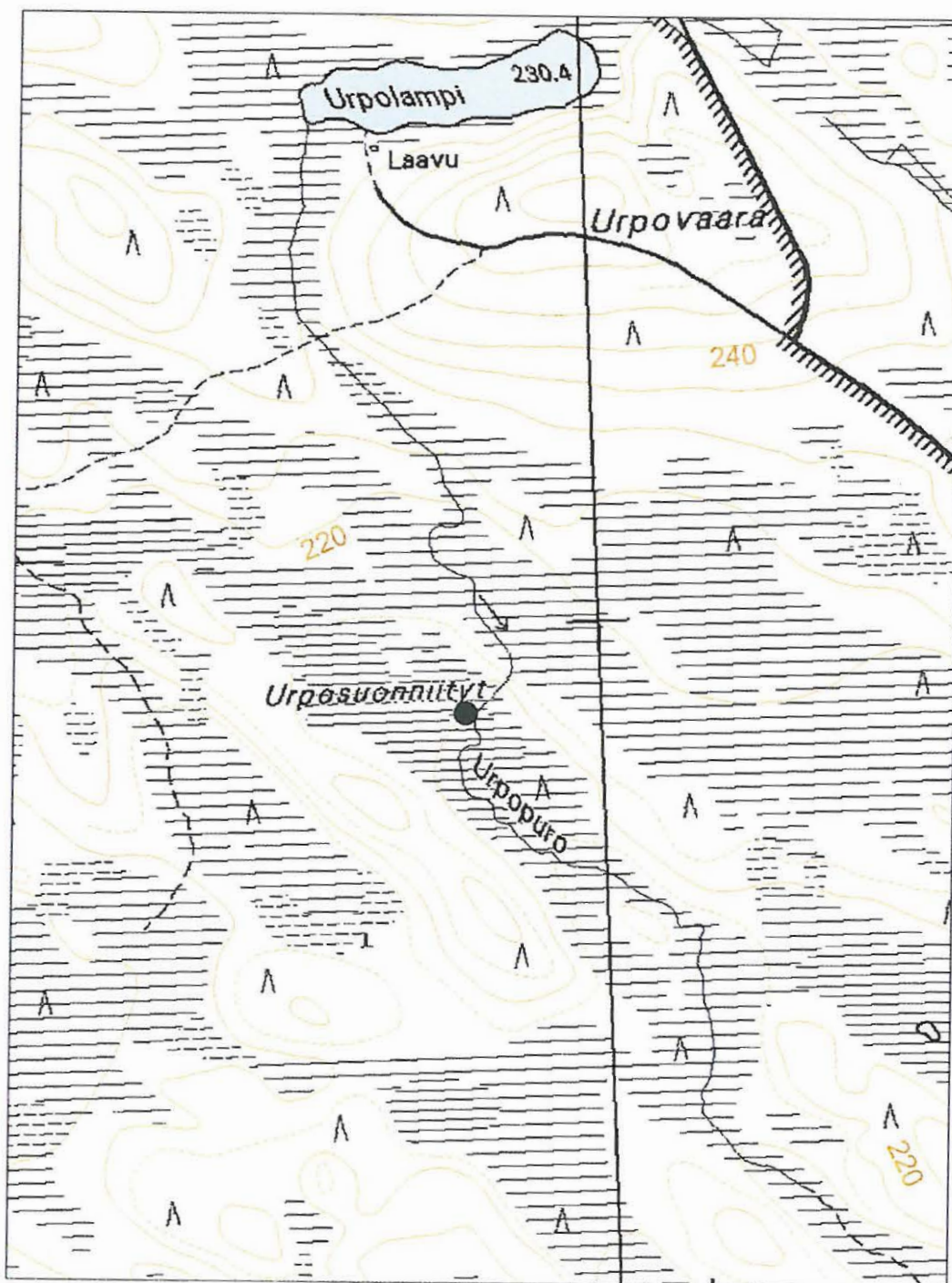
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7089 196, y= 3602 159, z= 215

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

13. SOTKAMO, URPOSUONNIITTY 3

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	karjanhoitokohteet (-)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7089 406, y= 3602 075, z= 217,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 20 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 42 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	12.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0021 (12.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Heinäsuovan rakennepuita sisältävä kohde Hiidenportin kansallispuistossa Urpolammesta 700 m etelään.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee ojittamattomalla suolla Hiidenportin kansallispuistossa. Suo on kasvillisuustyyppiltään ruohoinen saranevaräme, jossa kasvaa kituliasta mäntyä.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää yhden heinäsuovan pystysalon, joka on 3 m korkea. Pystysalon yläpää on veistetty. Vuosina 1857–58 laaditussa Tipasojan jakokunnan kartassa kohdealue on merkitty suoniityksi (Tipasojan jakokunnan kartta 1857–58, Sotkamo 1^oA-VII, 1^oB-VII, MMLA Jyväskylä).

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännökseen tunnusmerkkejä.

13. SOTKAMO, URPOSUONNIITTY 3

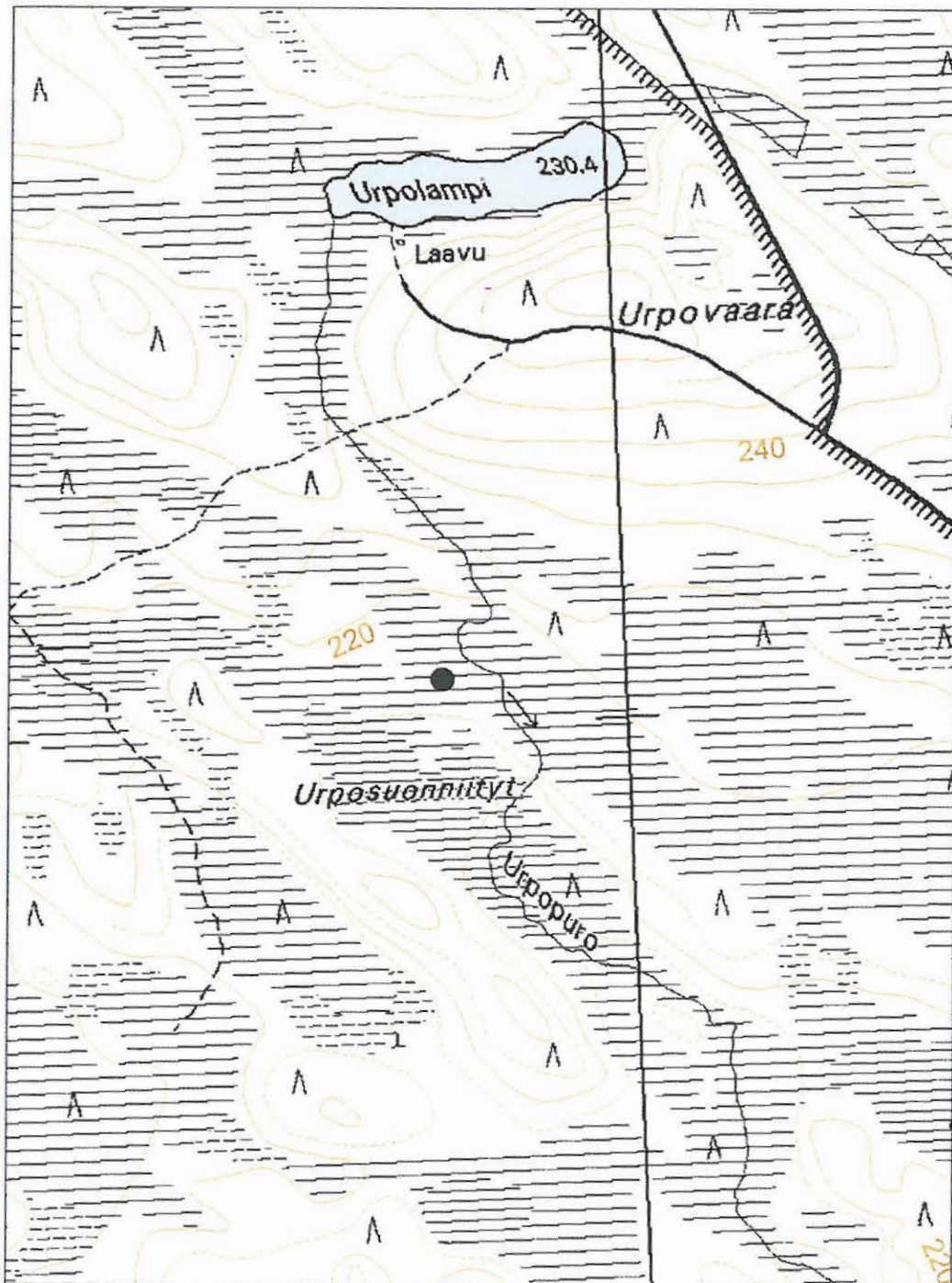
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7089 406, y= 3602 075, z= 217,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

14. SOTKAMO, PORKKAVAARA

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	asuinpaikat (maaseudun asutushistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	piilopirtit (piilopirtit)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 d
Koordinaatit:	x= 7086 851, y= 3604 569, z= 205 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 20 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 46 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	12.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0026, 0027, 0028 (12.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää piilopirtin jäänteet Hiidenportin kansallispuistossa Porkkajärvestä 900 m pohjoiseen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee suojaisessa paikassa Porkkavaaran länteen viettävän rinteiden alaosassa suon äärellä. Paikan kasvillisuustyyppi on tuore kangas ja maalaji moreeni. Päällä kasvaa yli 150 -vuotiasta mänty-kuusi-koivu -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää neliömäisen piilopirtin jäänteet. Piilopirtin kehikon mitat ovat 3 m x 3 m. Seinärakenteista on paikoitellen näkyvissä koivurankoja, jotka ovat läpimitaltaan 10 cm. Korkeimmillaan seinärakenteet ovat 0,3 m.

Perimätiedon mukaan piilopirtin rakensi Toivo Haverinen. Hän pakoili viranomaisia käpykaartilaisena jatkosodan aikana vuonna 1943. Haverinen saatiin kiinni, kun hän ampui hirveä ja laukauksen ääni kantautui kauaksi. Hän oli parhaillaan nylkemässä kaatamaansa hirveä, kun paikalle saapui kolme sotapoliisia ja otti Haverisen kiinni. Myöhemmin hän itse kertoi, että jos paikalle olisi tullut vain yksi poliisi, niin hän olisi ampunut. Mutta kolme poliisia oli liikaa. (Alpo Komulaisen, Tauno Huovisen ja Vesa Korhosen haastattelu 15.5.2006)

Toivo Haverisen kiinniottamisesta kerrotaan myös toisenlaista tarinaa. Tuolloin Sotkamossa oli poliisina Huuko Korhonen, joka yritti saada Toivoa kiinni useaan otteeseen Pehkolasta, jossa Toivo oli tiettävästi kyläillyt ja ollut yötäkin. Poliisi teki ratsian Pehkolaan nuorten sotapoikien kanssa tutkien kaikki paikat perusteellisesti. Kaksi sotapoikaa seisoivat kiväärillä tanassa oven suussa vartiossa. Toivoa ei löytynyt Pehkolasta, joten poliisi painosti Pehkolan isännän oppaaksi Hiidenportin salolle, koska arveli tämän tietävän joka tapauksessa Toivon olinpaikan. Käpykaartilainen löytyikin kolmen päivän etsinnän jälkeen. Hänet tuomittiin viiden vuoden vankeusrangaistukseen. Pehkolan isäntä sai 50 mk sakkoa, kun ei heti ilmiantanut Toivoa. (Klemetti 1992)

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

14. SOTKAMO, PORKKAVAARA

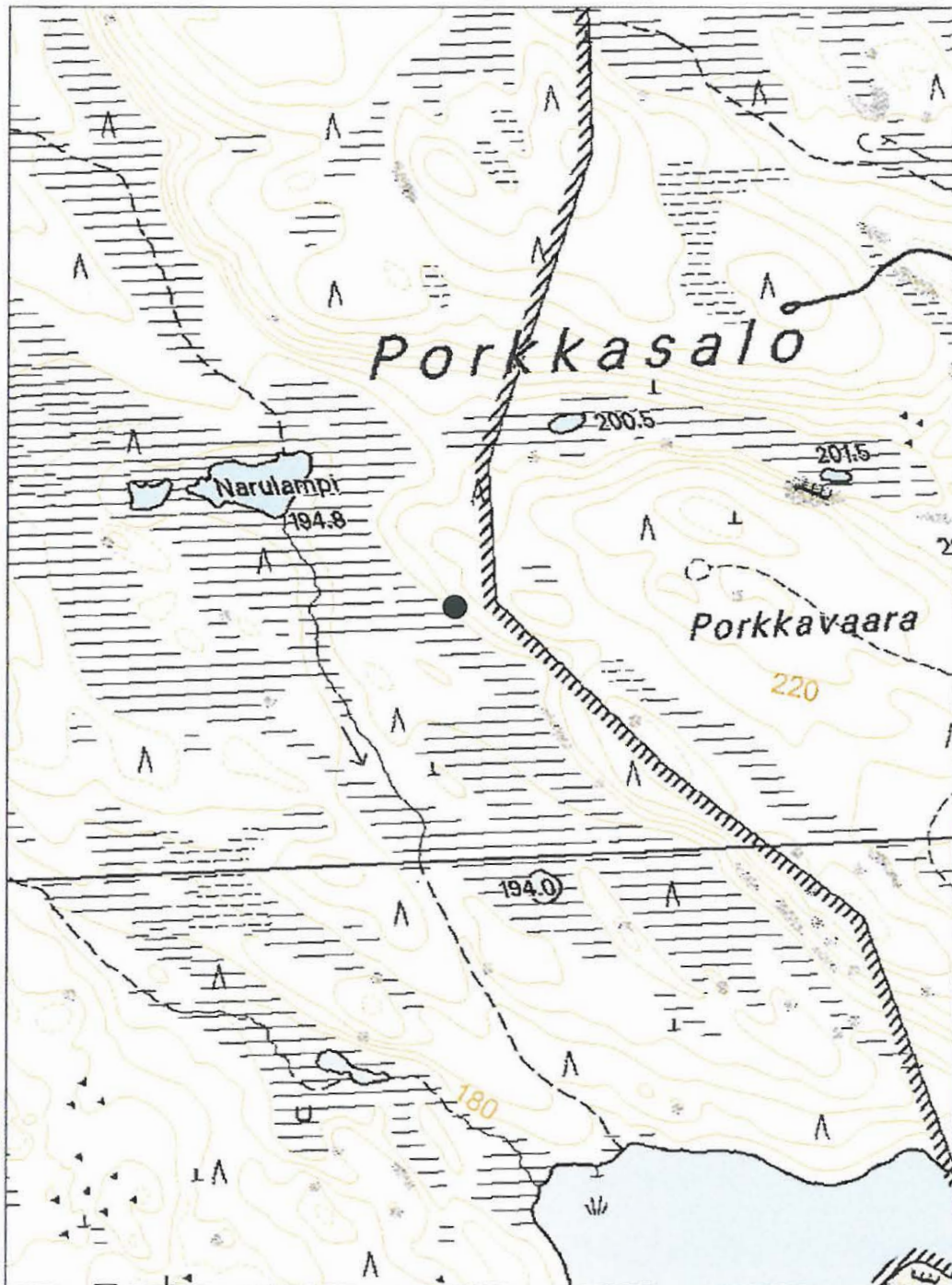
Ote maastokartasta 4322 11 d

Mittakaava 1:10 000

x= 7086 851, y= 3604 569, z= 205

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

15. SOTKAMO, URPOSUONNIITYN REUNA

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyypin tarkenne:	yöpymispaikat (-)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7089 044, y= 3602 135, z= 215 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 50 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 42 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	12.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0017 (12.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Pienialainen aukko metsänreunassa Hiidenportin kansallispuistossa Urpolamesta 1 km etelään.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee loivasti itään viettävän kankaan reunassa Urposuonniityn äärellä. Paikan kasvillisuustyyppi on kuivahko kangas ja maalaji hienoainesmoreeni. Aukkoa ympäröivä metsä on yli 100-vuotiasta mänty-kuusi-koivu -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää pienialaisen aukon, jossa paikallisen perimätiedon mukaan on sijainnut viereisellä suoniityllä ennen vanhaan heinänteossa käyneiden yöpymispaikka; niittylaavu tai niittysauna. Paikkaa on käytetty vielä jatkosodan jälkeen 1940-luvulla. Heinäväki tuli Tipasjärven rannalta Kissaniemestä, Korpelasta ja Kantolasta (Alpo Komulaisen, Tauno Huovisen ja Vesa Korhosen haastattelu 15.5.2006).

Toisen tarinan mukaan Urposuota niittivät Kähköset ja Okkoset Airikkalasta. Reino Kähkönen kertoo, että kun hän oli ollut 1950-luvulla isänsä kanssa Urposuon niittysaunalla ja pannut uuniin tulen, niin hetken päästä oli räjähtänyt. Joku oli laittanut kiväärin patruunan uuniin, eivätkä he olleet tienneet asiasta mitään. (Klemetti 1992)

Paikalla ei ole enää näkyvissä laavurakenteen jäänteitä tai kivikiuasta niittysaunan jäänteenä. Maaperään lapiolla tehdyissä tarkistuspistoissa ei näkynyt poikkeavaa ympäröivään alueeseen verrattuna. Paikalta johtaa selvästi havaittava polku viereiselle vanhalle suoniitylle.

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännöksen tunnusmerkkejä.

15. SOTKAMO, URPOSUONNIITYN REUNA

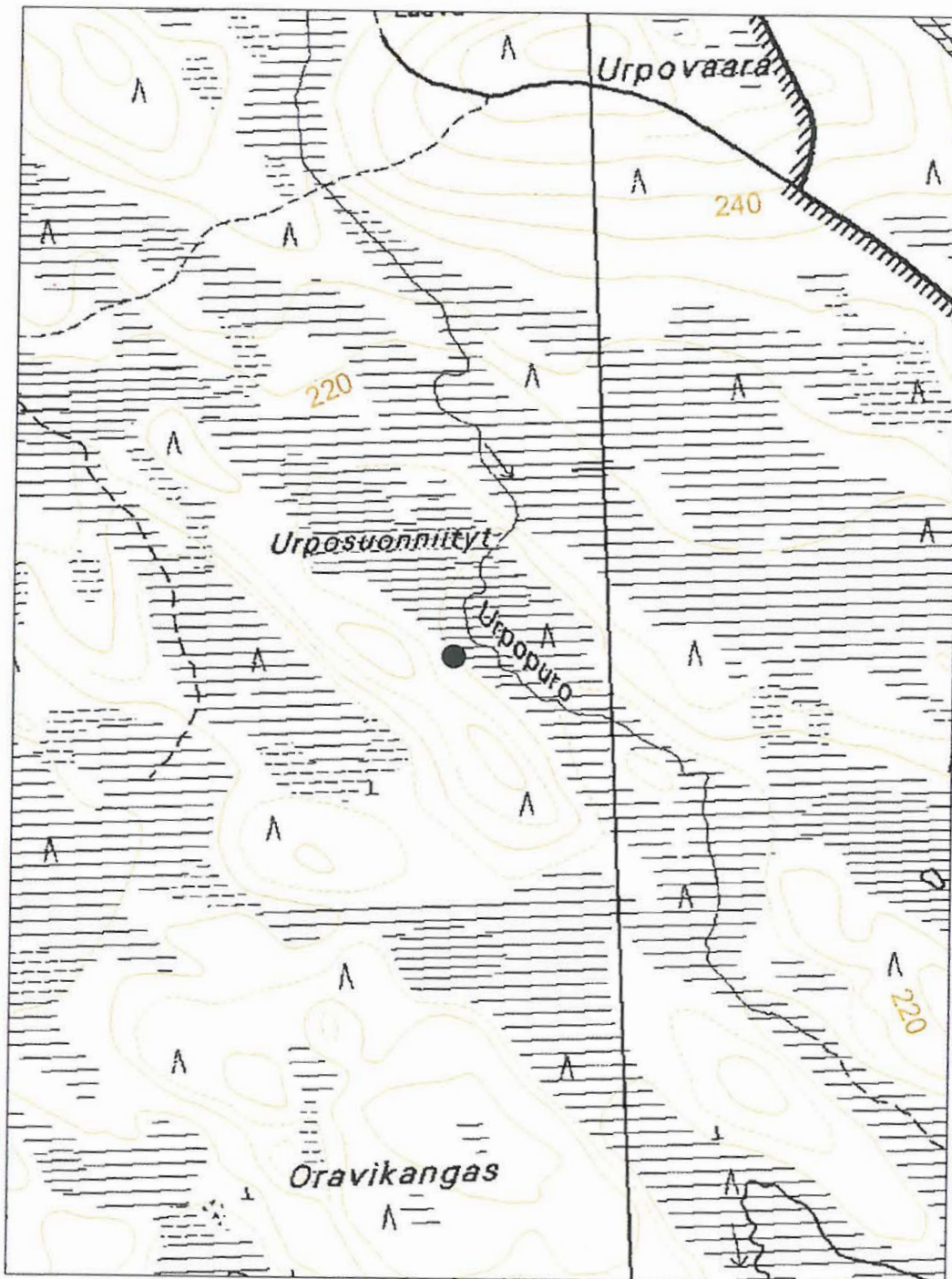
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7089 044, y= 3602 135, z= 215

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

SOTKAMO Porttijoki

1000 00 7934 *jafoistysno = 137*

TEOLLISUUSKOHTEET, uittolaitteet

historiallinen

- rauhoitusluokka 2
- lukumäärä

Savottatoiminta alkoi Hiidenportin alueella 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, jolloin joesuulainen sahaliike A.B.Gust. Cederberg & C:o osti Metsähallituksen vuonna 1879 tekemän lähes 50 000 rungon leimikon. Savottaa varten rakennettiin kaksi savottakämpää, toinen ukkoherralle ja hänen esikunnalleen (Öhylän kämppä) ja toinen jätkille (Kitulan kämppä). Samoja kämppiä käytettiin myöhemminkin 1900-luvun alkupuolen savotoissa. Sahatukit uitettiin pääosin Porttijokea pitkin etelän suuntaan. Porttijoki oli uittokelpoinen Kitulammesta alkaen. Uittotoiminnasta on jäänyt runsaasti merkkejä mm. lukuisten kivettyjen uittoväylien ja uittopatojen muodossa. Siellä täällä näkyy myös kruunun leimakirveellä merkittyjä järeitä mäntyjä, jotka ovat jääneet jostakin syystä kaatamatta.

Sijainti:

Etäisyystieto: Sotkamosta 42 km kaakkoon
 Peruskartta: 432211 Portinsalo
 Peruskoordinaatit
 Yhtenäiskoordinaatit: 7087097 / 3600802 z: 180
 Koordinaattiselite: uiton lähtöpiste pohjoisessa

Tietue luotu: Päivi Kankkunen 04.05.2007 14:55:46
 Viimeinen muutos: Päivi Kankkunen 07.05.2007 12:13:18

Erilliskohteet muinaisjäännösalueella

Öhylä

asuinpaikat: yksinäistalot historiallinen

Kämpän ja saunan jäänteet sijaitsevat 30 m porttijoien länsipuolella. Kasvillisuus on noin 100-vuotiasta sekametsää. Kohteen päällä kasvaa nuorehkoa kuusta ja koivua.

Kämpästä on jäljellä sammaloituneet alimmat hirsikerrokset ja suurikokoinen piisirakennelma. Kehikko on lähes nelöimäinen, mitoiltaan 7 m x 8 m. Piisin korkeus on 2 m ja halkaisija 3 m.

Saunan jäänteet sijaitsevat päärakennuksesta 15 m lounaaseen. Saunan neliömäinen kehikko on mitoiltaan 3 m x 3 m. Kivikiukaan korkeus on 0,5 m ja halkaisija 1,5 m. Saunassa on myös havaittavissa alimmat sammaloituneet hirsikerrat.

Tämän Öhylän kämppäkartanon rakensi 1800-1900-lukujen taitteessa nuori nurmeslainen "ukkoherra" Erkki Näsänen esikuntineen. Näsänen oli joensuulaisen A. B. Gust. Cederberg & C:o -

nimisen yhtiön työnjohtaja. Yhtiö oli ostanut Metsähallituksen Sotkamon hoitoalueen metsänhoitajan vuonna 1897 leimauttamat tukkipuut Hiidenportin ennen hakkaamattomassa erämaassa. Leimikon runkoluku oli lähes 50 000 kpl. Öhylän kämpppä oli ns. savotan herrojen pirtti. Kämpässä kerrotaan olleen naiskokki, joka leipoi ruisleipää. Tätä varten tarvittiin uloslämpiviä uuni. Öhylässä oli pirtti ja kaksi kamaria sekä seinillä lasi-ikkunat. (Immonen 1999 b; Immonen 2003).

Kitulanlampi

asuinpaikat: talonpohjat

historiallinen

Kämpän jäännökset sijaitsee Kitulammen rantaviivan läheisyydessä olevalla tasanteella suojaisessa paikassa, lähellä opastettua polkureittiä. Kasvillisuustyyppi on kuivahko kangas. Alueella kasvaa lähes 200-vuotiasta sekametsää.

Näkyvissä on kämpän neliömäisen kehän alimmat, sammaloituneet hirsikerrokset ja osittain purkautunut kivikiuas rakenteen pohjoisnurkassa. Kehikko on mitoiltaan 7 m x 7 m. Piisin korkeus on 1,5 m. Kämpän jäännöksen ympärillä näkyy runsaasti vanhan tuohenkiskonnan jälkiä.

Kämpän tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa se on rakennettu 1900-luvun alkupuolella, jolloin Porttijokea pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa (Klemetti 1992).

Kitulampi SE

teollisuuskohteet: uittolaitteet

historiallinen

Uittopadon jäännökset sijaitsevat Kitulammen ja Porttijoan yhtymäkohdassa. Kasvillisuus ympärillä on kuivahkoa kangasta, puusto sekametsää.

Uittopadosta on jäljellä 10 suurehkoa kiviröykkiötä (kiviarkkuja) sekä veistettyjä puurakenteita. Kiviröykkiöiden keskimääräinen halkaisija on 1,5-2 m ja korkeus 0,5-1 m. Majava on pyrkinyt ehostamaan patoa omiin tarpeisiinsa.

Pato on rakennettu jossain vaiheessa 1900-luvun alkupuolella ja kuuluu Porttijoan uittosysteemiin.

Pitkä-Portti 1

teollisuuskohteet: uittolaitteet

historiallinen

Uittopadon jäänteet sijaitsevat Pitkä-Portin etelärannalla sekametsässä. Koohteessa on kuusi kiviröykkiötä, jotka ovat kiviarkkujen jäänteitä sekä puusta veistettyjä rakenteita. Kiviröykkiöiden keskimääräinen halkaisija on 2 m ja korkeus 0,5 m. Kyseessä on ns. apupato, jolla estettiin veden virtaaminen alavalle maalle, kun pääpato Porttijoan niskassa, 150 m apupadosta pohjoiseen, suljettiin ja Pitkä-portin veden pintaa nostettiin uitto varten.

Tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa, joka tapauksessa rakennettiin 1900-luvun alkupuolelle, joilloin Porttijokea pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa.

Pitkä-Portti 2

teollisuuskohteet: uittolaitteet

historiallinen

Uittopadon jäänteinä on näkyvissä 7 suurehkoa kiviröykkiötä, jotka ovat olleet kiviarkkuja sekä veistettyjä puurakenteita. Röykkiöiden keskimääräinen halkaisija on 2 m ja korkeus 0,5 m. Joen molemmilla rannoilla vesirajassa on lisäksi suuret kiviröykkiöt. Kyseessä on Porttijoan niskassa oleva pääpato, jolla säädeltiin Pitkä-Portin vedenpintaa.

Tarkka rakennus vuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa pato rakennettiin jossain vaiheessa 1900-luvun alussa, jolloin Porttijokea pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa. Porttijoan uitto tapahtui Kitulammesta alkaen.

Porttien väli

teollisuuskohteet: uittolaitteet

historiallinen

Uittoväylän jäänteet sijaitsevat Porttijoessa Pitkä-Portin ja Pieni-Portin välissä. Kasvillisuus on moni-ikäistä sekametsää ja pensaikkoa.

Kohteessa on näkyvissä erityisen selvästi kivillä reunustettua uittoväylää. Porttijoien uittolaitteet on rakennettu 1900-luvun alkupuolella, jolloin sitä pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa.

Kitulan kämppä

asuinpaikat: talonpohjat

historiallinen

Savottakämpän jäännökset sijaitsevat hiekkaisen kankaan etelään viettävän rinteiden alaosassa, Ristilampea kiertävän suoalueen reunassa. Kasvillisuustyyppi on kuivahko kangas. Alueella kasvaa 150-vuotiasta sekametsää.

Kämpärakennuksen kehä on kolmiomainen, kehikko on mitoiltaan 16 m x 7 m. Jäljellä olevat alimmat hirsikerrokset ovat sammaloituneet, piisirakennelma on vaatimaton. Kämpärakennus on jaettu kolmeen karsinaan siten, että suurimman kehä on 8 m x 7 m ja kahden pienemmän 4 m ja 7 m.

Savottakämpää on kutsuttu Kitulan kämpäksi. Ilmeisesti se rakennettiin 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, kun joensuulainen A.B.Gust.Cederberg & C:o aloitti savotan Metsähallituksen vuonna 1879 tekemässä lähes 50 000 rungon leimikossa.

Kitulan kämppä oli ns. jätkien kämppä, kun saman savotan ukkoherra esikuntineen asui Öhylässä. Kitulan nimi juontaa siitä, että kämppä oli haisevien jätkien rypypaikka, jossa eläminen oli ahdasta ja vaikeaa eli varsinaista kituuttamista. (Immonen 1999b; Alpo Komulaisen, Tauno Huovisen ja Vesa Korhosen haastattelu 15.5.2006).

Kitulan kämppä oli käytössä myöhemminkin, kun Hackmann Oy ja Ab Tornator Oy savotoivat alueella 1920-luvulla. Tuohon aikaan kämpän sisällä sen molemmissa päissä oli kiuas. Kämpässä oli kaksikerroksiset ritsit, jonka alapetillä paleltiin ja yläpetillä hikoiltiin. Kitulassa ei ollut terävää päätä eikä keittiötä. Savottalaiset valmistivat itse ruokansa kämpän ulkopuolella nuotiolla. (Immonen 1999a).

Rajalampi

teollisuuskohteet: uittolaitteet

historiallinen

Uittopadon jäänteet sijaitsevat Rajalammesta noin 150 m kaakkoon laskevan Porttijoien niskassa Hiidenportin Natura 2000-alueella. Ympäristössä kasvaa nuortalenti puustoa. Alue on varsin sotkuisen näköinen, koska majava on pyrkinyt parantelemaan vanhaa patoa.

Näkyvissä on kivirakenteita sekä veistettyjä puurakenteita. Pato on ehkä huonokuntoisin Porttijoien vanhoista uittopadoista.

Padon tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Se rakennettiin jossakin vaiheessa 1900-luvun alkupuolella, jolloin Poerttijokea pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa. Porttijoien uitto tapahtui Kitulammesta alkaen.

Tutkimukset

2006 inventointi Jouni Aarnio/Metsähallitus ja Pirjo Rautiainen/Metsähallitus ja Esa Suominen/Kainuun Museo

RAJALAMPI

16. SOTKAMO, PORTTIJOKI RAJALAMMEN ETELÄPUOLELLA*mjrekno = 1000007934 erilliskohde***PERUSTIEDOT**

MJ-tyyppi:	kulkuväylät (teollisuushistorialliset muinaisjäännökset)
Tyypin tarkenne:	uittoväylät (sahat ja uittolaitteet)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 c
Koordinaatit:	x= 7084 585, y= 3604 923, z= 163 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 200 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 47 km kaakkoon

*peruskrtk
kohde
SOTKAMO
PORTTIJOKI
1000007934
= uitto system'
joka osa-alueita
on erilliskohdeina*

INVENTOINTI 2006

Aika:	14.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0031, 0033, 0034 (14.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää uittopadon jäänteet Rajalammesta kaakkoon laskevan Porttijoen niskassa Hiidenportin Natura 2000 -alueella.

TUTKIMUSKERTOMUS**Sijainti ja maasto**

Kohde sijaitsee 150 m Rajalammesta kaakkoon. Kohteen ympäristössä kasvaa nuorta lehtipuustoa. Alue on varsin sotkuisen näköinen, koska majava on pyrkinyt parantelemaan vanhaa patoa.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää varsin epäselviä jäänteitä vanhasta uittopadosta. Kuitenkin kohteella on näkyvissä kivrakenteita sekä veistettyjä puurakenteita. Pato on ehkä huonokuntoisin Porttijoen vanhoista uittopadoista.

Padon tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa pato rakennettiin jossakin vaiheessa 1900-luvun alkupuolella, jolloin Porttijoeta pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa. Porttijoen uitto tapahtui Kitulanlammesta alkaen.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

16. SOTKAMO, PORTTIJOKI RAJALAMMEN ETELÄPUOLELLA

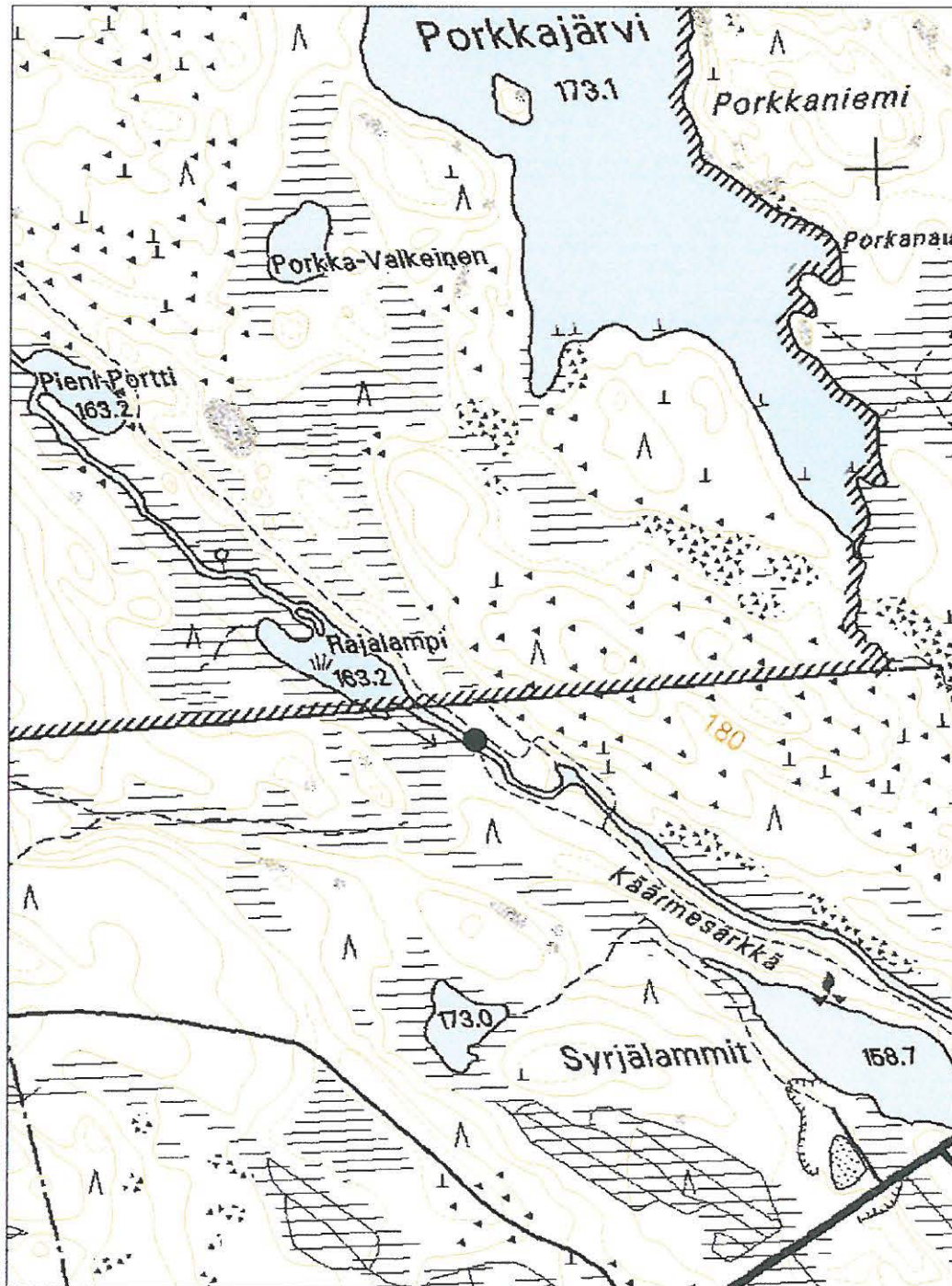
Ote maastokartasta 4322 11 c

Mittakaava 1:10 000

x= 7084 585, y= 3604 923, z= 163

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

17. SOTKAMO, PORTTIJOKI PITKÄ-PORTIN JA PIENI-PORTIN VÄLISSÄ

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	kulkuväylät (teollisuushistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	uittoväylät (sahat ja uittolaitteet)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 c
Koordinaatit:	x= 7085 443, y= 3604 039, z= 165 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkinä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 200 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 46 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	14.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0037, 0038, 0039 (14.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää rakennetun uittoväylän jäänteitä Hiidenportin kansallispuistossa Porttijoessa 250 m Pitkä-Portista kaakkoon.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Porttijoessa Pitkä-Portin ja Pieni-Portin välissä. Kohteen ympäristössä kasvaa moni-ikäistä kuusi-koivu -sekametsää. Puustoa on kaatunut myös jokeen.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää jäänteitä rakennetusta uittoväylästä. Rakenteilla on helpotettu ennen vanhaan tapahtunutta tukinuittoa kohdassa, joka oli otollinen tukkisuman muodostumiselle. Kohteella on näkyvissä kivirakenteita, veteen iskettyjä paaluja sekä veistettyjä puurakenteita.

Uittoväylän tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa väylä rakennettiin jossakin vaiheessa 1900-luvun alkupuolella, jolloin Porttijoeta pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa. Porttijoehen uitto tapahtui Kitulanlammesta alkaen.

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännöksen tunnusmerkkejä.

17. SOTKAMO, PORTTIJOKI PITKÄ-PORTIN JA PIENI-PORTIN VÄLISSÄ

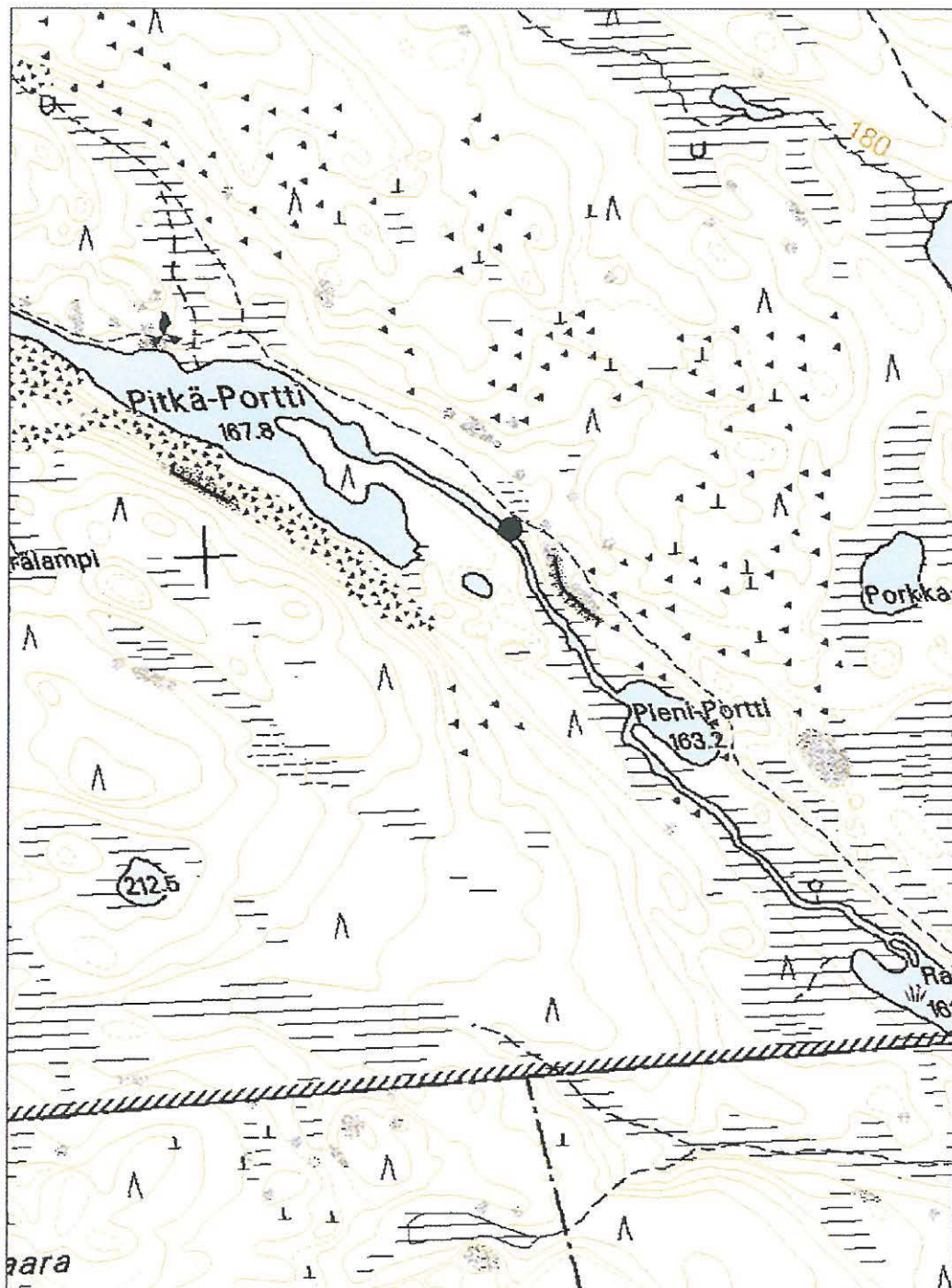
Ote maastokartasta 4322 11 c

Mittakaava 1:10 000

x= 7085 443, y= 3604 039, z= 165

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

18. SOTKAMO, PITKÄ-PORTTI 1

mjietknro = 1000007934, enilliskohde

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	kulkuväylät (teollisuushistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	uittoväylät (sahat ja uittolaitteet)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 c
Koordinaatit:	x= 7085 403, y= 3603 896, z= 168 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 200 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 46 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	14.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0044, 0045 (14.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää uittopadon jäänteitä Hiidenportin kansallispuistossa Pitkä-Portin etelärannalla.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Pitkä-Portin etelärannalla, joka rajautuu kuusta, mäntyä, koivua ja haapaa kasvavaan alavaan metsäalueeseen. Ympäröivän metsäalueen maalaji on hienoainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi metsäkurjenpolvi-käenkaali-oravanmarjatyyppi.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää uittopadon jäänteinä 6 kpl suurehkoja kiviröykkiöitä (kiviarkkuja) sekä veistettyjä puurakenteita. Kiviröykkiöiden keskimääräinen halkaisija on 2 m ja korkeus 0,5 m. Kyseessä on ns. apupato, jolla estettiin veden virtaaminen alavalle maalle, kun pääpato Porttijoien niskassa 150 m apupadosta pohjoiseen suljettiin ja Pitkä-Portin veden pintaa nostettiin uittoa varten.

Padon tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa pato rakennettiin jossakin vaiheessa 1900-luvun alkupuolella, jolloin Porttijokea pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa. Porttijoien uitto tapahtui Kitulanlammesta alkaen.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

18. SOTKAMO, PITKÄ-PORTTI 1

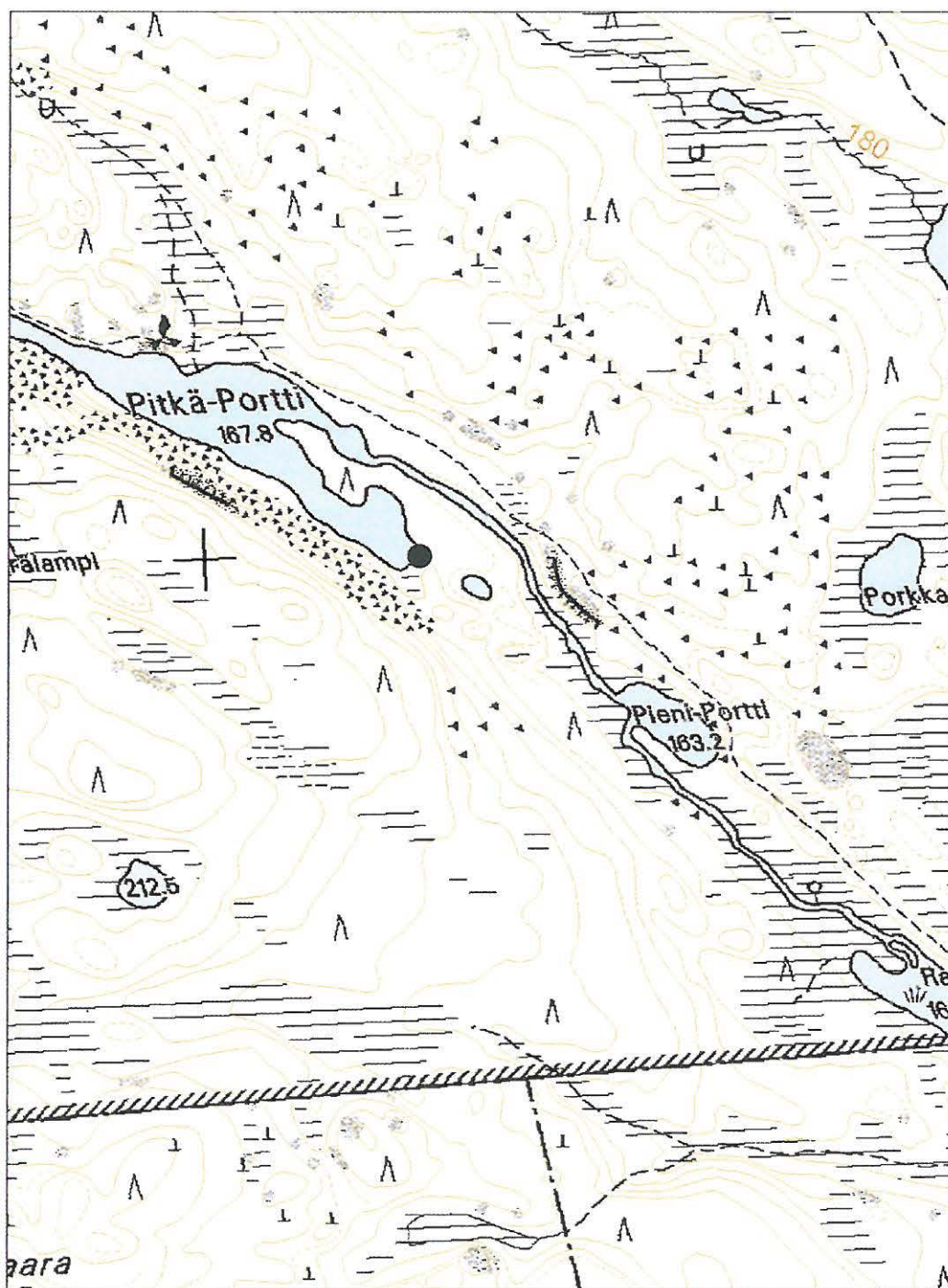
Ote maastokartasta 4322 11 c

Mittakaava 1:10 000

x= 7085 403, y= 3603 896, z= 168

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

19. SOTKAMO, PITKÄ-PORTTI 2

mjrckno = 1000007934, erilliskalide

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	kulkuväylät (teollisuushistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	uittoväylät (sahat ja uittolaitteet)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 c
Koordinaatit:	x= 7085 557, y= 3603 856, z= 168 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkinä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 200 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 46 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	14.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0052, 0054 (14.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää uittopadon jäänteitä Hiidenportin kansallispuistossa Pitkä-Portista laskevan Porttijoen niskassa.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Porttijoessa, joka rajautuu kuusta, mäntyä ja koivua kasvavaan metsäalueeseen. Ympäröivän metsäalueen maalaji on hienoainesmureeni ja kasvillisuustyyppi metsäkurjenpolvi-käenkaali-oravanmarjatyypin.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää uittopadon jäänteinä 7 kpl suurehkoja kiviröykkiöitä (kiviarkkuja) sekä veistettyjä puurakenteita. Kiviröykkiöiden keskimääräinen halkaisija on 2 m ja korkeus 0,5 m. Lisäksi joen molemmilla rannoilla vesirajassa on suuret kiviröykkiöt. Kyseessä on Porttijoen niskassa oleva pääpato, jolla säädeltiin Pitkä-Portin vedenpintaa uittoon varten.

Padon tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa pato rakennettiin jossakin vaiheessa 1900-luvun alkupuolella, jolloin Porttijoeta pitkin uittettiin runsaasti puutavaraa. Porttijoen uitto tapahtui Kitulanlammesta alkaen.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

19. SOTKAMO, PITKÄ-PORTTI 2

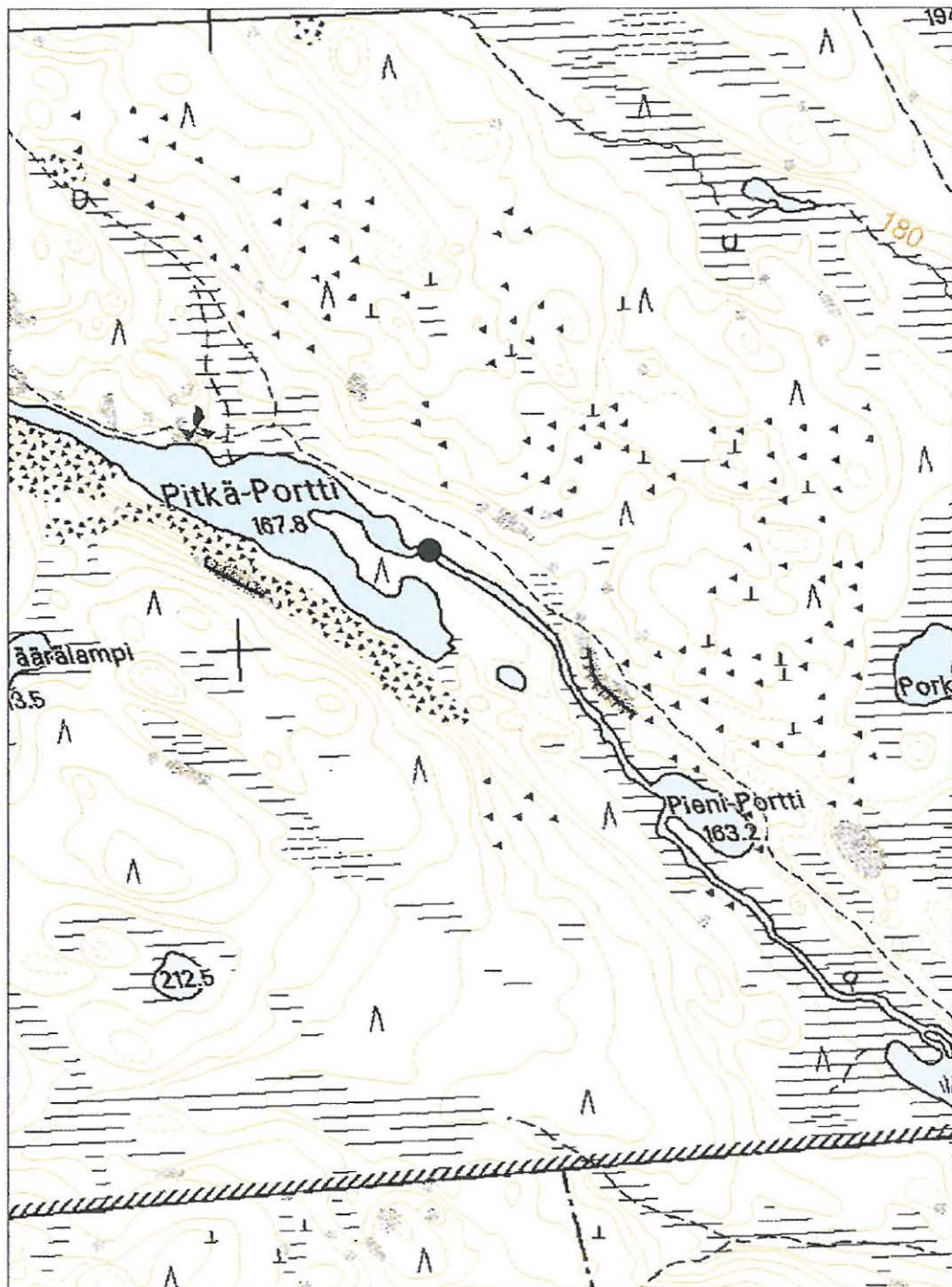
Ote maastokartasta 4322 11 c

Mittakaava 1:10 000

x= 7085 557, y= 3603 856, z= 168

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

PORTTIEN VÄLI

20. SOTKAMO, PORTTIJOKI PITKÄ-PORTIN JA KITULAN-LAMMEN VÄLISSÄ

mj:ekno = 1000007934, callis kohde

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	kulkuväylät (teollisuushistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	uittoväylät (sahat ja uittolaitteet)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 c
Koordinaatit:	x= 7085 902, y= 3602 746, z= 169 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 200 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 45 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	14.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0059 (14.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää rakennetun uittoväylän jäänteitä Hiidenportin kansallispuistossa Porttijoessa 400 m Pitkä-Portista luoteeseen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Porttijoessa Pitkä-Portin ja Pieni-Portin välissä. Kohteen ympäristössä kasvaa moni-ikäistä kuusi-koivu -sekametsää ja pensaikkoa vesirajan äärellä.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää jäänteitä rakennetusta uittoväylästä. Rakenteilla on helpotettu ennen vanhaan tapahtunutta tukinuittoa. Kohteella on näkyvissä erityisen selvästi kivillä reunustettua uittoväylää.

Uittoväylän tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa väylä rakennettiin jossakin vaiheessa 1900-luvun alkupuolella, jolloin Porttijoeka pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa. Porttijoien uitto tapahtui Kitulanlammesta alkaen.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

20. SOTKAMO, PORTTIJOKI PITKÄ-PORTIN JA KITULANLAMMEN VÄLISSÄ

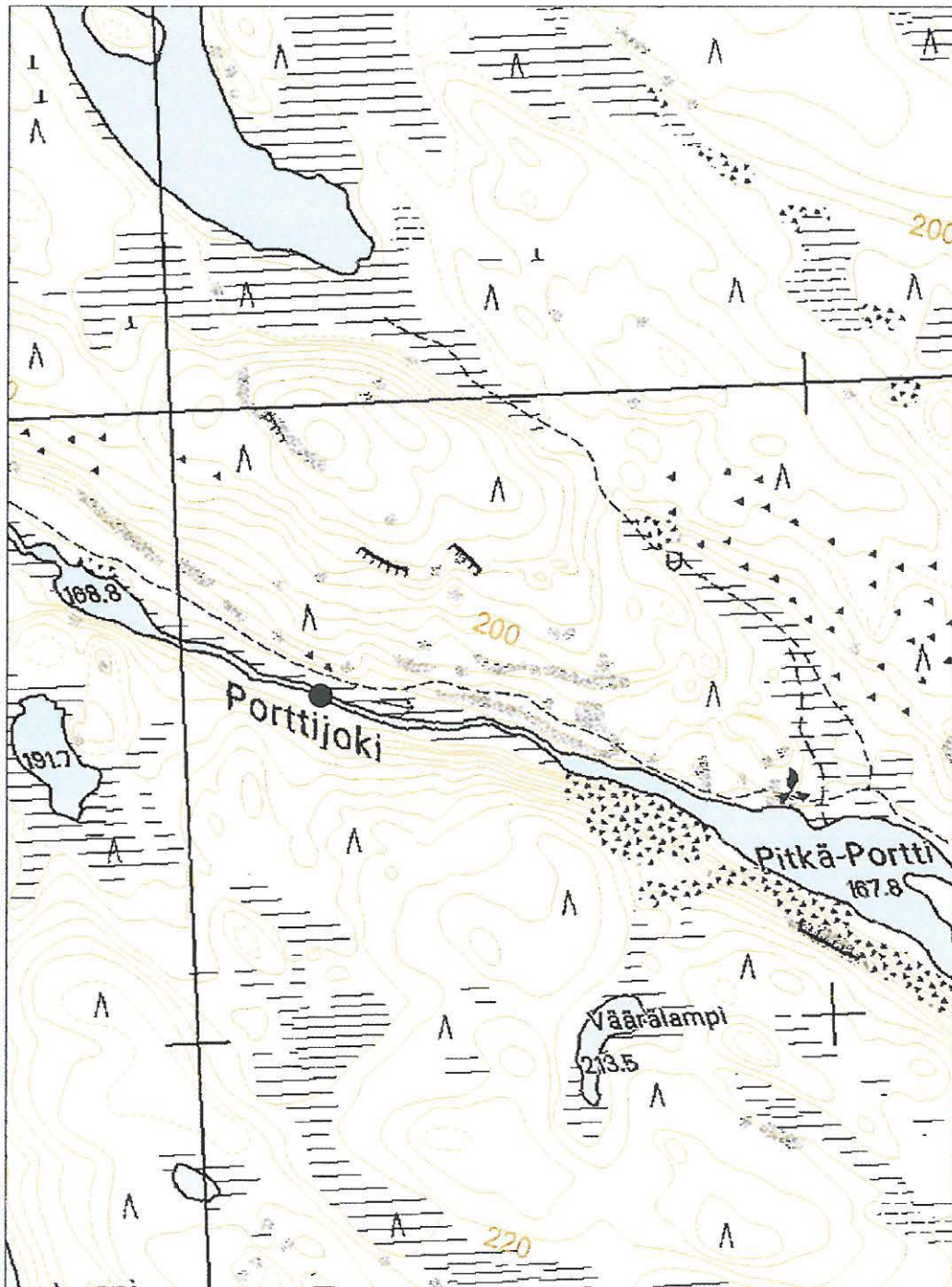
Ote maastokartasta 4322 11 c

Mittakaava 1:10 000

x= 7085 902, y= 3602 746, z= 169

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

OHYLA

21. SOTKAMO, PORTTIJOKI ORAVIVAARAN ETELÄPUOLELLA

mjokkno = 1000007934, crillis kohde

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat(teollisuushistorialliset/elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	yöpymispaikat (-)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 a
Koordinaatit:	x= 7086 150, y= 3602 211, z= 170 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 200 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 44 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	14.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0061, 0063, 0065 (14.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää savottakämpän jäänteet Hiidenportin kansallispuistossa Porttijo-
en varrella 900 m Joutenlammesta pohjoiseen.

TUTKIMUSKERTOMUS**Sijainti ja maasto**

Kohde sijaitsee 30 m Porttijo-
en länsipuolella. Kohteen ympäristössä kasvaa noin 100-vuotiasta mänty-kuusi-koivu -
sekametsää. Paikan kasvillisuustyyppi on va-
riksenmarja-puolukkatyyppi ja maalaji hienoainesmoreeni. Kohteen päällä kas-
vaa nuorehkoa kuusta ja koivua.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää kämpän päärakennuksen ja saunan jäänteet. Päärakennuksesta on jäljellä sammaloituneet alimmat hirsikerrokset ja suurikokoinen piisirakennelma. Rakennuksen kehikko on lähes neliömäinen ja mitoiltaan 7 m x 8 m. Piisin korkeus on 2 m ja halkaisija 3 m. Saunan jäänteet sijaitsevat päärakennuksesta 15 m lounaaseen. Saunarakennuksen neliömäinen kehikko on mitoiltaan 3 m x 3 m. Kivikiukaan korkeus on 0,5 m ja halkaisija 1,5 m. Rakennuksesta voidaan nähdä alimmat sammaloituneet hirsikerrokset. Ilmeisesti kämppäkokonaisuuteen kuului myös varasto, jonka jäännöksiä ei kuitenkaan havaittu.

Kyseisen Öhylän kämppäkartanon rakensi 1800- ja 1900-lukujen taitteessa nuori nurmeslainen ”ukkoherra” Erkki Näsänen esikuntineen. Näsänen oli joensuulaisen A. B. Gust. Cederberg & C:o -nimisen yhtiön työnjohtaja. Yhtiö oli ostanut Metsähallituksen Sotkamon hoitoalueen metsänhoitajan vuonna 1897 leimauttamattomat tukkipuut Hiidenportin ennen hakkaamattomassa erämaassa. Leimikon runkoluku oli lähes 50 000 kpl. Öhylän kämppä oli ns. savotan herrojenpirtti. Kämpässä kerrotaan olleen naiskokki, joka leipoi ruisleipää. Tätä varten tarvittiin uloslämpiviä uuni. Öhylässä oli pirtti ja kaksi kamaria sekä seinillä lasi-ikkunat. (Immonen 1999 b; Immonen 2003)

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

21. SOTKAMO, PORTTIJOKI ORAVIVAARAN ETELÄPUOLELLA

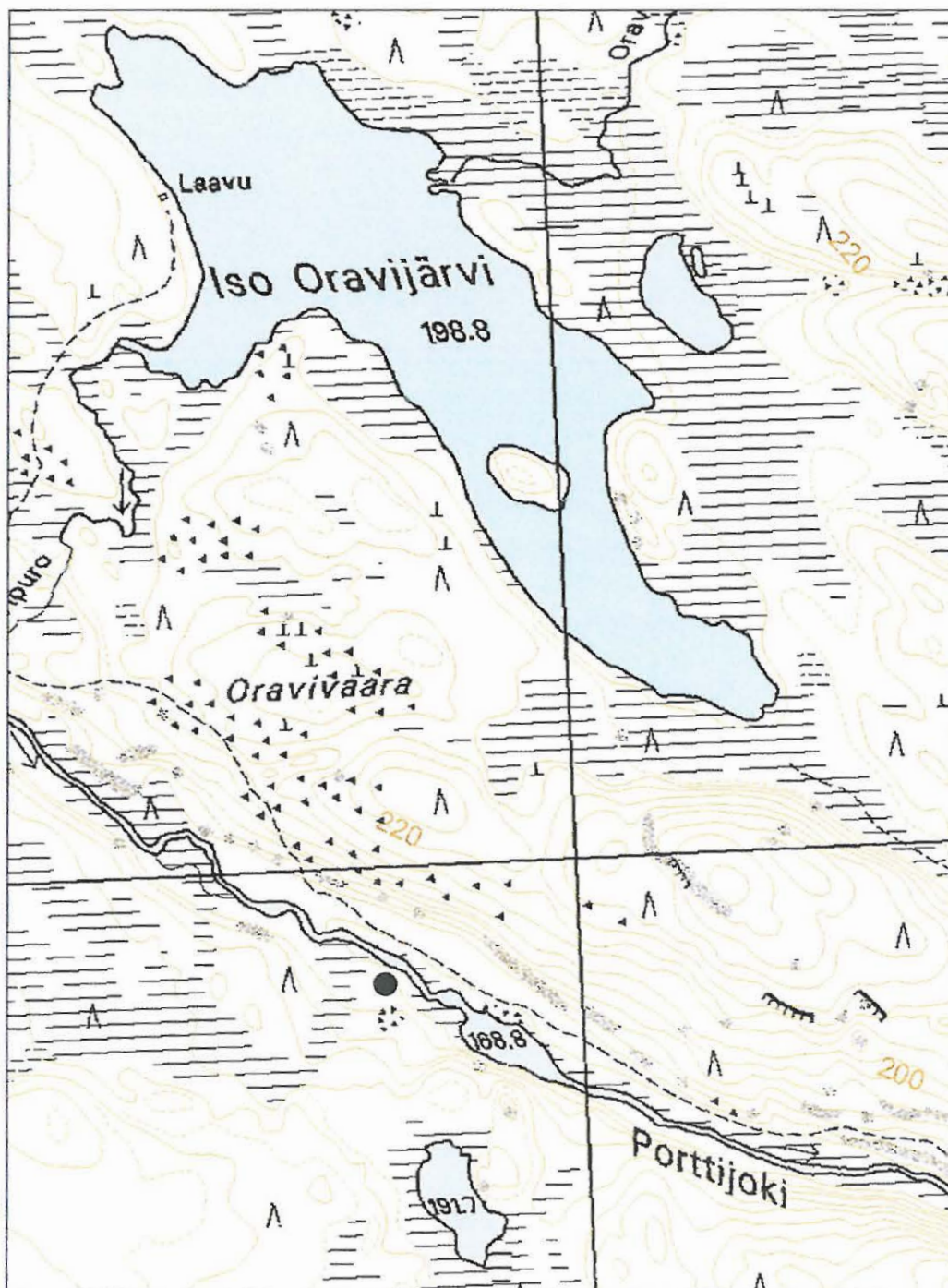
Ote maastokartasta 4322 11 a

Mittakaava 1:10 000

x= 7086 150, y= 3602 211, z= 170

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

22. SOTKAMO, RAJALAMMEN JA PIENI-PORTIN VÄLINEN KANGAS

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat(teollisuushistorialliset/elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	- (-)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 c
Koordinaatit:	x= 7084 888, y= 3604 598, z= 167,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 47 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	14.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0068, 0069, 0070 (14.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää närelenkin vääntöpuun Hiidenportin kansallispuistossa Porttijoan varrella 150 m Rajalammesta pohjoiseen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee 50 m Porttijoan itäpuolella vanhan "uittopolun" varrella. Polku on nykyisin Hiidenportin kansallispuiston retkeilypolkuna. Kohteen ympäristössä kasvaa lähes 200-vuotiasta mäntyä sekä nuorempaa kuusta ja koivua. Paikan kasvillisuustyyppi on puolukka-mustikkatyyppi ja maalaji hiekka.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää vanhassa kelossa kaksi reikää eri suuntiin. Reikiä käytettiin närelenkkien vääntämiseen. Kuusennärelenkkejä tarvittiin uittoon helpottavien puomirakenteiden sitomiseen toisiinsa. Kohde sijaitsee kahden vanhan uittopadon välisellä alueella. Närelenkin vääntöpuuta on käytetty 1900-luvun alkupuolella.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

22. SOTKAMO, RAJALAMMEN JA PIENI-PORTIN VÄLINEN KANGAS

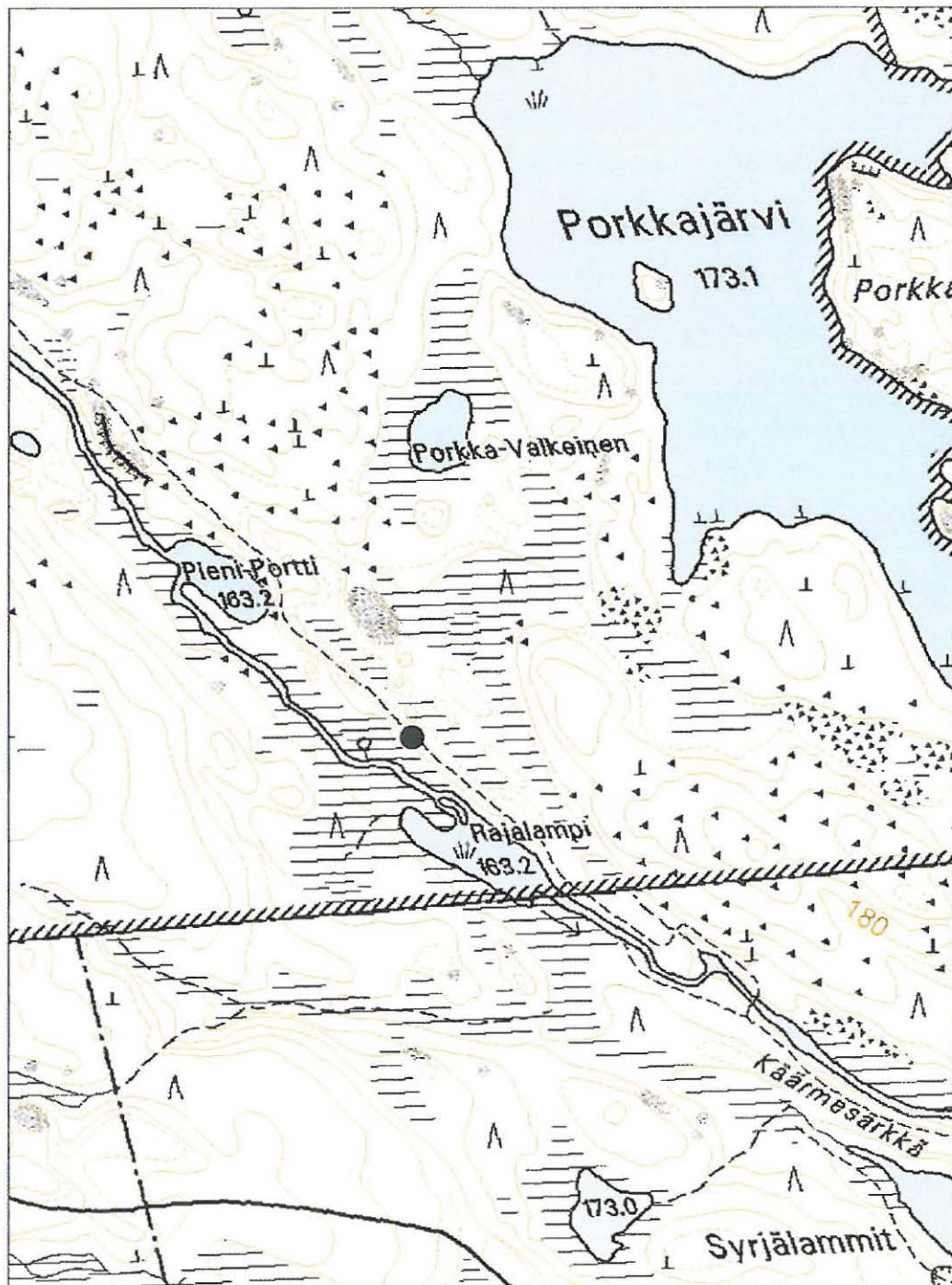
Ote maastokartasta 4322 11 c

Mittakaava 1:10 000

x= 7084 888, y= 3604 598, z= 167,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

23. SOTKAMO, RAJALAMPI SE

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	maarakenteet (elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyypin tarkenne:	kuopat (maa-aineksenottokuopat)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 c
Koordinaatit:	x= 7084 625, y= 3604 898, z= 164 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 47 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	14.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	–

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää yhden maakuopan Porttijoen varrella 600 m Porkkajärvestä lounaaseen Hiidenportin Natura 2000 -alueella.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Porttijokeen rajoittuvalla ojittamattomalla suokaistaleella, jonka viereltä kulkee vanha, nykyisin Hiidenportin kansallispuiston retkeilykäytössä oleva polku. Itään päin suokaistale rajoittuu matalaan kumpareeseen.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää yhden maakuopan, jonka muoto on soikea ja mitat 1 m x 2 m. Kuopan syvyys on 0,5 m. Kuoppa sijaitsee vanhan "uittopolun" varrella Rajalammen entisen uittopadon läheisyydessä. Kuopan pohjaan lapiolla tehdyssä koepistossa ei havaittu huuhtoutumiskerrosta. Tarkkaa tietoa kuopan syntyhistoriasta ei ole. Voi kuitenkin olla, että kuopasta otettiin maa-ainesta läheisen uittopadon rakentamiseen.

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännöksen tunnusmerkkejä.

23. SOTKAMO, RAJALAMPI SE

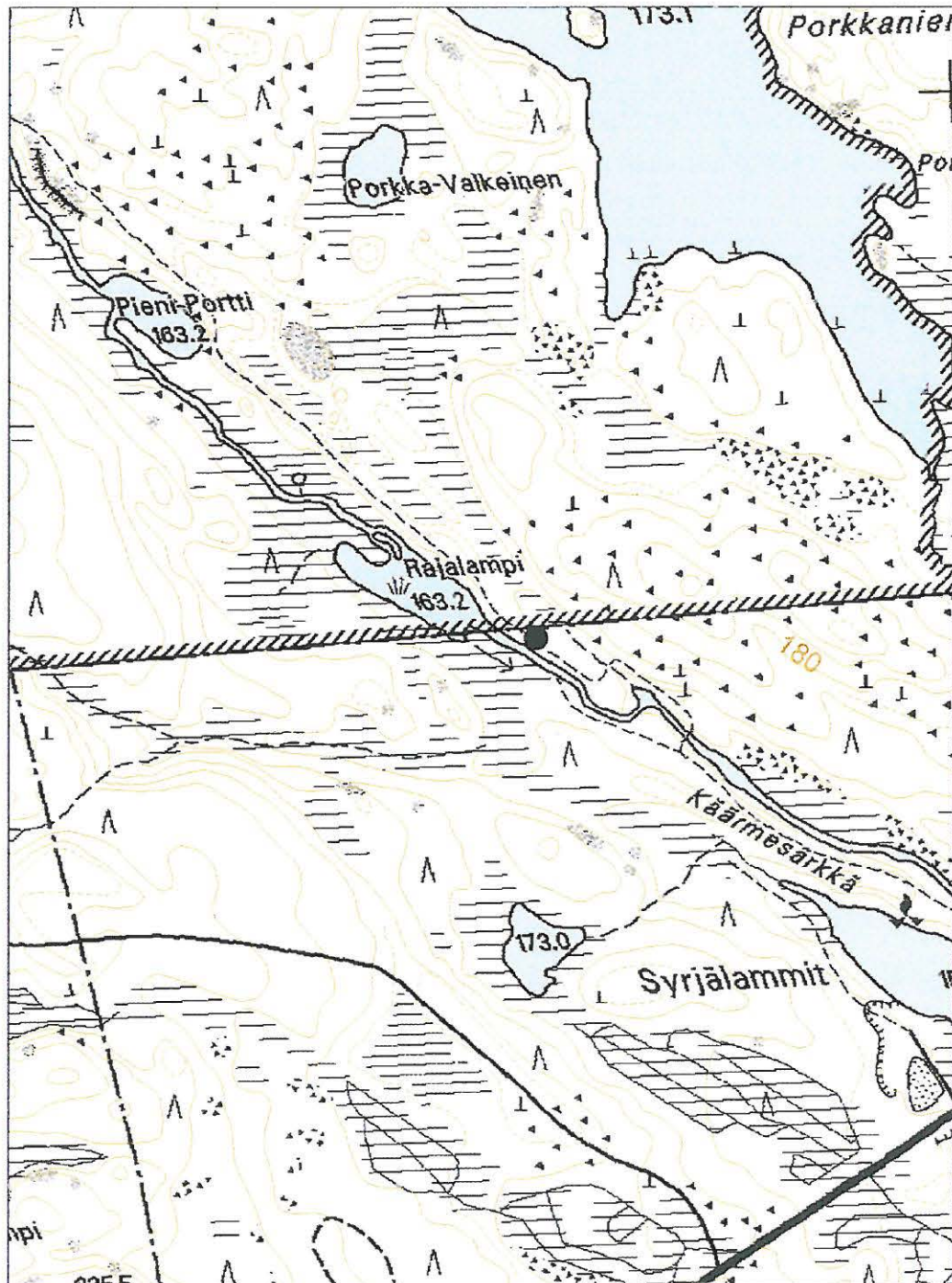
Ote maastokartasta 4322 11 c

Mittakaava 1:10 000

x= 7084 625, y= 3604 898, z= 164

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

24. SOTKAMO, PALOLAMPI E

mjietkno = 100007917, järjestykno = 133

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	valmistuspaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjään- nökset)
Tyyppin tarkenne:	tervahaudat (tervahaudat)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7090 450, y= 3598 406, z= 192,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 100 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 38 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	15.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0081 (15.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää tervahaudan pohjan Hiidenportin kansallispuistossa Palolammesta 50 m itään.

TUTKIMUSKERTOMUS**Sijainti ja maasto**

Kohde sijaitsee Metsähallituksen Palolammen opastuspisteen läheisyydessä retkeilypolun varrella. Paikan maalaji on karkea-ainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi kuivahko kangas. Tervahaudan päällä kasvaa nuorta leppää ja kuusta sekä alle 100 vuotta vanhaa mäntyä. Muuten metsäkuviolla kasvaa yli 100-vuotiasta mäntyä.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää suppilomaisen tervahaudan pohjan, jossa on selvästi näkyvissä maavallit ja tervan valutusuoma. Haudan halkaisija on 9 m. Tervahaudan läheisyydessä ei näy merkkejä hautapirtistä.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

24. SOTKAMO, PALOLAMPI E

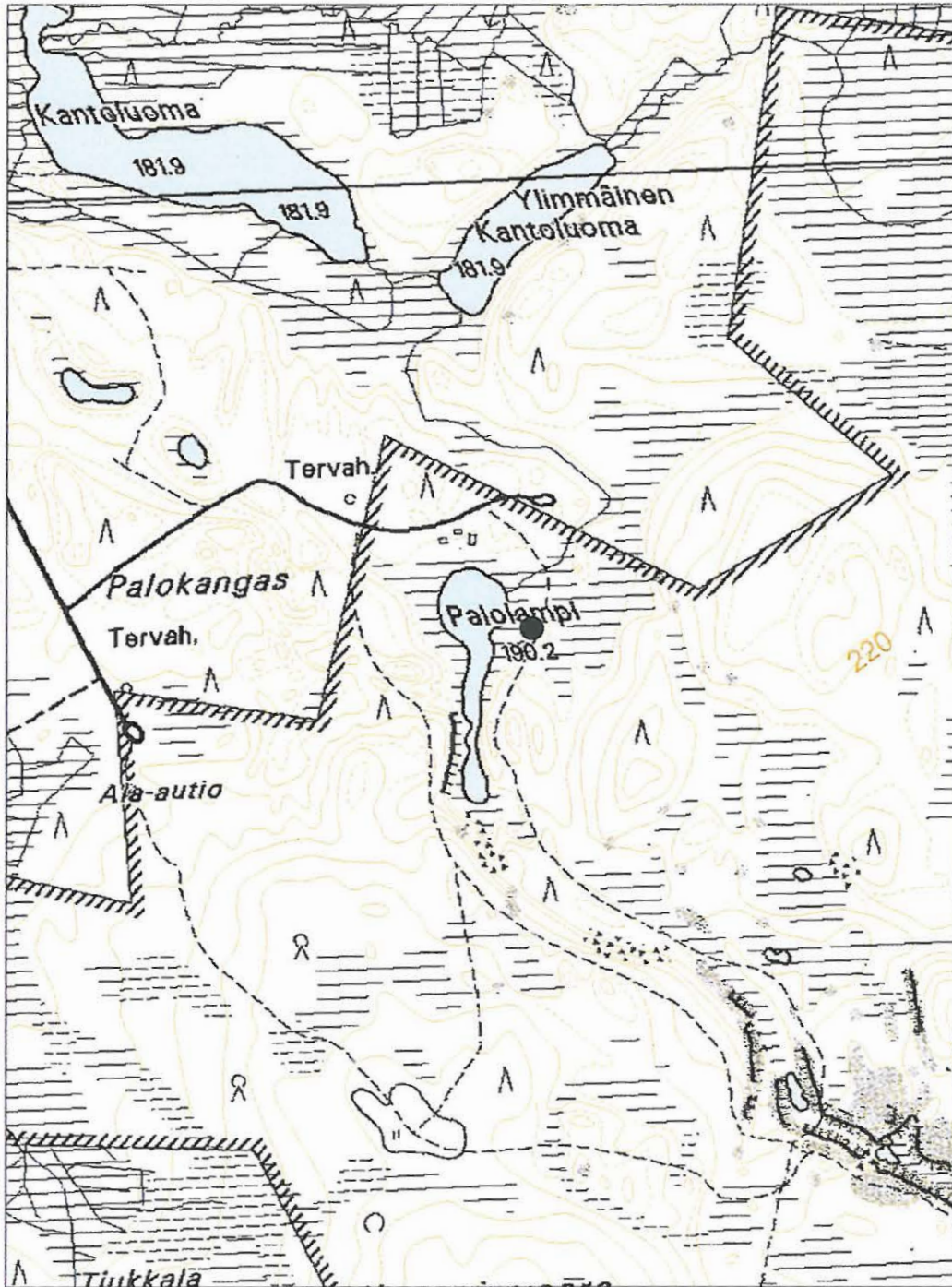
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7090 450, y= 3598 406, z= 192,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

25. SOTKAMO, HIIDENPORTTI W

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	asuinpaikat (maaseudun asutushistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	piilopirtit (piilopirtit)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7089 339, y= 3599 080, z= 220 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkinä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 20 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 39 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	15.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0082, 0083 (15.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää piilopirtin jäänteet Hiidenportin kansallispuistossa Porttilammista 500 m luoteeseen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee hyvin suojaisessa paikassa Porttilammen luoteispuoleisella kan-kaalla lähellä suon reunaa. Paikan kasvillisuustyyppi on tuore kangas ja maalaji hienoainesmoreeni. Metsäkuviolla kasvaa yli 150 -vuotiasta mänty-kuusi-koivu -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää lähes neliömäisen piilopirtin jäänteet. Piilopirtin kehikon mitat ovat 2 m x 2,5 m. Seinärakenteista on näkyvissä paksun sammalen peittämät alimmat hirsikerrokset. Piilopirtin vieressä olevaan mäntyyn on veistetty pilkka, joka on hyvin kylestynyt.

Toisen maailmansodan aikana Hiidenportti oli käpykaartilaisten suosiossa, ja 1940-luvulla siellä piileksi toistakymmentä sotilaskarkuria. Tunnetuin näistä oli kuhmolainen Eetu Haverinen, jonka piilokorsun kerrotaan olleen Sivakkapolun itäpuolella rotkon lähellä (Klemetti 1992). Haverisen piilokorsun sijaintikuvaus

sopii nyt kyseessä olevaan kohteeseen, josta on matkaa Hiidenportin rotkolle 200 m ja joka sijaitsee noin 300 m Sivakkapolun itäpuolella.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

25. SOTKAMO, HIIDENPORTTI W

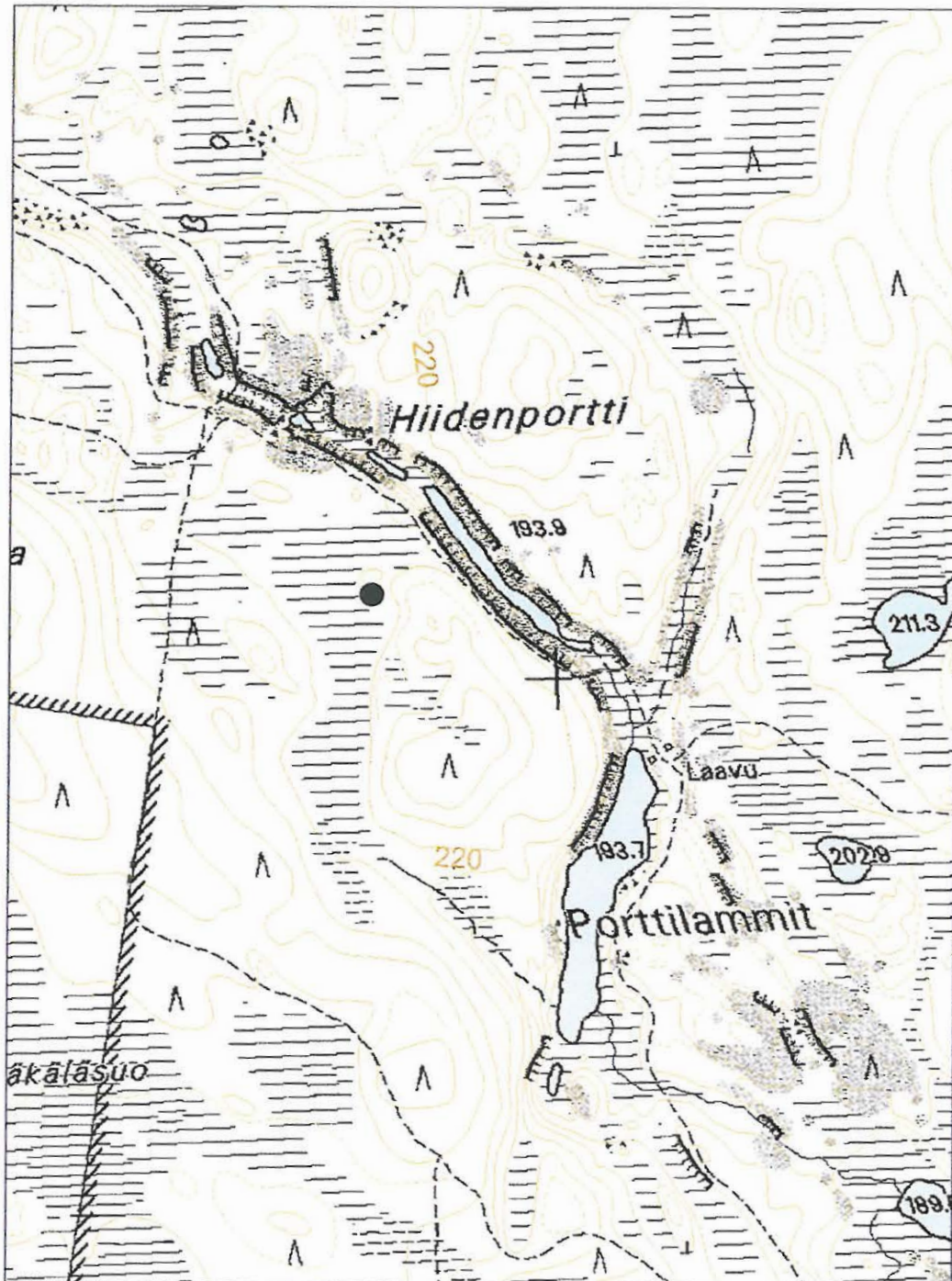
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7089 339, y= 3599 080, z= 220

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

26. SOTKAMO, KOVASINVAARA SE

nj rek nr = 100007931 järjestysno = 134

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	valmistuspaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjäänökset)
Tyypin tarkenne:	tervahaudat (tervahaudat)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7088 743, y= 3598 801, z= 230 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 100 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 40 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	15.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0085 (15.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää tervahaudan pohjan Hiidenportin kansallispuistossa Porttilamesta 600 m länteen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Kovasinvaaran kaakkoon viettävän rinteiden alaosassa Kovasinvaaran asuinpaikalle johtavan merkityn polun varrella. Paikan maalaji on hienoaainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi tuore kangas. Tervahaudan päällä kasvaa koivua ja nuorehkoa kuusta. Muuten metsäkuviolla kasvaa yli 150-vuotiasta mänty-kuusi-koivu -sekametsää. Kuviolla on näkyvissä vanhoja harsintahakkuun jäljiltä olevia kantoja.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää suppilomaisen tervahaudan pohjan, jossa on selvästi näkyvissä maavallit ja tervan valutusuoma. Haudan halkaisija on 8 m. Tervahaudan läheisyydessä ei näy merkkejä hautapirtistä.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

26. SOTKAMO, KOVASINVAARA SE

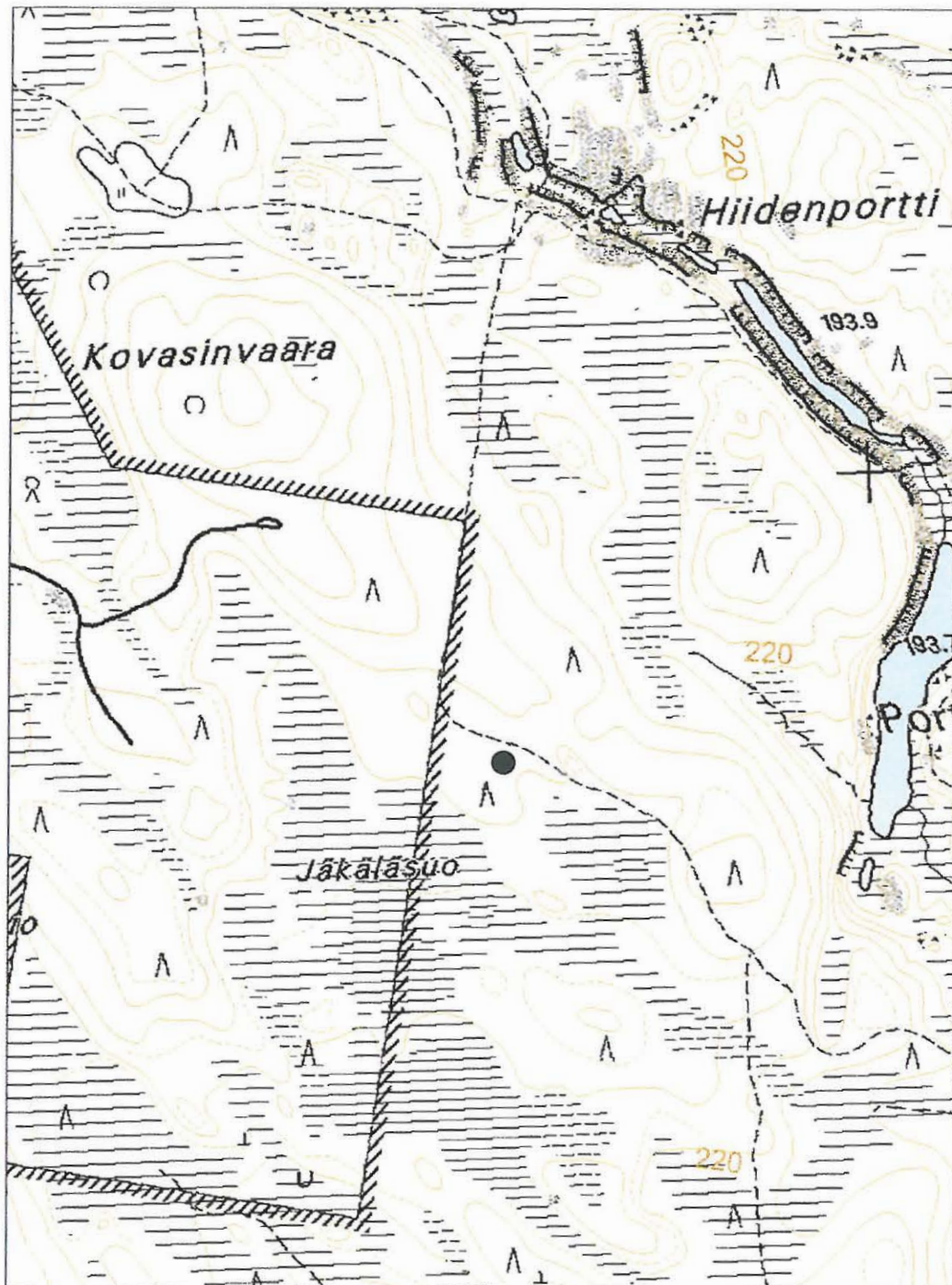
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7088 743, y= 3598 801, z= 230

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

27. SOTKAMO, KOVASINVAARA NE

ryökönrö 100007932 järjestönrö = 135

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	valmistuspaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjään- nökset)
Tyyppin tarkenne:	tervahaudat (tervahaudat)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7089 796, y= 3598 402, z= 234 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 100 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 39 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	15.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0097, 0098, 0099 (15.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää tervahaudan pohjan Hiidenportin kansallispuistossa Palolam-
ta 400 m etelään.

TUTKIMUSKERTOMUS**Sijainti ja maasto**

Kohde sijaitsee rinteessä Kovasinvaaran vanhasta asuinpaikasta 200 m koilliseen. Paikan maalaji on hienoainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi tuore kangas. Tervahaudan päällä kasvaa nuorehkoa koivua ja kuusta. Muuten metsäkuviolla kasvaa 100-vuotiasta kuusi-koivu-mänty-haapa -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää suppilomaisen pienen tervahaudan pohjan, jossa on heikosti näkyvissä maavallit. Tervan valutusuoma näkyy selvästi. Haudan halkaisija on 5 m. Kyseessä on mitä ilmeisimmin kotitarvekäyttöön tehty tervahauta. Läheinen Kovasinvaaran torppa perustettiin 1700-luvulla. Asuinpaikka autioitui vuonna 1949.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

27. SOTKAMO, KOVASINVAARA NE

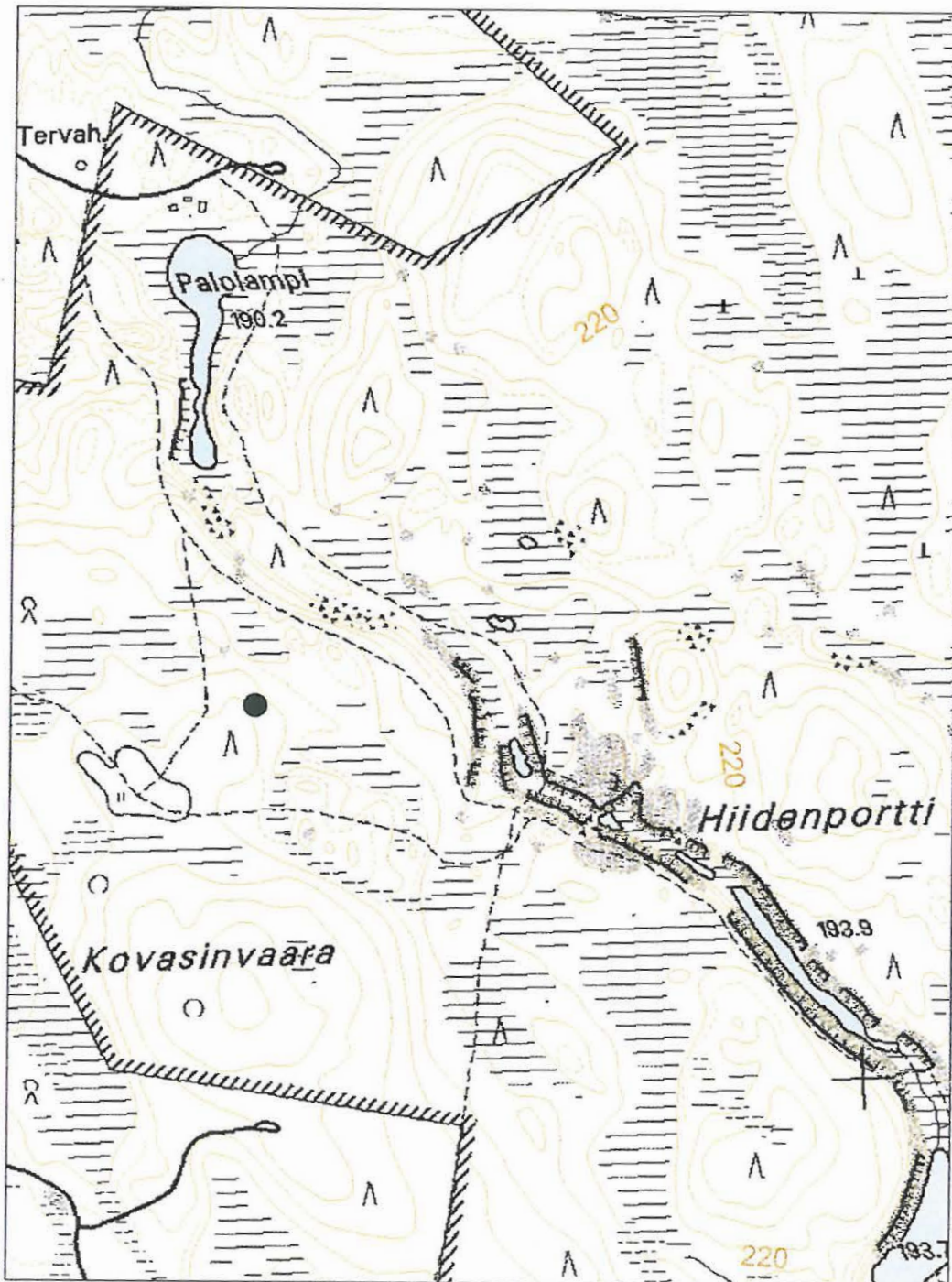
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7089 796, y= 3598 402, z= 234

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

28. SOTKAMO, KOVASINVAARA

mjiteknro = 1000007933, järjestyso = 136

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	asuinpaikat (maaseudun asutushistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	yksittäistalot (kylätontit ja yksinäistalot)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7089 660, y= 3598 214, z= 235 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 15 000 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 39 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	15.6.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0087, 0088 (15.6.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää Kovasinvaaran vanhan asuinpaikan Hiidenportin kansallispuistossa Palolammesta 500 m etelään.

TUTKIMUSKERTOMUS**Sijainti ja maasto**

Kohde sijaitsee Kovasinvaaran pohjoispuolella olevalla mäellä, jota ympäröivät pienialaiset suoalueet. Paikan kasvillisuustyyppi on kuiva heinäniitty. Kohteella kasvaa vähäisessä määrin lehtipuustoa ja katajaa.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää päärakennuksen, navetan, aitan, riihen, ladon ja savusaunan jäänteitä. Lisäksi kohteella sijaitsee perunakuoppa sekä 53 kpl viljelyröykkiöitä ja muita kiviraunioita, joista suurimpien halkaisija on 3,5 m ja korkeus 1 m (liite 1). Kohteen ympärillä on runsaasti kaskimetsiä, joiden laitamien männyissä näkyy miehenkorkuisia palokoroja. Paikallisen perimätiedon mukaan palokorot ovat huuhtaviljelyn seurausta. Vuosina 1857–58 laaditussa Tipasojan jakokunnan kartassa Kovasinvaaran asuinpaikkaa ympäröivät metsät on merkitty kaskimaaksi (Tipasojan jakokunnan kartta 1857–58, Sotkamo 1^oA-VII, 1^oB-VII, MMLA Jyväskylä).

Kovasinvaaran erämaatalo perustettiin 1700-luvun loppupuolella, ja sen ensimmäiset asukkaat olivat Sven Nyman ja vaimo Aino Tervo. Paikan isojako tapahtui vuosina 1869–70. Elämä erämaatalossa oli perin ankaraa, minkä takia omistajat vaihtuivat usein. Välillä talo oli myös autiona. Viimeiset asukkaat olivat Reino ja Lyydi Pääkkönen, jotka jättivät paikan autioksi vuonna 1949. (Klemetti 1992)

Kovasinvaara toimi savotan kämppanä, kun vuonna 1937 pirtin jatkeeksi rakennettiin savottalaisten asuinsija. Siellä mahtui yöpymään 70 miestä. Pirtin ja savottakämpän välissä oli keittiö, josta savottalaiset muonitettiin. (Klemetti 1992)

Kovasinvaara oli kuuluisa kesäjuhlistaan eli Hiidentansseista, joita pidettiin 1900-luvun alusta lähtien aina talon autioitumiseen saakka. Kesäjuhlat kokosivat suuren määrän lähiseudun väkeä pariksi kolmeksi päiväksi heinäkuun ensimmäisen viikonlopun aikoihin, jolloin oli sopiva hetki juhlia; lehdekset eläimille oli taitettu eikä heinänteko ollut vielä alkanut. (Klemetti 1992)

Muinaisjäännöksen arvoa nostaa se, että paikka on valtakunnallisesti merkittävä perinnemaisema (Maisema-alue työryhmän mietintö 1992). Kovasinvaaran perinnemaisemaa ja samalla muinaisjäännöksiä hoidetaan pitämällä alue avoimena niittämällä. Paikalla ei ole enää rakennuksia jäljellä.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

28. SOTKAMO, KOVASINVAARA

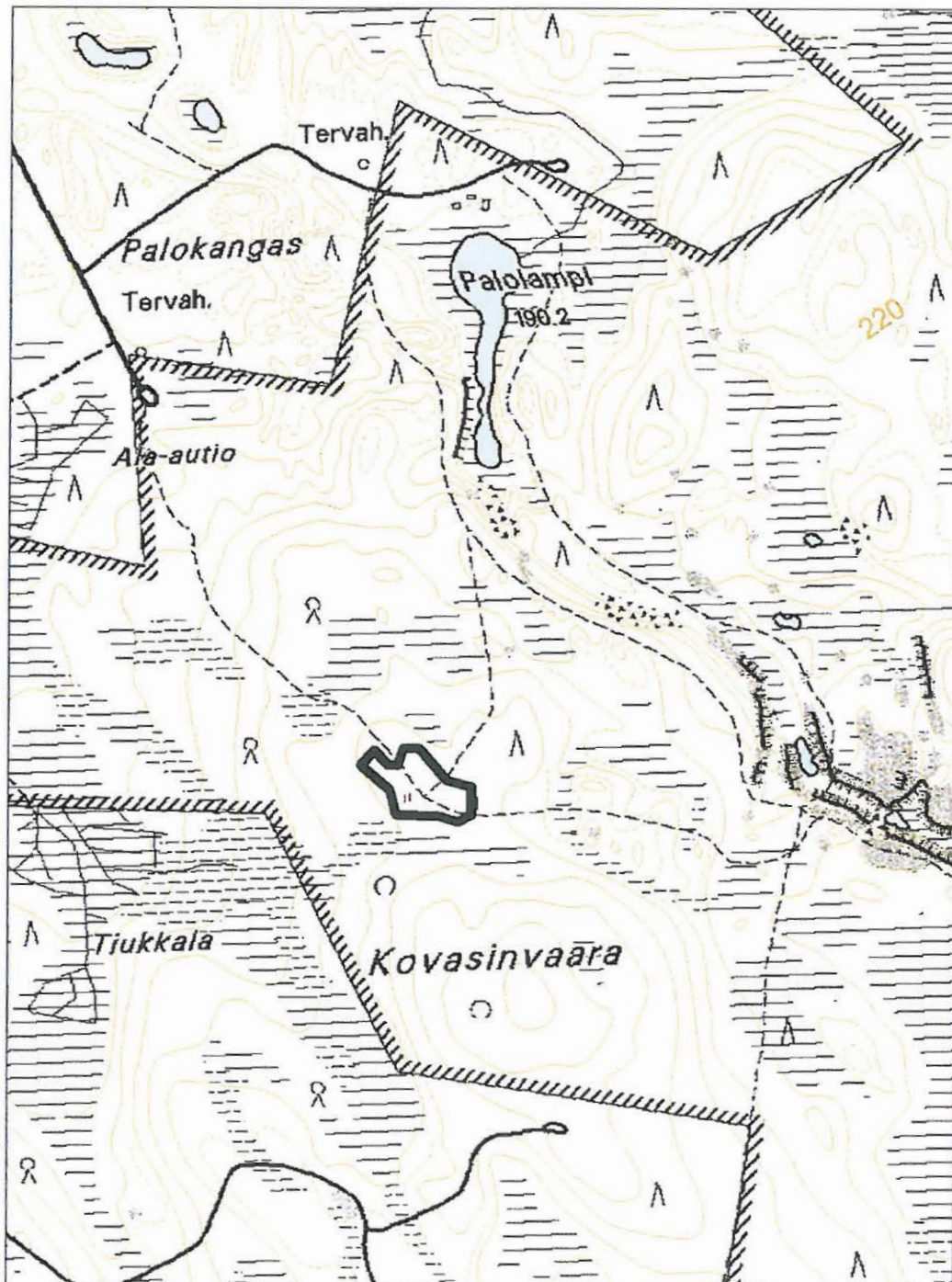
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7089 660, y= 3598 214, z= 235

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

29. SOTKAMO, LEHTOVAARA

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat (latomukset, hakkaukset, muistomerkit, tarinapaikat yms. muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	kasket (rajamerkit)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 d
Koordinaatit:	x= 7087 932, y= 3603 355, z= 210 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 43 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	26.7.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0109 (26.7.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Yhden kaulatun kelon sisältävä kohde Hiidenportin kansallispuistossa Syrjä-Lehtolammesta 400 m lounaaseen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee lounaaseen viettävän rinteiden alaosassa. Paikan maalaji on hienoaimesmoreeni ja kasvillisuustyyppi tuore kangas. Metsä on yli 150-vuotiaasta kuusi-mänty-koivu -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kaulaus on 1,5 metrin korkeudella hiiltyneessä kelossa. Kaulaus on tapahtunut veistämällä kirveellä rengas puun ympäri. Vuosina 1857–58 laaditussa Tipasojan jakokunnan kartassa kyseinen alue on merkitty kaskimaaksi (Tipasojan jakokunnan kartta 1857–58, Sotkamo 1^oA-VII, 1^oB-VII, MMLA Jyväskylä). Kaulattu kelo sijaitsee vanhan kaskialueen rajalla, mikä antaa aiheen olettaa, että kaulaus on tapahtunut kaskan merkitsemiseksi ja "valtaamiseksi". Toinen tyyppillinen kaulauksen syy kaskimailla oli kirveskaatoon liian suurten ja työläiden puiden tappaminen, jotta ne eivät olisi imeneet ravinteita tulevasta kaskimaasta.

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännöksen tunnusmerkkejä.

29. SOTKAMO, LEHTOVAARA

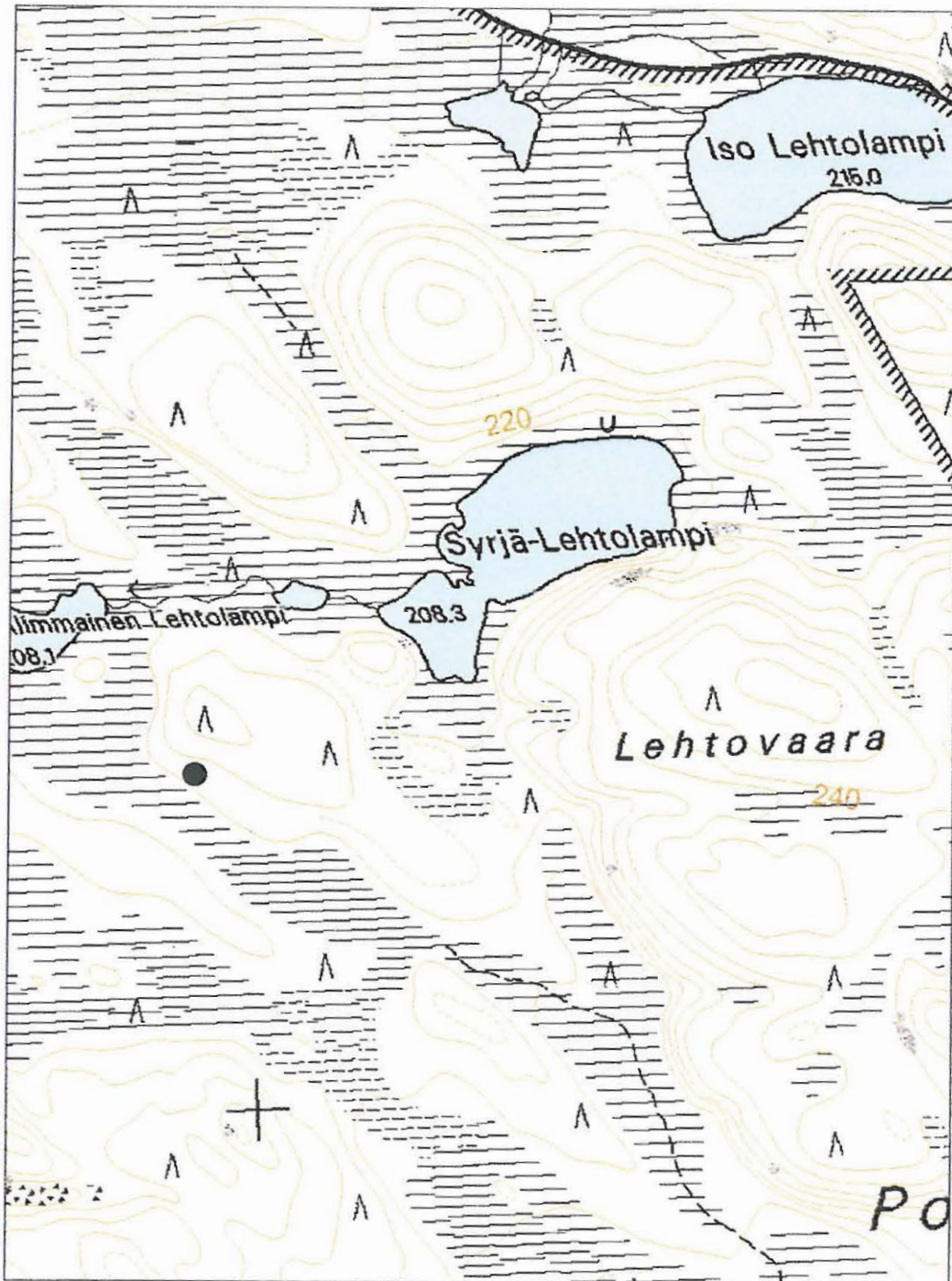
Ote maastokartasta 4322 11 d

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 932, y= 3603 355, z= 210

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

30. SOTKAMO, KITULANLAMPI

mjrkno = 100007934 (ovilliskohde)

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat(teollisuushistorialliset/elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	yöpymispaikat (-)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7087 097, y= 3600 802, z= 180 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 100 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 42 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	1.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0127, 0130 (1.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää uittokämpän jäänteet Hiidenportin kansallispuistossa Porttijokeen laskevan Kitulanlammen itärannalla.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Kitulanlammen rantaviivan läheisyydessä olevalla tasanteella suojaisessa paikassa lähellä opastettua polkureittiä. Paikan maalaji on hieno-ainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi kuivahko kangas. Kohteen ympäristössä kasvaa lähes 200-vuotiasta mänty-kuusi-koivu -sekametsää. Kohteen päällä kasvaa pääasiassa nuorta kuusta.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää kämpän neliömäisen kehän. Näkyvissä ovat hyvin sammaloituneet alimmat hirsikerrokset ja osittain purkautunut kivikiuas rakenteen pohjoisnurkassa. Rakennuksen kehikko on mitoiltaan 7 m x 7 m. Piisin korkeus on 0,5 m ja halkaisija 1,5 m. Kämpän jäänteiden ympärillä näkyy runsaasti vanhan tuohenkiskonnan jälkiä.

Kämpän tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa se on rakennettu 1900-luvun alkupuolella, jolloin Porttijokea pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa (Klemetti 1992). Porttijoehen uitto tapahtui Kitulanlammesta alkaen. Rakennuksen

sijainti Kitulanlammen äärellä viittaa siihen, että se on rakennettu nimenomaan puutavaran uittoa ajatellen.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

30. SOTKAMO, KITULANLAMPI

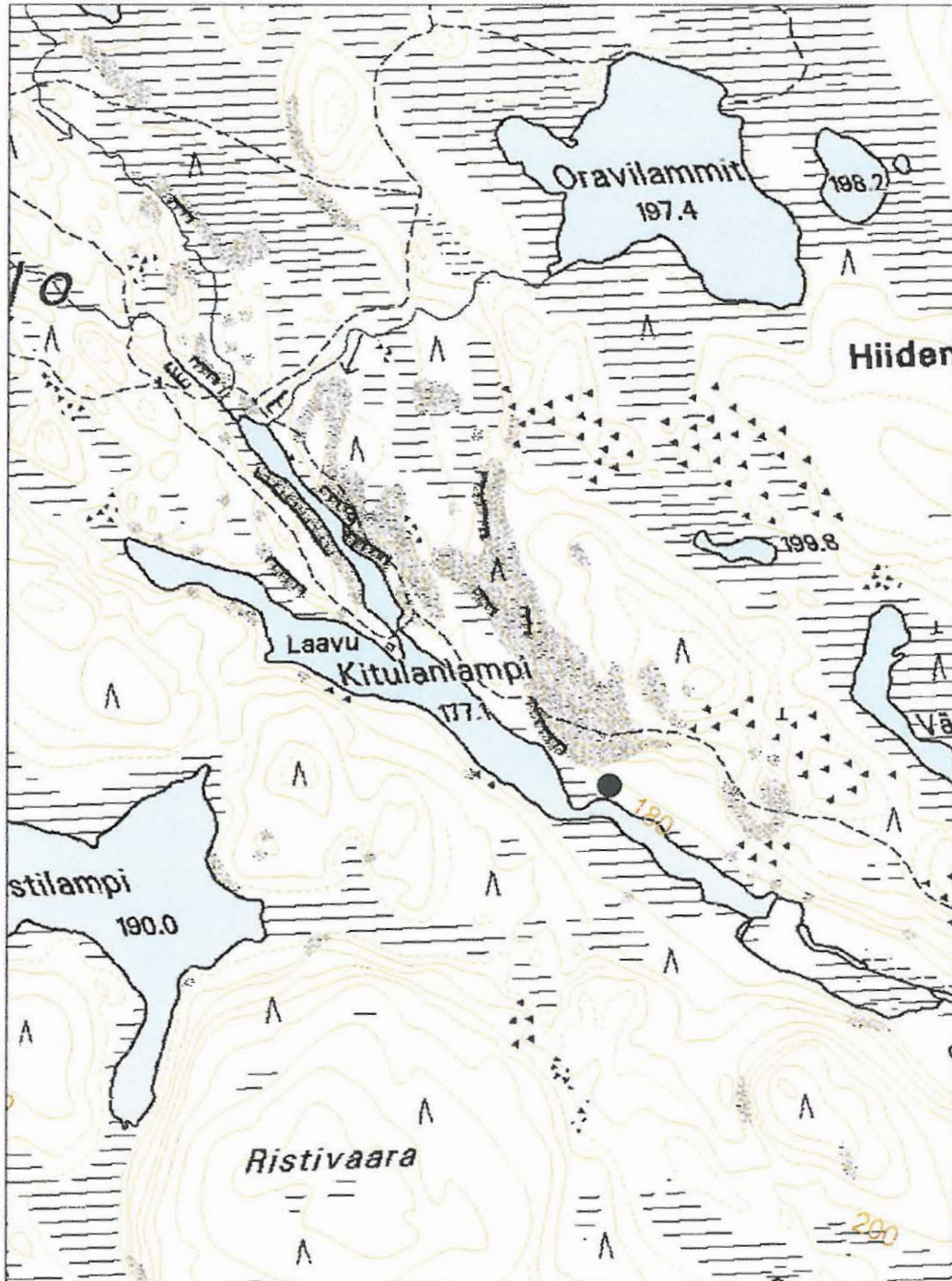
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 097, y= 3600 802, z= 180

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

31. SOTKAMO, KITULANLAMPI SE

mjrekno = 1000007934 on tiliskohde

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	kulkuväylät (teollisuushistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	uittoväylät (sahat ja uittolaitteet)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7086 918, y= 3601 067, z= 177 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 200 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 42 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	1.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0132, 0133 (1.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKuvaus

Kohde sisältää uittopadon jäänteitä Hiidenportin kansallispuistossa Kitulanlammesta laskevan Porttijoan niskassa.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Kitulanlammien ja Porttijoan yhtymäkohdassa, joka rajautuu mäntyä, kuusta ja koivua kasvavaan metsäalueeseen. Ympäröivän metsäalueen maalaji on hienoainemoreeni ja kasvillisuustyyppi kuivahko kangas.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää uittopadon jäänteinä 10 kpl suurehkoja kiviröykkiöitä (kiviarkkuja) sekä veistettyjä puurakenteita. Kiviröykkiöiden keskimääräinen halkaisija on 1,5–2 m ja korkeus 0,5–1 m. Majava on pyrkinyt ehostamaan patoa omiin tarpeisiinsa.

Padon tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa pato rakennettiin jossakin vaiheessa 1900-luvun alkupuolella, jolloin Porttijokea pitkin uittettiin runsaasti puutavaraa. Porttijoan uitto tapahtui Kitulanlammesta alkaen.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

31. SOTKAMO, KITULANLAMPI SE

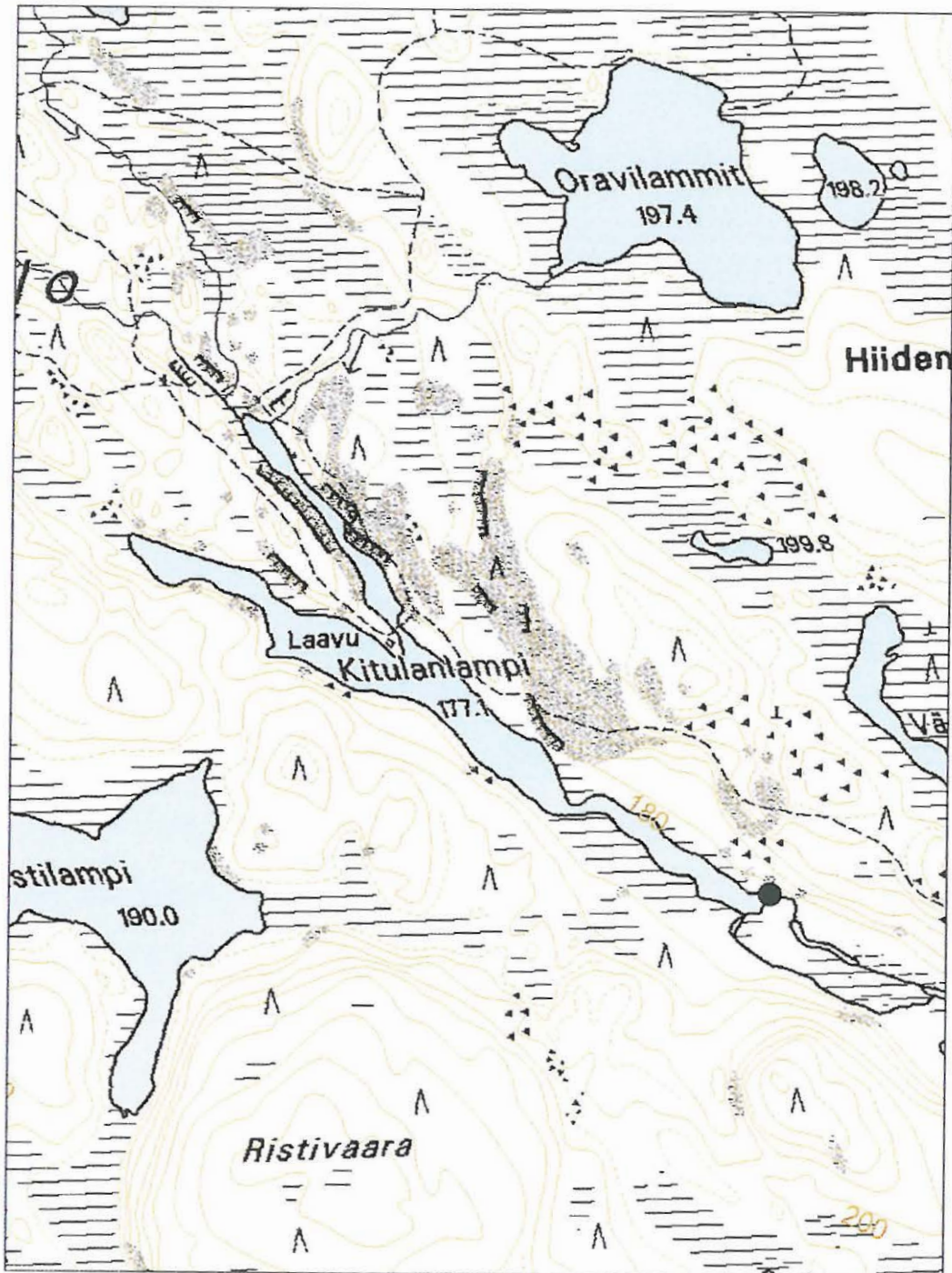
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7086 918, y= 3601 067, z= 177

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

32. SOTKAMO, SYRJÄLAMPI

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	taide, muistomerkit (latomukset, hakkaukset, muistomerkit, tarinapaikat yms. muinaisjännökset)
Tyyppin tarkenne:	muistomerkit (muistomerkit)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 a
Koordinaatit:	x= 7084 972, y= 3600 072, z= 193 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 43 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	9.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0148, 0150 (9.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää ristin Hiidenportin kansallispuistossa Syrjälammen rannassa.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Syrjälammen kaakkoisrannalla, missä lampea reunustaa puuton suokaistale. Suokasvillisuustyyppi on minerotrofinen lyhytkorsineva.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää puisen ristin, jonka korkeus on 2,8 m ja vaakapuun leveys 1,3 m. Ristiin on veistetty nimikirjaimet O.P. Paikallisen perimätiedon mukaan lampeen hukkui Osmo Piirainen vuonna 1961 (Klemetti 1992).

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

32. SOTKAMO, SYRJÄLAMPI

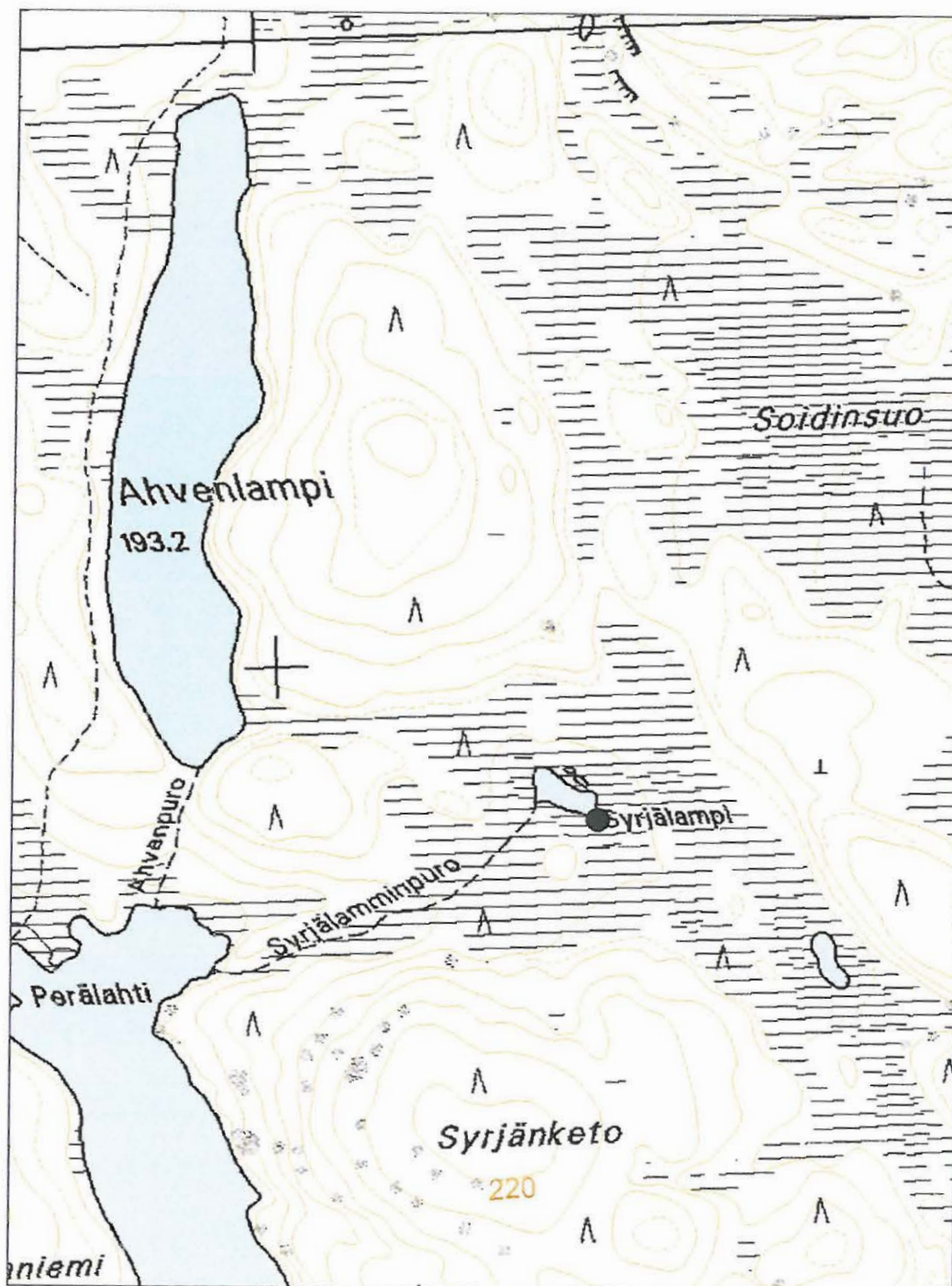
Ote maastokartasta 4322 11 a

Mittakaava 1:10 000

x= 7084 972, y= 3600 072, z= 193

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

33. SOTKAMO, AHVENLAMPI

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	yöpymispaikat (metsästyksen ja kalastukseen liittyvät jäännökset)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 a
Koordinaatit:	x= 7085 374, y= 3599 543, z= 210 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 50 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 43 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	9.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0153, 0155 (9.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää kalasuojan jäänteet Hiidenportin kansallispuistossa Ahvenlammen itäpuolella sijaitsevan vaaran rinteessä.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee länteen viettävän rinteiden puolivälissä 80 metrin päässä Ahvenlammen rannasta. Paikan kasvillisuustyyppi on puolukka-mustikkatyyppi ja maalaji hienoainesmoreeni. Kohteen ympäristössä kasvaa 150-vuotiasta mäntykuusi-koivu -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää neliömäisen rakenteen, jonka sivut ovat kolme metriä. Paikalla ei ole kivikiukaan jäänteitä, mutta sen sijaan katon jäänteinä 10 cm halkaisijaltaan olevia riukuja ja niiden välissä tuolta. Kalastajien yöpymispaikkaan viittaa katkennut airo kattojäänteiden seassa. Paikkaa on käytetty vain muutamia vuosikymmeniä sitten, mihin viittaa kirkkaat muovinjäänteet rakenteessa.

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännöksen tunnusmerkkejä.

33. SOTKAMO, AHVENLAMPI

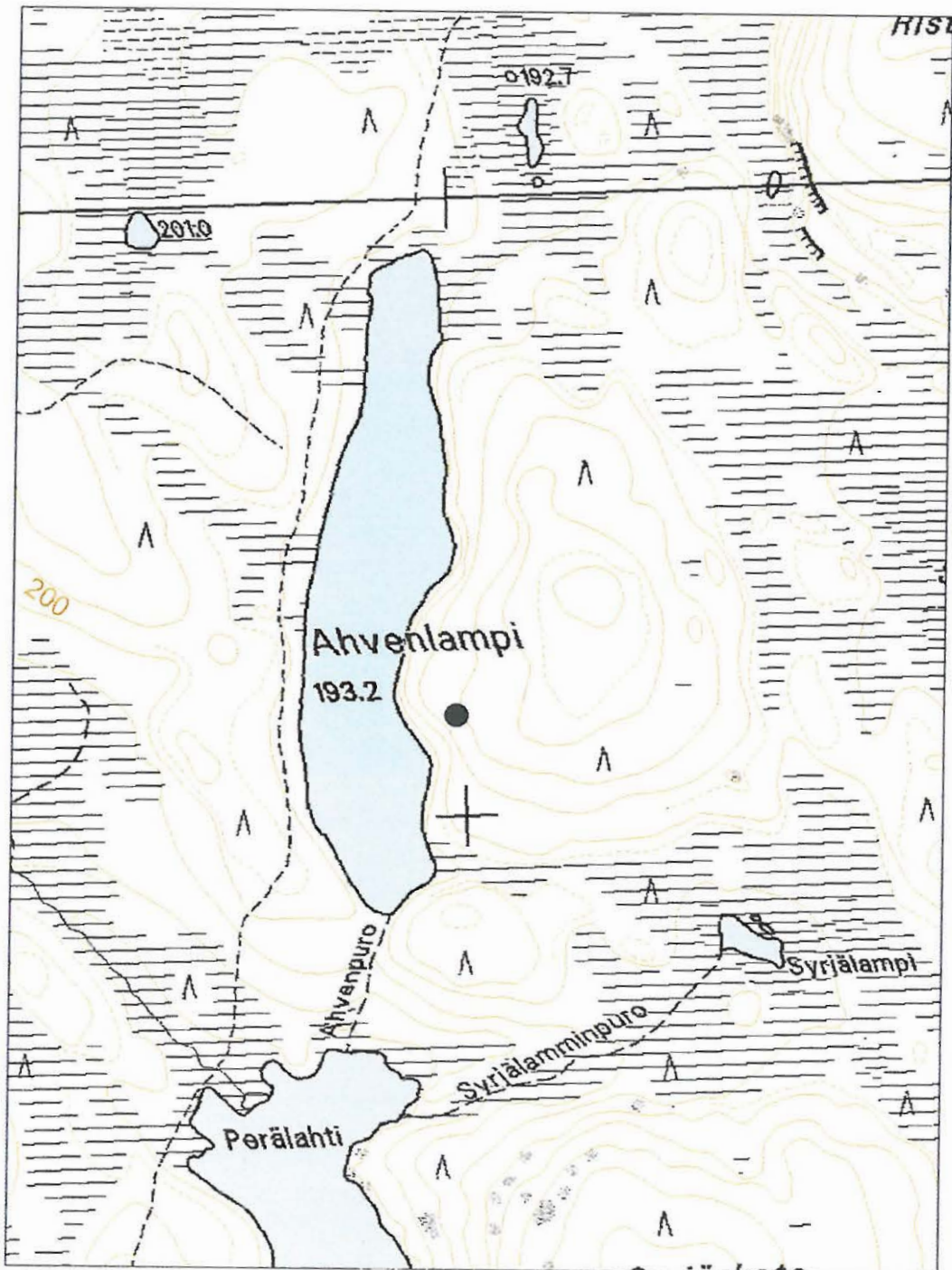
Ote maastokartasta 4322 11 a

Mittakaava 1:10 000

x= 7085 374, y= 3599 543, z= 210

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

34. SOTKAMO, RISTILAMPI N 2

mjkkno = 1000007935, järjestysno = 138

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	valmistuspaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjään- nökset)
Tyyppin tarkenne:	tervahaudat (tervahaudat)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7087 164, y= 3599 827, z= 192,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkinä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 100 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 41 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	9.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0162, 0163 (9.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää tervahaudan pohjan Hiidenportin kansallispuistossa 150 m Ristilammesta pohjoiseen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee hiekkaisen kankaan kaakkoon viettävässä rinteessä. Paikan maalauslaji on hiekka ja kasvillisuustyyppi kuivahko kangas. Metsäkuviolla kasvaa 150-vuotiasta mänty-koivu-kuusi -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää suppilomaisen tervahaudan pohjan, jossa on selvästi näkyvissä maavallit ja tervan valutusuoma. Haudan halkaisija on 6 m. Tervahaudan äärellä ei näy merkkejä hautapirtistä. Lähistöllä kasvaa voimakkaasti kylestyneitä mäntyjä, jotka ovat tervatarpeiksi aikoinaan kolottuja mutta ovat jostakin syystä jääneet käyttämättä. Tervahauta näkyy erityisen hyvin puoliavoimessa metsämaaisemassa, koska haudan sisällä ei kasva puustoa.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

34. SOTKAMO, RISTILAMPI N 2

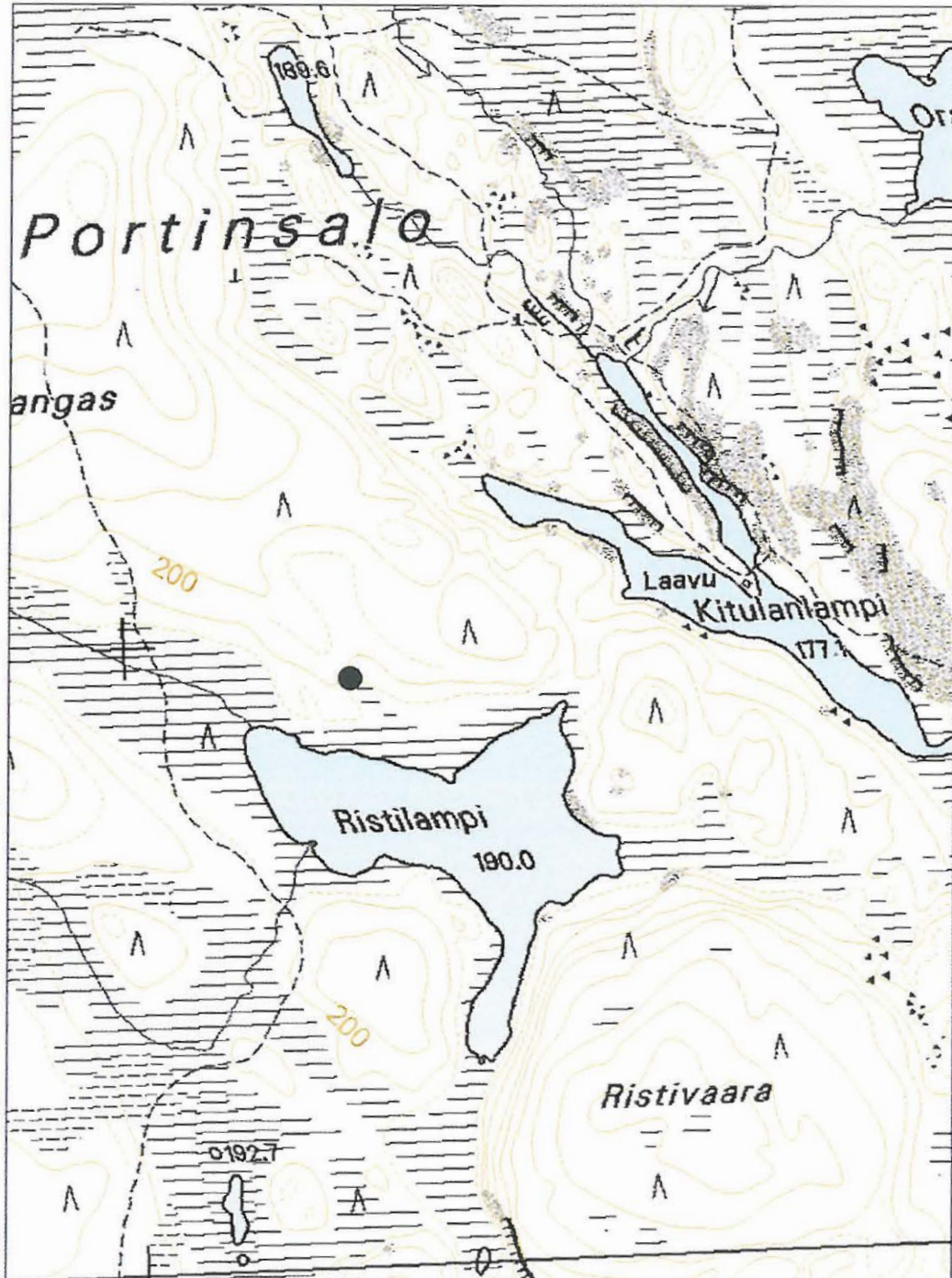
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 164, y= 3599 827, z= 192,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

KITULAN KÄMPPIÄ

35. SOTKAMO, RISTILAMPI N 3

nro = 1000007934, enilliskohde

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat(teollisuushistorialliset/elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	yöpymispaikat (-)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7087 101, y= 3599 974, z= 190 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 100 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 41 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	9.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0165, 0166 (9.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää savottakämpän jäänteet Hiidenportin kansallispuistossa Ristilammesta 100 m pohjoiseen.

TUTKIMUSKERTOMUS**Sijainti ja maasto**

Kohde sijaitsee hiekkaisen kankaan etelään viettävän rinteän alaosassa Ristilampea kiertävän suoalueen reunassa. Paikan maalaji on hiekka ja kasvillisuustyyppi kuivahko kangas. Metsäkuviolla kasvaa 150-vuotiasta mänty-koivu-kuusi -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää isohkon kämppäarakennuksen kolmiosaisen kehän. Rakennuksesta on jäljellä sammaloituneet alimmat hirsikerrokset ja vaatimaton piisirakennelma. Rakennuksen kehikko on mitoiltaan 16 m x 7 m. Kämppäarakennus on jaettu kolmeen karsinaan siten, että suurimman kehä on 8 m x 7 m ja kahden pienemmän 4 m x 7 m.

Savottakämpää on kutsuttu Kitulan kämpäksi. Ilmeisesti se rakennettiin 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, kun joensuulainen A. B. Gust. Cederberg & C:o aloitti savotan Metsähallituksen vuonna 1897 tekemässä lähes 50 000 rungton leimikossa. Kitulan kämppä oli ns. jätkien kämppä, kun saman savotan ukkoherra esi-

kuntineen asui Öhylässä (ks. kohde 21). Kitulan nimi juontaa siitä, että kämppä oli haisevien jätkien rypypaikka, jossa eläminen oli ahdasta ja vaikeaa eli varsinaista kituuttamista. (Immonen 1999 b; Alpo Komulaisen, Tauno Huovisen ja Vesa Korhosen haastattelu 15.5.2006)

Kitulan kämppä oli käytössä myöhemminkin, kun Hackmann Oy ja Ab Tornator Oy savotoivat alueella 1920-luvulla. Tuohon aikaan kämpän sisällä sen molemmissa päissä oli kiuas. Kämpässä oli kaksikerroksiset ritsit, jonka alapetillä palelitiin ja yläpetillä hikoiltiin. Kitulassa ei ollut terävää päätä eikä keittiötä. Savottalaiset valmistivat itse ruokansa kämpän ulkopuolella nuotiolla. (Immonen 1999 a)

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

35. SOTKAMO, RISTILAMPI N 3

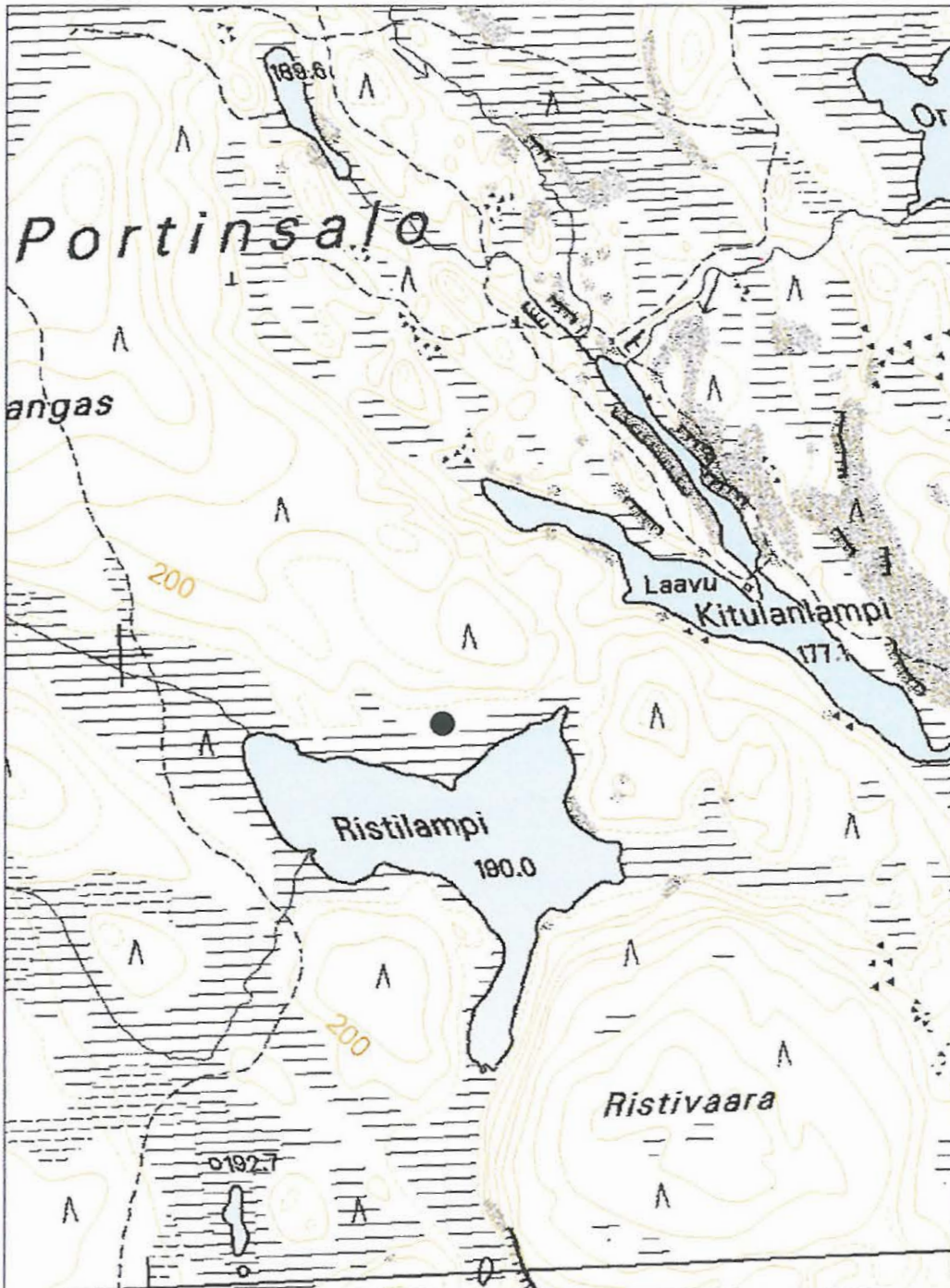
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 101, y= 3599 974, z= 190

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

36. SOTKAMO, RISTIKANGAS S

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	yöpymispaikat (metsästyksen ja kalastukseen liittyvät jäännökset)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7087 331, y= 3599 526, z= 200 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 20 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 41 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	31.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0255, 0256 (31.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää rakennelman jäänteet Hiidenportin kansallispuistossa Ristilammen pohjoispuolella sijaitsevan Ristikankaan rinteessä.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Ristikankaan kaakkoon viettävän rinteiden puolivälissä 300 metrin päässä Ristilammen rannasta. Paikan kasvillisuustyyppi on tuore kangas ja maalaji hienoainesmoreeni. Kohteen ympäristössä kasvaa 150-vuotiasta mänty-kuusi-koivu -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää neliömäisen rakenteen, jonka sivut ovat 3 m. Paikalla ei ole kivi-kiukaan jäänteitä, mutta sen sijaan katon jäänteinä 10 cm halkaisijaltaan olevia riukuja. Osa alimmista seinähirsistä on myös näkyvissä. Paikka ei ole muutamaa vuosikymmentä vanhempi, mihin viittaa naulojen käyttö rakennelmassa sekä peltipurkit vieressä. Ilmeisesti paikka on tehty kalastuksen tukikohdaksi.

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännöksen tunnusmerkkejä.

36. SOTKAMO, RISTIKANGAS S

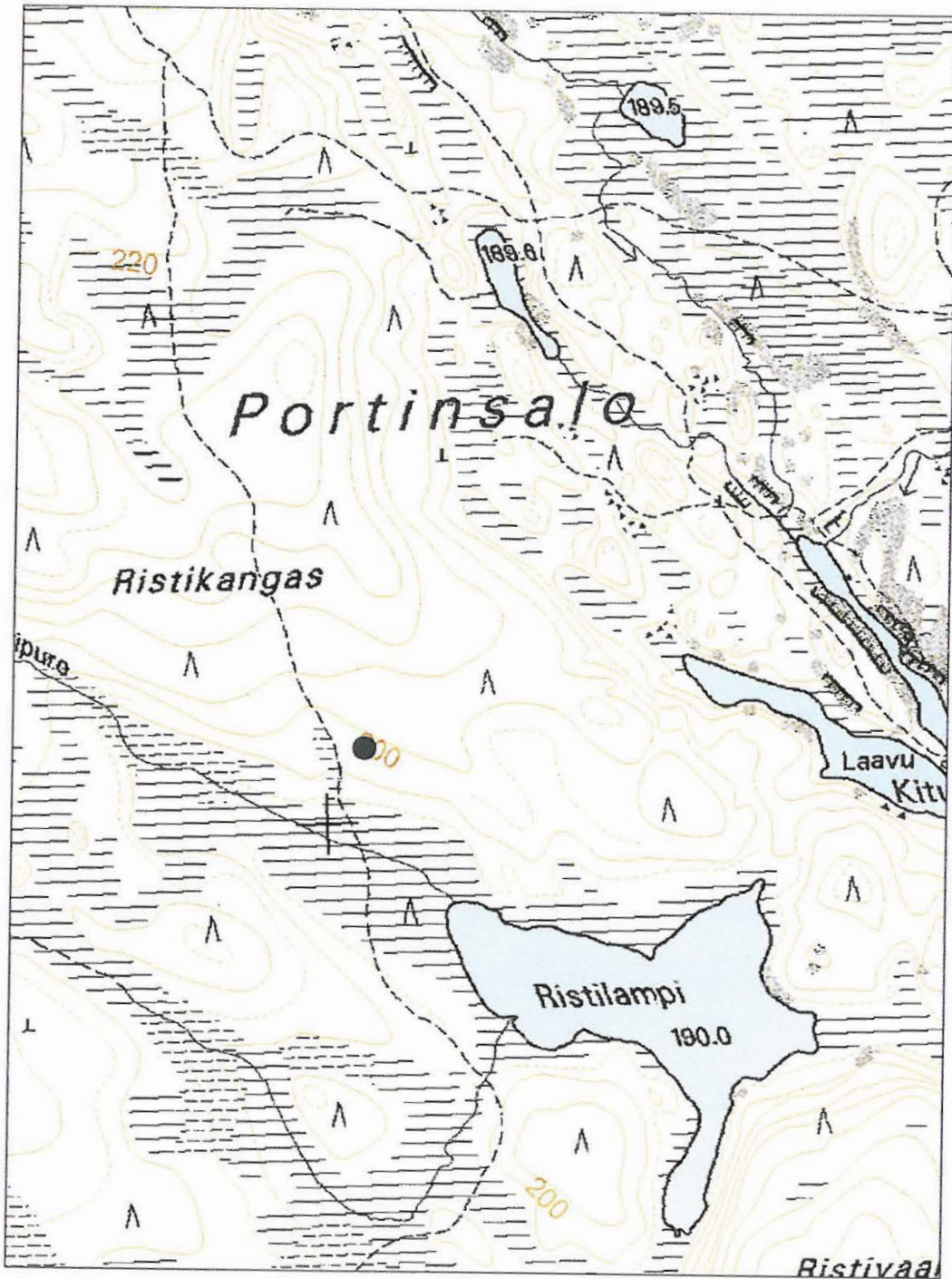
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 331, y= 3599 526, z= 200

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

37. SOTKAMO, RISTILAMPI N 4

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	yöpymispaikat (metsästyksen ja kalastukseen liittyvät jäännökset)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7087 112, y= 3599 809, z= 192,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 20 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 41 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	31.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0257, 0258, 0259 (31.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää rakennelman jäänteet Hiidenportin kansallispuistossa Ristilammen pohjoispuolella sijaitsevan Ristikankaan rinteessä.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Ristikankaan kaakkoon viettävässä alarinteessä 50 metrin päässä Ristilammen rannasta. Paikan kasvillisuustyyppi on kuivahko kangas ja maalaji hiekka. Kohteen ympäristössä kasvaa 150-vuotiasta mänty-koivu-kuusi -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää lähes neliömäisen rakenteen, jonka pitkä sivu on 3 m ja lyhyt sivu 2 m. Paikalla ei ole kivikiukaan jäänteitä, mutta sen sijaan katon jäänteinä 10 cm halkaisijaltaan olevia sammaloituneita riukuja. Paikka ei ole muutamaa vuosikymmentä vanhempi, mihin viittaa naulojen käyttö rakennelmassa. Ilmeisesti paikka on tehty kalastuksen tukikohdaksi.

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännöksen tunnusmerkkejä.

37. SOTKAMO, RISTILAMPI N 4

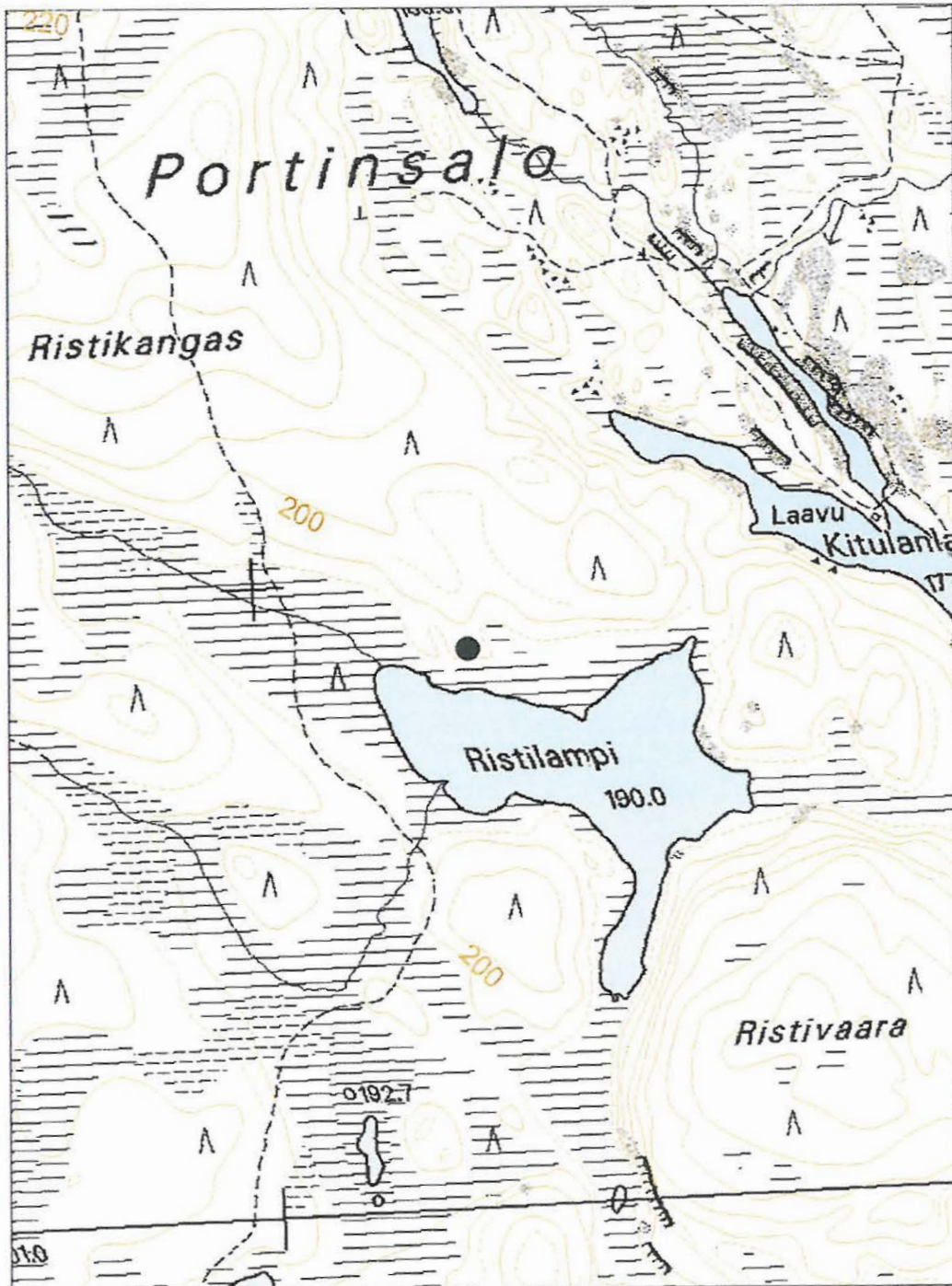
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 112, y= 3599 809, z= 192,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

38. SOTKAMO, MUSTALAMMINSUO

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	kulttipaikat (latomukset, hakkaukset, muistomerkit, tarinapaikat yms. muinaisjännökset)
Tyypin tarkenne:	muistopaikat (muistomerkit)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7087 611, y= 3597 696, z= 225 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 39 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	13.9.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0062, 0064 (21.9.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Yhden merkityn kelon sisältävä kohde Hiidenportin kansallispuistossa Mustalammesta 130 m länteen.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee suon ympäröimän pienen saarekkeen itäreunalla. Paikan maalaji on hienoainesmoreeni ja kasvillisuustyyppi puolukka-mustikkatyyppi. Metsä on yli 150-vuotiasta kuusi-mänty -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Vanhaan keloon on kaiverrettu useita vuosilukuja ja nimikirjaimia. Vanhin vuosiluku on 1868, ja sen päällä nimikirjaimet J. L. Muut vuosiluvut ovat uudemmalta ajalta: 1968, 1971 (2 kertaa) ja 1981. Uudempien vuosilukujen vierelle on kaiverrettu seuraavia nimikirjaimia: MH, JK, VN, HN, MK, VK, KK ja TK. Ennen vanhaan Mustalammitsuolla on sijainnut laajoja luonnonniittyjä, joita lähiseudun väki niitti kesäisin (Tipasojan jakokunnan kartta 1857–58, Sotkamo 1^oA-VII, 1^oB-VII, 1¹¹B-VII 1¹¹C-VII, MMLA Jyväskylä).

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

38. SOTKAMO, MUSTALAMMINSUO

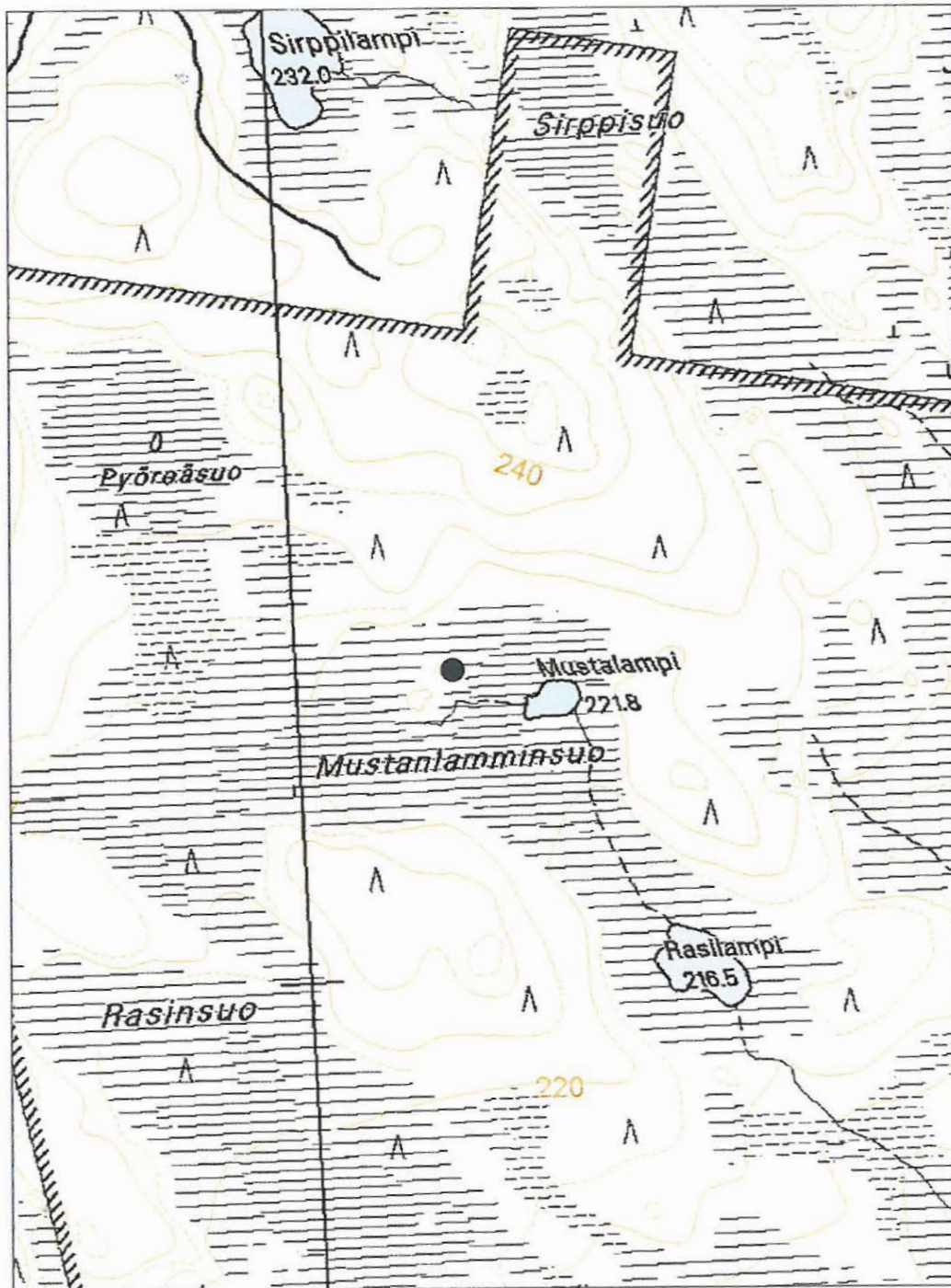
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 611, y= 3597 696, z= 225

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

39. SOTKAMO, RISTILAMPI NE

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	kulkuväylät (teollisuushistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	uittoväylät (sahat ja uittolaitteet)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7087 125, y= 3600 165, z= 190 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkitä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 100 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 41 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	13.9.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	–

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää uittopadon jäänteitä Hiidenportin kansallispuistossa Ristilammen ta koilliseen laskevan puron niskassa.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Ristilammen koilliskulmassa paikassa, jossa lammen levenemä supistuu puroksi. Paikan kasvillisuustyyppi on minerotrofinen isovarpuräme. Ympäröivällä metsäalueella kasvaa yli 100-vuotiasta männyn, kuusen ja lehtipuun muodostamaa sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää uittopadon jäänteinä sammaloituneita puisia patorakenteita ja veistettyjä puita. Kohteelta 20 m pohjoiseen on kaksi uudehkon näköistä maa-kuoppaa, joiden pohjiin lapiolla tehdyissä koepistoissa ei havaittu huuhtoutumiskerrosta. Ilmeisesti kuopista on otettu maa-ainesta patorakennelmaan. Suurempi kuoppa on pyöreä ja halkaisijaltaan 3 m. Pienempi on soikean muotoinen ja mitoiltaan 2,5 m x 1,5 m. Kuoppien syvyys on 0,5 m – 0,8 m.

Padon tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa pato rakennettiin jossakin vaiheessa 1900-luvun alkupuolella, jolloin Porttijokea pitkin uitettiin runsaasti puutavaraa. Porttijoien uitto tapahtui Kitulanlammesta alkaen. Risti-

lammesta oli mahdollista uittaa puutavaraa puroa pitkin Kitulanlampeen, jolloin uittomatka oli 200 m.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

39. SOTKAMO, RISTILAMPI NE

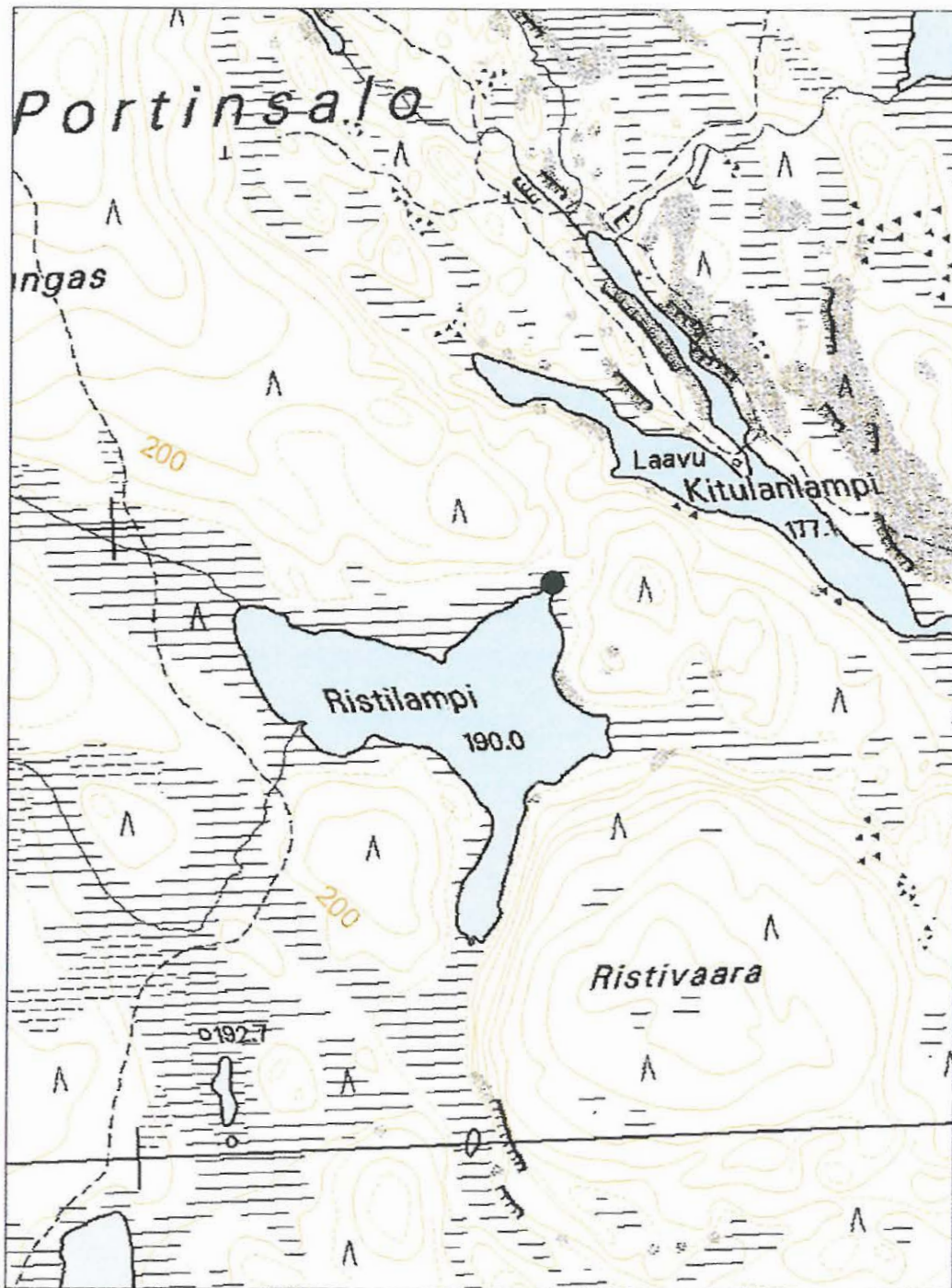
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 125, y= 3600 165, z= 190

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

40. SOTKAMO, PORKKAJÄRVI

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	kulkuväylät (teollisuushistorialliset muinaisjäänne-
	set)
Tyyppin tarkenne:	uittoväylät (sahat ja uittolaitteet)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 c
Koordinaatit:	x= 7084 875, y= 3605 526, z= 173 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 100 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 47 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	21.9.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0044, 0045, 0047 (21.9.2006)

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää uittopadon jäänteitä Hiidenportin kansallispuistossa Porkkajärvestä etelään laskevan puron niskassa.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Porkkajärven etelärannalla paikassa, jossa lammen levenemä supistuu puroksi. Länsipuolen moreenikankaalla kasvaa yli 100-vuotiasta mäntyä. Kankaalla on nähtävissä runsaasti lahonneita kantoja merkkinä vanhoista hakkuista. Kohteen päällä kasvaa pensaikkaa.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää uittopadon jäänteinä puisia patorakenteita. Näkyvissä on halkaisuja n. 1,5 m mittaisia puita, jotka on asetettu pystyyn puron yli kulkevaa parrua vasten.

Padon tarkka rakennusvuosi ei ole tiedossa. Joka tapauksessa pato rakennettiin jossakin vaiheessa 1900-luvun alkupuolella, jolloin alueella uitettiin runsaasti puutavaraa.

Luokitusehdotus

Luokka 2. Rauhoitusasteen tarkempi määrittely edellyttää lisätutkimuksia.

40. SOTKAMO, PORKKAJÄRVI

Ote maastokartasta 4322 11 c

Mittakaava 1:10 000

x= 7084 875, y= 3605 526, z= 173

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

41. SOTKAMO, JOUTENLAMPI

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	työpaikat (elinkeinohistorialliset muinaisjäännökset)
Tyyppin tarkenne:	yöpymispaikat (metsästyksen ja kalastukseen liittyvät jäännökset)
Ajoitus:	historiallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	3
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 a
Koordinaatit:	x= 7084 513, y= 3602 384, z= 192,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkinä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 44 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	21.9.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0049 (21.9.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää rakennelman jäänteet Hiidenportin kansallispuistossa Joutenlammen eteläpuolella sijaitsevalla kumpareella.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee kumpareen notkelmassa hyvässä näkösuojassa 70 metrin päässä Joutenlammen rannasta. Paikan kasvillisuustyyppi on kuivahko kangas ja maala-ji hiekka. Kohteen ympäristössä kasvaa yli 100-vuotiasta mänty-koivu-kuusi -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää lähes neliömäisen rakenteen, jonka pitkä sivu on 2 m ja lyhyt sivu 1,8 m. Paikalla ei ole kivikiukaan jäänteitä, mutta sen sijaan katon jäänteinä 10 cm halkaisijaltaan olevia sammaloituneita riukuja. Paikka ei ole muutamaa vuosikymmentä vanhempi, mihin viittaa naulojen käyttö rakennelmassa. Ilmeisesti paikka on tehty kalastuksen ja metsästyksen tukikohdaksi.

Luokitusehdotus

Luokka 3. Ei täytä kiinteän muinaisjäännöksen tunnusmerkkejä.

41. SOTKAMO, JOUTENLAMPI

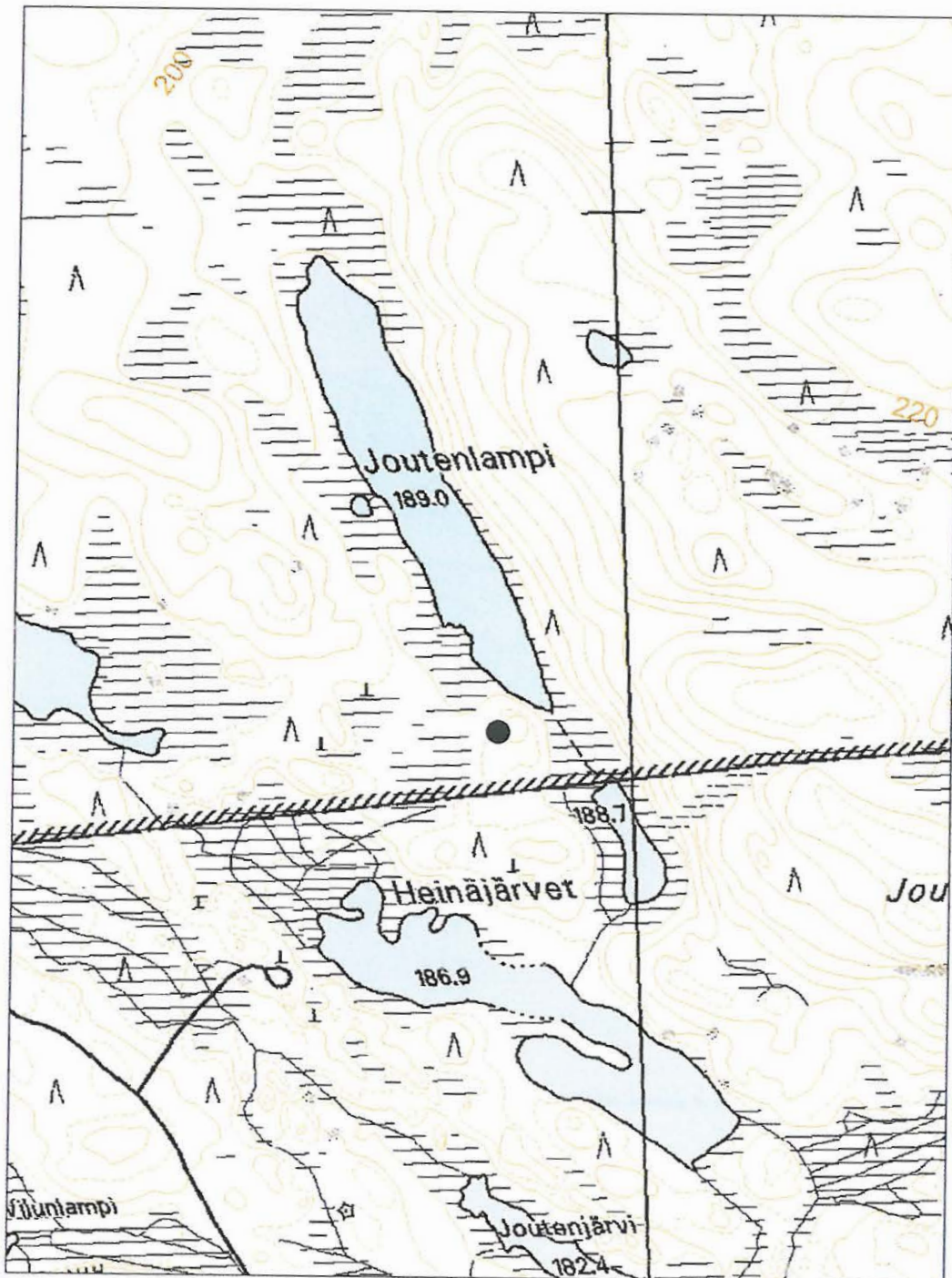
Ote maastokartasta 4322 11 a

Mittakaava 1:10 000

x= 7084 513, y= 3602 384, z= 192,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

2.3 Epävarmat kohteet

SOTKAMO, HIIDENPORTIN JYRKÄNNE

nijickrno = 1000007936, järjestysno = 139

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	taide, muistomerkit
Tyyppin tarkenne:	kalliomaalaukset
Ajoitus:	esihistoriallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	-
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7089 639, y= 3598 888, z= 205 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkintä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 1 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 40 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	1.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0144, 0145 (1.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää epävarman kalliomaalauksen Hiidenportin kansallispuistossa Hiidenportin rotkolaaksossa retkeilypolun läheisyydessä.

TUTKIMUSKERTOMUS

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee rotkolaakson länsiosassa kalliojyrkänten alaosassa. Retkeilypalveluvarustukseen kuuluvalla puiselta porraskanteelta on kohteelle matkaa noin 40 m. Pystykallion edustalla on kapea tasanne ja metsäsuikale, jossa kasvaa varpukasvillisuutta sekä muutama kuusi ja koivu.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää epämääräisen ja hieman suttaantuneen punertavan värisen kuvion, joka erottuu pystyn ja tasapintaisen kalliojyrkänten luontaisesta värikoostumuksesta. Kuvion korkeus ja leveys on noin 15 cm, eikä se muodosta ainakaan helposti tunnistettavaa kuviota. Ei ole poissuljettu, että kyseessä on punertavan levän muodostama satunnainen kuvio. Kohde tulee varmistaa eri valaistuksessa ennen kuin sen muinaisjäännösluonteesta voidaan olla varmoja.

Luokitusehdotus

-

SOTKAMO, HIIDENPORTIN JYRKÄNNE

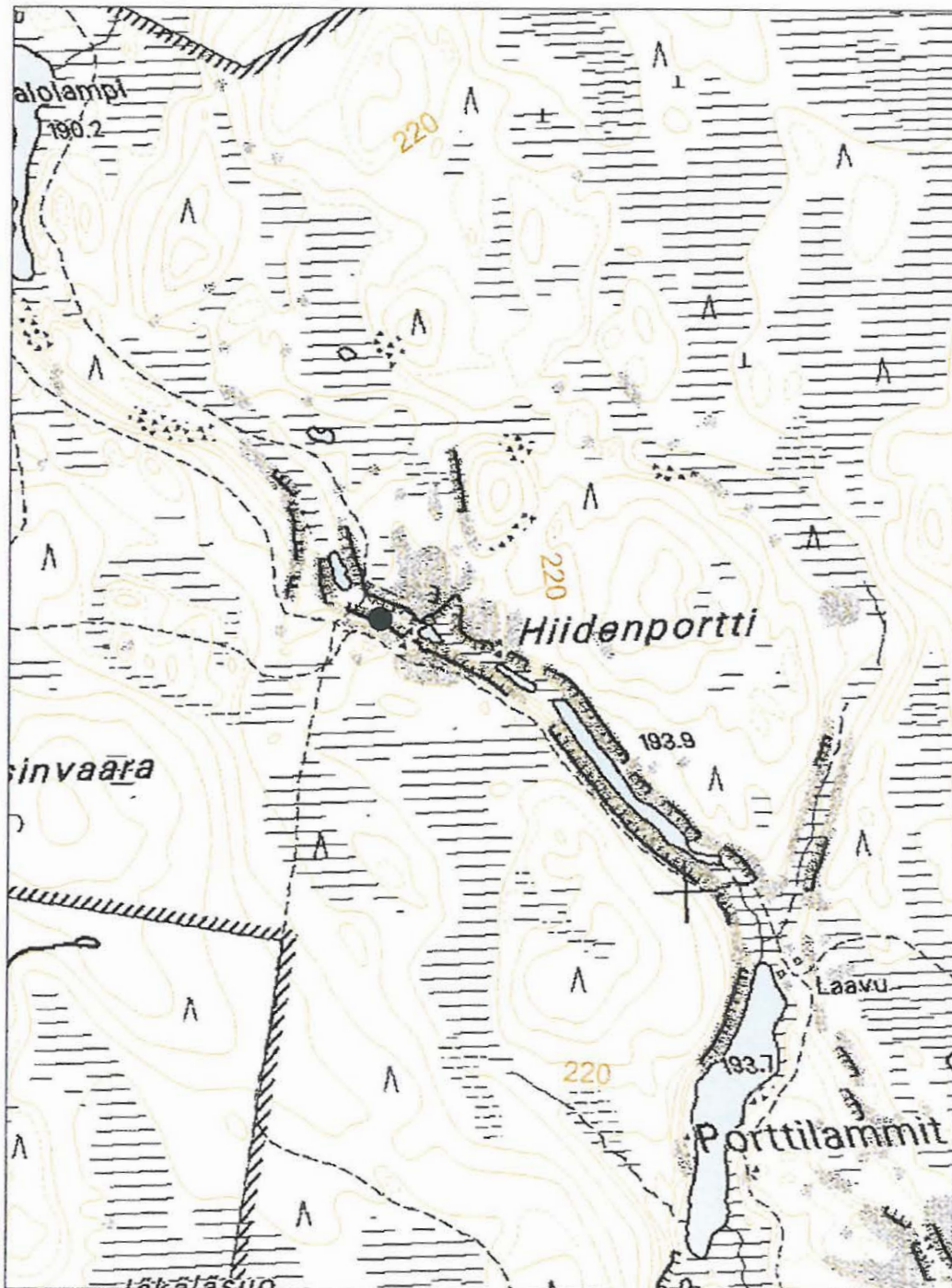
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7089 639, y= 3598 888, z= 205

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

SOTKAMO, RISTILAMPI N 1

mjoklno = 100000 7937, järjestysno = 140

PERUSTIEDOT

MJ-tyyppi:	maarakenteet
Tyypin tarkenne:	kuopat
Ajoitus:	esihistoriallinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	-
Lukumäärä:	1
Peruskartta:	4322 11 b
Koordinaatit:	x= 7087 133, y= 3599 829, z= 192,5 m mpy
Koordinaattiselite:	keskipiste
Maastomerkinä:	ei merkintää
Pinta-ala:	< 10 m ²
Etäisyystieto:	Sotkamosta 41 km kaakkoon

INVENTOINTI 2006

Aika:	9.8.2006
Karttaotteet:	Maastokartta, 1:20 000 (SutiGis -järjestelmä)
Valokuvat:	0161 (9.8.2006), Metsähallitus

LYHYT KOHDEKUVAUS

Kohde sisältää yhden maakuopan Hiidenportin kansallispuistossa 120 m Ristilammesta pohjoiseen.

TUTKIMUSKERTOMUS**Sijainti ja maasto**

Kohde sijaitsee hiekkaisen kankaan kaakkoon viettävässä ulokkeessa. Paikan maalaji on hiekka ja kasvillisuustyyppi kuivahko kangas. Kohteella kasvaa 150-vuotiasta mänty-koivu-kuusi -sekametsää.

Kohteen kuvaus

Kohde sisältää yhden maakuopan, jonka muoto on soikio. Kuopan pituus on 2 m, leveys 1,5 m ja syvyys 0,5 m. Kuoppa on suppilomainen, maatunut ja matalareunainen. Kuopan ympärillä näkyy heikko maavalli. Pohjaan lapiolla tehdyssä tarkistuspistossa havaittiin vahva huuhtoutumiskerros ja siinä runsaasti hiiltä sekä kiviä. Kyseessä voi olla keittokuoppa, mutta se voi olla myös luontaisesti syntynyt maakuoppa.

Luokitusehdotus

-

SOTKAMO, RISTILAMPI N 1

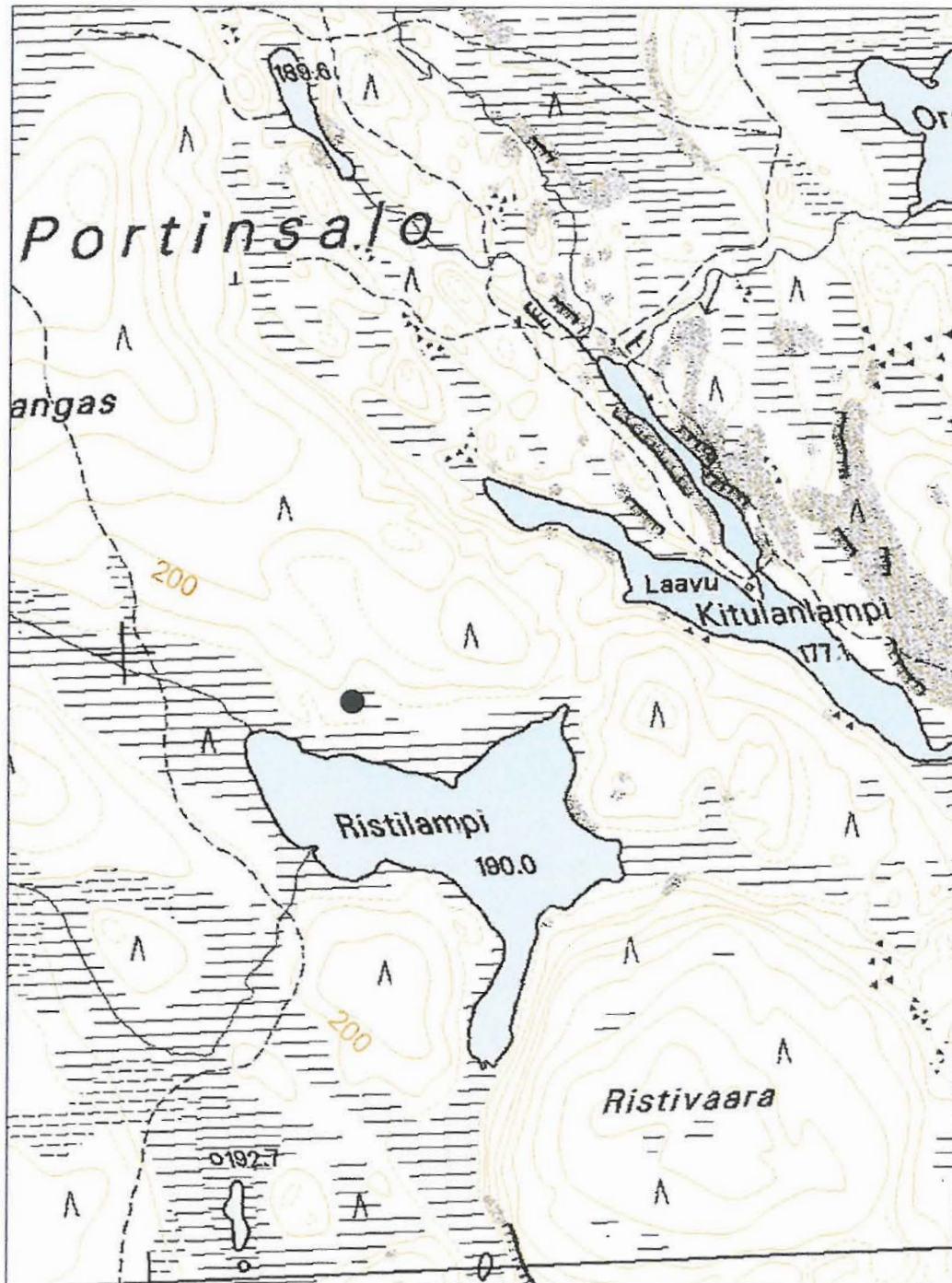
Ote maastokartasta 4322 11 b

Mittakaava 1:10 000

x= 7087 133, y= 3599 829, z= 192,5

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

4 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Esihistoria. Hiidenportin alueelta löytyi yhdeksän esihistoriallisen ajan kohdetta, jotka sisältävät 19 erillistä muinaisjäännöstä. Kohteet ovat enimmäkseen pyyntikuoppia ja muunlaisia kuoppajäännöksiä, joiden tarkoitus jää hämäräksi. Kivikautisia irtolöytöpaikkoja löytyi kaksi, joista toinen sijaitsi tyypillisesti vesistön äärellä. Esihistorialliset löydökset sijaitsevat pääsääntöisesti Porttijokilaaksossa muinaisen Sotkamon jäärven purkautumisalueilla, jonne on syntynyt hienoja kiven maa-aineksen muodostumia. Löydökset todistavat sen, että Porttijokilaakson jäätikköjokimuodostumat ovat olleet kulkuväyliä ja pyyntialueita esihistoriallisen ajan väestölle, joskin lyhytaikaista leiripaikkaa pysyvämmästä asuinpaikasta ei ole viitteitä.

Kaskiviljely. Tipasojan jakokunnan alueesta vuonna 1857–58 laaditun kartan perusteella Hiidenportin kansallispuistossa sijaitsee runsaasti kaskimaita. Pääasiassa kaskialueet ovat kansallispuiston reunojen rehevillä metsämailla, mutta keskiosan karut ja kiviset metsät ovat jääneet kaskeamatta. Kaskimaita sijaitsi mm. Kovanvaarassa, Lapamäessä, Pekosenlehdossa, Ristivaarassa, Syrjäniemessä, Rasiahossa, Urpovaarassa, Lehtovaarassa, Porkkavaarassa, Lakilehdossa ja Ahvenlammen vaaroissa. Kaskiviljelyn historia näkyy edelleen maisemassa kaskikantoina sekä lehtipuuvaltaisina metsäkuviaina. Kaskihistorian kiinteämpiä jäännöksiä edustavat Urpolammen pohjoispuolen kankaalla sijaitseva nauriskuoppa tai ruisauma ja Lehtovaaran kaulattu (pyälletty) ja hiiltynyt kelo. Ilmeisesti kaulaus tehtiin osoittamaan Lehtovaaran kaskan rajaa ja nautintaa.

Niittytalous. Perinteisen maatalouden aikana karjatalouden perustan muodostivat luonnonniityt, joilta koottiin karjan talvirehu. Suuri osa Hiidenportin soista ja vesistöjen rantamaista on vanhoja niittyjä, joita nauttivat lähiseudun talolliset ja torpparit. Hyviä ja tuottoisia luonnonniittyjä sijaitsi mm. Urposuolla, Kortesuolla, Mustalamminsuolla ja Porttijoien varressa. Kiinteitä jäänteitä luonnonniittytalouden historiasta edustavat lähinnä heinäsuovien jäännökset, jotka ovat peittyneissä hiljalleen suokasvuston alle.

Metsätalous ja uitto. Savottatoiminta alkoi Hiidenportin alueella 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, jolloin joensuulainen sahaliike A. B. Gust. Cederberg & C:o osti Metsähallituksen vuonna 1897 tekemän lähes 50 000 rungon leimikon. Savottaa varten rakennettiin kaksi savottakämpää, toinen ukkoherralle ja hänen esikunnalleen (Öhylän kämpä) ja toinen jätkille (Kitulan kämpä). Samoja kämppiä käytettiin myöhemminkin 1900-luvun alkupuolen savotoissa. Sahatukit uitettiin pääosin Porttijokea myöten etelän suuntaan. Porttijoki oli uittokelpoinen Kitulanlammesta alkaen. Uittotoiminnasta on jäänyt runsaasti merkkejä mm. lukuisten kivettyjen uittoväylien ja uittopatojen jäänteiden muodossa. Siellä täällä

näkyä myös kruunun leimakirveellä merkittyjä järeitä mäntyjä, jotka ovat jääneet jostakin syystä kaatamatta.

Tervanpoltto. Tervatalouden kukoistuskauti Kainuussa ei ulottunut Hiidenportin saloilta erityisen voimakkaana. Kansallispuiston alueelta löytyy muutamia tervahautoja, mutta vaikeat kulkuyhteydet ja pitkät etäisyydet eivät houkuttelleet aktiivista tervapoltto toimintaa alueelle. Toki syynä on myös se, että alueella ei ole laajoja mäntykankaita kovinkaan paljon. Muualla Kainuussa oli vesistöjen äärellä helppojen kuljetusyhteyksien varrella sopivia tervamänniköitä, joiden hyödyntäminen oli huomattavasti tuottoisampaa kuin takamailla tietöiden ja kivisten taipaleiden takana.

Piilopirtit. Hiidenportin saloilla piileksi jatkosodan aikana lukuisia käpykaartilaisia, joiden väliaikaiset ahtaat piilopaikat sulautuivat maastoon lähes näkymättömiksi. Hiidenportin kansallispuiston alueella on varmuudella ainakin kahden piilopirtin jäänteet. Toinen sijaitsee lähellä Hiidenportin rotkolaaksoa ja toinen Porkkavaaran rinteessä puiston itälaidalla. Piilopirttiperinne on jatkunut sotien jälkeenkin, koska alueelta löytyy useita laavumaisten rakenteiden jäänteitä. Nämä on rakennettu metsästyksen ja kalastuksen tukikohdiksi, ja ne sijaitsevat yleensä lähellä järveä tai lampea.

Perimätietona kulkevan tarinan mukaan venäläisillä oli Isovihan aikaan piilopirtti Porkkosalossa Hiidenportin kansallispuiston itäosassa. Piilopirtistä käsin he ryöstelivät lähikyliä ja levittivät kauhua paikallisten keskuudessa. Kerran vainolaiset ryöstivät nuoren tytön ja veivät hänet piilopirttiin vanhemman naisen apulaiseksi laittamaan ruokaa ja pitämään taloutta yllä. Tyttö pääsi kuitenkin pakemaan ja kertomaan piilopirtin sijainnin kylänmiehille, jotka lähtivät heti kostoretkelle. Piilopirtti löytyi helposti tytön jälkiä seuraten. Pirtin ovi ja ikkunat teljettiin, jonka jälkeen rakennus sytytettiin tuleen. Vihollisjohtaja onnistui pakemaan savuluukun kautta lähimetsään, mutta hänet saatiin kiinni ja tapettiin. (Klemetti 1992)

Kiinteä asutus. Hiidenportin alueen ainoa pysyvä asuinpaikka oli 1700-luvun loppupuolella perustettu Kovasin -niminen erämaatalo. Talo ei sijainnut Kovasinvaaran korkeimmalla laella vaan siitä 300 metriä pohjoiseen. Ilmeisesti talo perustettiin alun perin Ala-Autioon vajaan kilometrin päähän Kovasinvaaran alarinteelle. Sittemmin talo siirrettiin ylemmäksi vaaran rinteelle, jotta halla ei pilaisi rukiin ja perunan kasvua. Ensimmäiset asukkaat olivat Sven Nyman ja hänen vaimonsa Aino Tervo. Elämä erämaatalossa oli ankaraa, minkä takia omistajat vaihtuivat usein. Välillä talo oli myös autiona ja savotan kämppänä. Viimeiset asukkaat olivat Reino ja Lyydi Pääkkönen, jotka jättivät paikan autioksi vuonna 1949. Talo oli kuuluisa kesäjuhlistaan eli Hiidentansseista, jotka kokosi-

vat suuren määrän lähiseudun väkeä pariksi kolmeksi päiväksi heinäkuun ensimmäisen viikonlopun aikoihin. (Klemetti 1992)

Tänä päivänä Kovasimen vanha asuinpaikka on valtakunnallisesti merkittävä perinnemaisema (Maisema-aluetyöryhmän mietintö 1992). Perinnemaisemaa ja samalla muinaisjäännöksiä hoidetaan pitämällä alue avoimena niittämällä.

5 LÄHTEET

Alpo Komulaisen (s. 1942), Tauno Huovisen (s. 1930) ja Vesa Korhosen (s. 1934) haastattelu 15.5.2006 (muistiinpanot/Jouni Aarnio)

Immonen, M. O. 1999 a: Hackmannin iso tukkisavotta Portinsalolla. – Sotkamo -lehti 7.4.1999. S. 7.

Immonen, M. O. 1999 b: Kirveskansan tukkisavotta Porttijoella. – Sotkamo -lehti 14.5.1999. S. 6.

Immonen, M. O. 2003: Öhylä oli Porttijoien länsipuolella. – Ylä-Karjala 23.8.2003.

Klemetti, K. 1992: Historiikki, Kovaninvaara Hiidenportin kansallispuisto. – Käsikirjoitus, Metsähallitus, Pohjanmaan luontopalvelut, Kajaani. 20 s.

Maaperäkartta 1:20 000, lehti 4322 11 Portinsalo. – Geologian Tutkimuskeskus, Helsinki, 2005.

Maisema-aluetyöryhmä 1992: Arvokkaat maisema-alueet. – Maisema-aluetyöryhmän mietintö II 1992:66, Ympäristöministeriö, Helsinki. 204 s.

Niukkanen, M. 2006: Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset – ohje määrittelyyn ja suojeleluun. – Käsikirjoitus, Museovirasto, Helsinki. 50 s.

Tipasojan jakokunnan kartta 1:8000, 1^oA-VII, 1^oB-VII, 1^oC-VII, 1¹¹B-VII, 1¹¹B-VII Sotkamo. – Maanmittauslaitoksen arkisto (MMLA), Jyväskylä, 1857–58.

Liite 2: luettelo kohteista

kohteen nro	muinajäännöksen nro	kunta	paikannimi	peruskartta	x-koordinaatti	y-koordinaatti	z	muinajäännöstyyppi (x)=kohdetta ehdotetaan hoidettavaksi	ajoitus
1	1	Sotkamo	Pitkä-Portti E	4322 11	7085 707	3603 676	169	työpaikat (x)	esihistoriallinen
2	2	Sotkamo	Palolampi SE	4322 11	7090 056	3598 425	205	työpaikat (x)	esihistoriallinen
3	3	Sotkamo	Palolampi W	4322 11	7090 413	3598 238	195	maarakenteet	esihistoriallinen
4	4	Sotkamo	Palokangas	4322 11	7090 292	3597 991	197,5	maarakenteet	esihistoriallinen
4	5	Sotkamo	Palokangas	4322 11	7090 287	3597 994	197,5	maarakenteet	esihistoriallinen
4	6	Sotkamo	Palokangas	4322 11	7090 282	3597 998	197,5	maarakenteet	esihistoriallinen
5	7	Sotkamo	Ala-Autio SE	4322 11	7090 098	3598 009	215	maarakenteet	esihistoriallinen
5	8	Sotkamo	Ala-Autio SE	4322 11	7090 100	3598 002	215	maarakenteet	esihistoriallinen
5	9	Sotkamo	Ala-Autio SE	4322 11	7090 101	3597 999	215	maarakenteet	esihistoriallinen
6	10	Sotkamo	Palolampi NE	4322 11	7090 615	3598 423	192,5	maarakenteet	esihistoriallinen
6	11	Sotkamo	Palolampi NE	4322 11	7090 644	3598 435	192,5	maarakenteet	esihistoriallinen
6	12	Sotkamo	Palolampi NE	4322 11	7090 646	3598 464	192,5	maarakenteet	esihistoriallinen
6	13	Sotkamo	Palolampi NE	4322 11	7090 668	3598 473	192,5	maarakenteet	esihistoriallinen
6	14	Sotkamo	Palolampi NE	4322 11	7090 675	3598 468	192,5	maarakenteet	esihistoriallinen
6	15	Sotkamo	Palolampi NE	4322 11	7090 635	3598 482	192,5	työpaikat	esihistoriallinen
6	16	Sotkamo	Palolampi NE	4322 11	7090 720	3598 413	192,5	maarakenteet	esihistoriallinen
7	17	Sotkamo	Kitulanlammen laavu	4322 11	7087 307	3600 462	180	löytöpaikat	esihistoriallinen
8	18	Sotkamo	Jäkäläsuo N	4322 11	7088 907	3598 709	235	löytöpaikat	esihistoriallinen
9	19	Sotkamo	Lapamäki	4322 08	7087 779	3597 043	232,5	maarakenteet	esihistoriallinen
10	20	Sotkamo	Urpolammen pohjois- puoleinen vaara	4322 11	7090 705	3601 746	237,5	maarakenteet	historiallinen
11	21	Sotkamo	Urposuonniitty 1	4322 11	7089 395	3601 496	217,5	työpaikat	historiallinen
12	22	Sotkamo	Urposuonniitty 2	4322 11	7089 196	3602 159	215	työpaikat	historiallinen
13	23	Sotkamo	Urposuonniitty 3	4322 11	7089 406	3602 075	217,5	työpaikat	historiallinen
14	24	Sotkamo	Porkkavaara	4322 11	7086 851	3604 569	205	asuinpaikat	historiallinen
15	25	Sotkamo	Urposuonniityn reuna	4322 11	7089 044	3602 135	215	työpaikat	historiallinen
16	26	Sotkamo	Porttijoki Rajalammen eteläpuolella	4322 11	7084 585	3604 923	163	kulkuväylät	historiallinen
17	27	Sotkamo	Porttijoki Pitkä- ja Pie- niportin välissä	4322 11	7085 443	3604 039	165	kulkuväylät	historiallinen
18	28	Sotkamo	Pitkä-Portti 1	4322 11	7085 403	3603 896	168	kulkuväylät	historiallinen
19	29	Sotkamo	Pitkä-Portti 2	4322 11	7085 557	3603 856	168	kulkuväylät (x)	historiallinen
20	30	Sotkamo	Porttijoki Pitkä-Portin ja Kitulanlammen välissä	4322 11	7085 902	3602 746	169	kulkuväylät	historiallinen
21	31	Sotkamo	Porttijoki Oravivaaran eteläpuolella	4322 11	7086 150	3602 211	170	työpaikat (x)	historiallinen
22	32	Sotkamo	Rajalammen ja Pieni- Portin välinen kangas	4322 11	7084 888	3604 598	167,5	työpaikat	historiallinen
23	33	Sotkamo	Rajalampi SE	4322 11	7084 625	3604 898	164	maarakenteet	historiallinen

24	34	Sotkamo	Palolampi E	4322 11	7090 450	3598 406	192,5	valmistuspaikat (x)	historiallinen
25	35	Sotkamo	Hiidenportti W	4322 11	7089 339	3599 080	220	asuinpaikat	historiallinen
26	36	Sotkamo	Kovasinvaara SE	4322 11	7088 743	3598 801	230	valmistuspaikat	historiallinen
27	37	Sotkamo	Kovasinvaara NE	4322 11	7089 796	3598 402	234	valmistuspaikat	historiallinen
28	38	Sotkamo	Kovasinvaara	4322 11	7089 660	3598 214	235	asuinpaikat	historiallinen
29	39	Sotkamo	Lehtovaara	4322 11	7087 932	3603 355	210	työpaikat	historiallinen
30	40	Sotkamo	Kitulanlampi	4322 11	7087 097	3600 802	180	työpaikat (x)	historiallinen
31	41	Sotkamo	Kitulanlampi SE	4322 11	7086 918	3601 067	177	kulkuväylät	historiallinen
32	42	Sotkamo	Syrjälampi	4322 11	7084 972	3600 072	193	taide muistomerkit	historiallinen
33	43	Sotkamo	Ahvenlampi	4322 11	7085 374	3599 543	210	työpaikat	historiallinen
34	44	Sotkamo	Ristilampi N 2	4322 11	7087 164	3599 827	192,5	valmistuspaikat	historiallinen
35	45	Sotkamo	Ristilampi N 3	4322 11	7087 101	3599 974	190	työpaikat (x)	historiallinen
36	46	Sotkamo	Ristikangas S	4322 11	7087 331	3599 526	200	työpaikat	historiallinen
37	47	Sotkamo	Ristilampi N 4	4322 11	7087 112	3599 809	192,5	työpaikat	historiallinen
38	48	Sotkamo	Mustalamminsuu	4322 11	7087 611	3597696	225	kulttipaikat	historiallinen
39	49	Sotkamo	Ristilampi NE	4322 11	7087 125	3600 165	190	kulkuväylät	historiallinen
40	50	Sotkamo	Porkkajärvi	4322 11	7084 875	3605 526	173	kulkuväylät	historiallinen
41	51	Sotkamo	Joutenlampi	4322 11	7084 513	3602 384	192,5	työpaikat	historiallinen

Liite 3: luettelo valokuvista

kohteen nro	kunta	paikannimi	valokuvan nro	valokuvan selitys
1	Sotkamo	Pitkä-Portti E	Hiidenportti kuoppa 001 (1.8.2006) Hiidenportti kuoppa 002 (1.8.2006)	pyyntikuoppa pyyntikuoppa
2	Sotkamo	Palolampi SE	0100 (25.7.2006)	pyyntikuoppa
3	Sotkamo	Palolampi W	0118 (1.8.2006)	kuoppajäänös
4	Sotkamo	Palokangas	0102 (25.7.2006) 0104 (25.7.2006) 0105 (25.7.2006)	kuoppajäänös kuoppajäänös kuoppajäänös
5	Sotkamo	Ala-Autio SE	0119 (1.8.2006) 0120 (1.8.2006) 0121 (1.8.2006)	kuoppajäänös kuoppajäänös kuoppajäänös
6	Sotkamo	Palolampi NE	0111 (31.7.2006) 0112 (31.7.2006) 0113 (31.7.2006) 0114 (31.7.2006) 0115 (31.7.2006) 0116 (31.7.2006) 0117 (1.8.2006)	kuoppajäänös kuoppajäänös kuoppajäänös kuoppajäänös kuoppajäänös kuoppajäänös kuoppajäänös
7	Sotkamo	Kitulanlammen laavu	0147 (2.8.2006)	kvartsi-iskoksia
8	Sotkamo	Jäkäläsuo N	0059 (21.9.2006)	kvartsi-iskosten löytöpaikkaa
9	Sotkamo	Lapämäki	0060 (21.9.2006)	kuoppajäänös
10	Sotkamo	Urpolahden pohjois- puoleinen vaara	0009 (12.6.2006) 0010 (12.6.2006) 0012 (12.6.2006)	kuoppajäänös maisemaa ympärillä kuoppajäänös
11	Sotkamo	Urposuonniitty 1	0013 (12.6.2006) 0014 (12.6.2006) 0015 (12.6.2006)	suovan pystysalko suovan pystysalko suovan kaatunut pystysalko
12	Sotkamo	Urposuonniitty 2	0020 (12.6.2006)	suovan salkoja puuta vasten
13	Sotkamo	Urposuonniitty 3	0021 (12.6.2006)	suovan pystysalko
14	Sotkamo	Porkkavaara	0026 (12.6.2006) 0027 (12.6.2006) 0028 (12.6.2006)	piilopirtti piilopirtin puuosia piilopirtin seinää
15	Sotkamo	Urposuonniittyn reuna	0017 (12.6.2006)	niitty-laavun tai -saunan paikka
16	Sotkamo	Porttijoki Rajalammen eteläpuolella	0031 (14.6.2006) 0033 (14.6.2006) 0034 (14.6.2006)	uittopadon rakenteita yleiskuva uittopadosta yleiskuva uittopadosta
17	Sotkamo	Porttijoki Pitkä- ja Pie- niportin välissä	0037 (14.6.2006) 0038 (14.6.2006) 0039 (14.6.2006)	uittoväylän puuosa uittoväylän puuosa rakennettu uittoväylä
18	Sotkamo	Pitkä-Portti 1	0044 (14.6.2006) 0045 (14.6.2006)	uittopadon kiviarkku uittopadon kiviarkku
19	Sotkamo	Pitkä-Portti 2	0052 (14.6.2006) 0054 (14.6.2006)	uittopadon kiviarkku uittopadon kiviarkku

20	Sotkamo	Porttijoki Pitkä-Portin ja Kitulanlammen välissä	0059 (14.6.2006)	kivetty uittoväylä
21	Sotkamo	Porttijoki Oravivaaran eteläpuolella	0061 (14.6.2006) 0063 (14.6.2006) 0065 (14.6.2006)	uittokämpän piisirakennelma uittokämpän nurkkaa uittokämpän kehää
22	Sotkamo	Rajalammen ja Pieni-Portin välinen kangas	0068 (14.6.2006) 0069 (14.6.2006) 0070 (14.6.2006)	närelenkin vääntöpuu närelenkin vääntöpuu närelenkin vääntöpuu
23	Sotkamo	Rajalampi SE	–	–
24	Sotkamo	Palolampi E	0081 (15.6.2006)	tervan valutusuoima
25	Sotkamo	Hiidenportti W	0082 (15.6.2006) 0083 (15.6.2006)	piilopirtin kehä piilopirtin kehä
26	Sotkamo	Kovasinvaara SE	0085 (15.6.2006)	tervan valutusuoima
27	Sotkamo	Kovasinvaara NE	0097 (15.6.2006) 0098 (15.6.2006) 0099 (15.6.2006)	tervahauta tervahauta tervahauta
28	Sotkamo	Kovasinvaara	0087 (15.6.2006) 0088 (15.6.2006)	viljelyröykkiö vanhalla pellolla Kovasinvaaran pihapiiri
29	Sotkamo	Lehtovaara	0109 (26.7.2006)	kaulattu kelo
30	Sotkamo	Kitulanlampi	0127 (1.8.2006) 0130 (1.8.2006)	uittokämpän pohja purkautunut piisirakennelma
31	Sotkamo	Kitulanlampi SE	0132 (1.8.2006) 0133 (1.8.2006)	uittopadon kiviarkku uittopadon kiviarkku
32	Sotkamo	Syrjälampi	0148 (9.8.2006) 0150 (9.8.2006)	Syrjälammen risti ristissä nimikirjaimet O.P.
33	Sotkamo	Ahvenlampi	0153 (9.8.2006) 0155 (9.8.2006)	kalasuojan jäänteet airon kappale
34	Sotkamo	Ristilampi N 2	0162 (9.8.2006) 0163 (9.8.2006)	tervahauta tervan valutusuoima
35	Sotkamo	Ristilampi N 3	0165 (9.8.2006) 0166 (9.8.2006)	savottakämpän nurkka savottakämpän kehää
36	Sotkamo	Ristikangas S	0255 (31.8.2006) 0256 (31.8.2006)	rakennelman jäänteet rakennelman jäänteet
37	Sotkamo	Ristilampi N 4	0257 (31.8.2006) 0258 (31.8.2006) 0259 (31.8.2006)	rakennelman jäänteet naulaus naulaus
38	Sotkamo	Mustalamminsuu	0062 (21.9.2006) 0064 (21.9.2006)	merkintöjä kelossa vuosiluvut 1868 ja 1968 kelossa
39	Sotkamo	Ristilampi NE	–	–
40	Sotkamo	Porkkajärvi	0044 (21.9.2006) 0045 (21.9.2006) 0047 (21.9.2006)	patorakennetta patorakennetta tukkisuma padon edustalla
41	Sotkamo	Joutenlampi	0049 (21.9.2006)	rakennelman jäänteet

Liite 4: Hiidenportin kansallispuiston arkeologiset kohdet

Mittakaava 1:50 000

© Metsähallitus 2006

© Maanmittauslaitos 1/MYY/06

